

11 11 10
T. TOMBERG

Sundom-scenerier

EESTI KOLHOOS
MUSTA MERE ÄÄRES

EESTI KOLHOOS MUSTA MERE ÄÄRES

T. TOMBERG

EESTI KOLHOOS
MUSTA MERE ÄÄRES

RK

POLIITILINE KIRJANDUS

TALLINN 1948

13799
A- 17118

EESSÕNA

Stalini-nimeline eesti kolhoos (põllumajanduslik artell) Salme külas Gruusia NSV-s ei kujuta endast mingisugust erandit teiste NSV Liidu kolhooside hulgas. See on tavaline, kolhoosnikute elujärje poolest keskmine kolhoos, milliseid meie suures Nõukogude riigis on kümneid tuhandeid.

Käesoleva brošüüri autor viibis möödunud suvel pikemat aega Stalini-nimelises kolhoosis. Sügisel külastas kolhoosi Eesti NSV töötavate talupoegade ekskursion. Kuna ajalehtede veergudel ei olnud võimalik tuua pikemaid kirjutusi kolhoosi kõigilt elu- ja tööaladelt, meie vabariigi töötava talurahva hulgas aga üha kasvab huvi kolhoosikorra vastu ja paljud talupojad ongi juba astunud kolhoositeele, asutades põllumajanduslikke artelle, — siis on tungiv vajadus täita meie talurahva laiade hulkade soov: tutvustada neile pikemalt ja üksikasjalisemalt Stalini-nimelise kolhoosi elu. Seda ülesannet püüavad käesoleva brošüüri autor ja ekskursionist osavõtnud talupidajad täita.

Brošüür „Eesti kolhoos Musta mere ääres“ aitab meie töötavil üksiktalupidajail kiiremini otsustada sotsialistliku põllumajanduse teele, kolhoositeele astumise küsimust. Olemasolevatele põllumajanduslikele artellidele on ta aga suureks abiks kolhooside elu ja töö korraldamisel.

Toimetaja.

KAUGEST MINEVIKUST

| Sellest on kaua aega möödas, kui eestlasi asus Musta mere äärde. Ainult kõige vanemad inimesed Stalini-nimelises eesti kolhoosis mäletavad, kuidas siin, Gruusias, tekkis eesti asundus. | Selliseid rauku on vähe, ja needki ei meenuta minevikku meelsasti, sest vähe oli temas rõõmustavat. Martin Krönström, Joosep Schneider, Marta Bachmann kui ka Marta Blokk mäletavad hästi, milline oli see maa, kuhu nad Eestist esimestena tulid.

Praegu on raske uskuda, et kuuekümmne aasta eest oli see maa Musta mere rannikul kaetud tiheda padrikuga, võsastunud, soine ja sünge. Võsastiku kohal hõljus malaariat tekitavate sääskede parvi. Paksutüvelised põlispuud seisisid hiiglaste jõuguna. Üksnes väga tungiv vajadus võis sundida inimesi seda maad asustama. Just selline vajadus eesti talupoegadel oligi.

| Eestis võimutsesid tollal saksa parunid. Kui talupoeg tahtis saada endale tüki maad, siis pidi ta selle ostma. | See maatükk läks eesti põlluharijail kalliks maksma. Paljud neist töötasid kogu eluaja terve oma perega sel maatükil, aga võlga selle maa eest ei suutnud nad siiski tasuda. Hea, viljakas maa polnud töötavaile talupoegadele jõukohane, halval maal tuli aga selga painutada varahommikust hilisõhtuni, olles seejuures ise poolnäljas. Nii ei saanud paljud talupojad kunagi oma maalappi. | Oma maalapist unistati kui suurest täitumatust õnnest, teda kui ihaldatavat ja kättesaamatut nähti unes. | Harida tuli aga võõrast maad, hoo-

litseda parun von Teinide, von Brewernite ja Lilienfeldtide põldude eest.

Paljud talupojad püüdsid õppida mingit käsitööd ja läksid linna teenima, aga sealgi ei oodanud neid kerge elu.

Ent nii vilets kui eesti talupoegade elu ka oli, lootsid nad ometi, et võib-olla ootab neidki kuskil parem saatus. Ja tuhandeid eestlasi siirdus sünnimaalt võõrsile — Sibirisse, Kaukaasiasse ja mujale maailma.

Nad põgenesid saksa parunite vägivald, moonakapõlve ja tsaarivalitsuse rõhumise eest.

Nii tulidki Eestist Musta mere rannikule õnne otsima noor sulane Martin Krönström, maatamees Mihkel Bachmann oma suure perega, sulane Jakob Vahter, Joosep Schneider, Arnold ja Marta Blokk ja palju teisi.

Ja olgugi et nad olid valmis võitlema kõigi raskuste ja puudustega, hirmutas ümberasujaid siiski sünge soine maa, kuhu neil tuli elama asuda.

Teist teed aga ei olnud. See oli siiski maa. Vanad inimesed kolhoosis ei räägi meeleldi sellest kurvast ja raskest ajast. Polnud kerge alistada metsikut Kaukaasia loodust, kuivatada ta soid, juurida ja raiuda metsa, võidelda troopilise malaaria vastu.

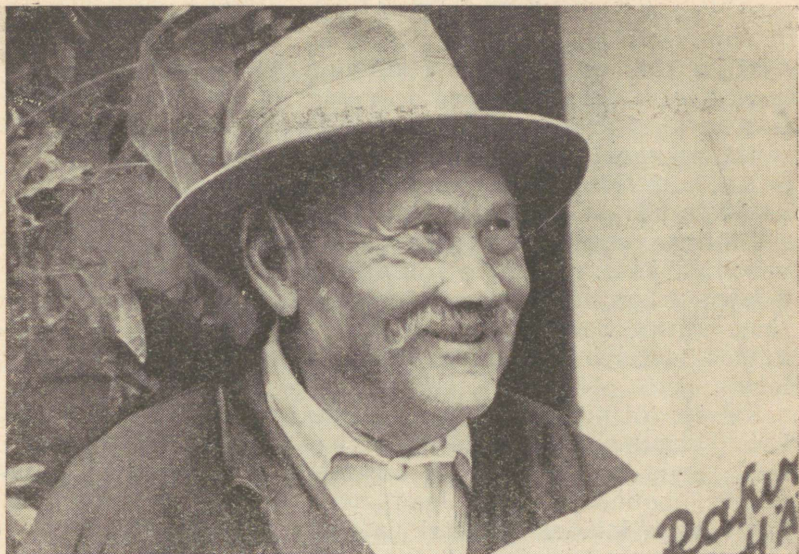
Valitsuselt abi polnud tollal loota. Gruusia rahvas pidas töökaist eestlastest lugu, kuid iga võimumees võis eestlasi taga kiusata kas või selle pärast, et nad olid sel maal võõrad.

Tõelise õnneliku elu tõi Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon. Ümberasujad Eestist, kes olid võõrsil muulasteks, said võrdõigused ja leidsid Nõukogude võimuse endile kaitsja. Nõukogude võim suhtus neile samuti kui grusiinlastele — kui täieõiguslikele kodanikele.

Nõukogude valitsus aitas rahvast abivalmilt kuivatada soid ja puhastada maad tihedast võsastikust.

Gruusia on muutunud eesti ümberasujaille teiseks kodumaaks. Nad said lõpuks selle, millest nad Eestis olid unistanud, millest nad olid näinud und lühikestel öödel pärast kurnavat tööd võõral põllul: nad said — maad.

Kui raugad jõuavad oma mälestustes vanast ajast selle

Kolhoosi liige Martin Krönström

õnneliku ajani, muutuvad nende silmad rõõmsamaks, hääl tugevamaks ning lõbusamaks.

Martin Krönström on teistest sõnaohtram, ja suurema osa ümberasujate ajaloost kuulsime just temalt. Joosep Schneider on ligi 90 aastat vana, 70-aastast Marta Blokki ja 80-aastast Krönströmi peab ta tõsiselt noorteks inimesteks.

Vana Schneider jutustab erutatult:

„Kui meie Martiniga olime noored ning olime Eestis sulasteks, mõtlesime palju õigusest. Kuid me ei leidnud kusagilt õigust. Kui aga Nõukogude võim andis meile maad ja abistas meid, siis mõistsime, et tööinimestele, kelle käed on rakus, võib tuua õigust ainult Nõukogude võim“.

Nii omandasid eestlased kaugel oma sünnimaast, Musta mere rannikul, õiguse õigusele.

KOLHOOSI TEKKIMINE

Mitte kõik ei võtnud uut võimu vastu lahtise südamega nagu Krönström ja Schneider, Vahter ja Tanvel, Bachmann ja Kivi ning teised tööinimesed. Mõned, olgugi et neid oli vähe, vaatasid Nõukogude võimule vaenulikult. Kulakud ei sallinud Nõukogude võimu, kes võttis neilt võimaluse kehvtalurahvast ekspluateerida.

Töötavad talupojad hakkasid mõistma, et maal ei saa elu vanaviisi jätta, elu, mille juures kulakud rikastuvad, kehvtalupojad aga neist nagu varemgi sõltuvad. Elu peab muutama uueks. Sellest uuest elust, milline ta peab olema ja kuidas ta tuleb saavutada, rääkis partei ja kirjutasid ajalehed.

Kunagi tõi noor Jaan Lossman linnast brošüüri, mille oli Lenin kirjutanud ja mille pealkirjaks oli „Kooperatsioonist“. Seda brošüüri luges Lossman talupoegadele ette. Õhtuti kogunesid kõik Jaani maja juurde, võtsid istet avara trepi laiadel astmetel, ja algas ettelugemine.

„Väikemajapidamisega,“ luges Jaan, „ei pääse viletsusest. Kui me jääme vanaviisi väikemajapidamistesse istuma, olgugi vabade kodanikena vabal maal, ähvardab meid ikkagi vältimatu hukkumine...“

„On tarvilik, et vähe kasutoovad ja mahajäänud väike- ja individuaal-talumajapidamised ühineksid ja organiseeriks ühiskondlikud suurmajapidamised.“

Ainult sellisel teel, õpetas Lenin, pääsevad üksik- ja väikemajapidajad vältimatust laostumisest ja viletsusest, ning talupoeg- ja maaharija saab võimaluse hingata vabalt, töötada riigi ja enda hüveks ning elada jõukalt ja kultuuriliselt.

Talupojad kuulasid tähelepanelikult Jaan Lossmani. Ent rääkima ei hakanud nad kohe. Vanamehed popsutasid aeglaselt piipu ja mõtlesid pingutatult. Nooredki vaikusid ja olid mõttes. Mõtelda oli paljugi.

Alles hiljuti maad saanud, ei olnud talupoegadel kerge maast loobuda ja siirduda ühisele kollektiivsele maakasutamisele. Isiklikud eraomanduslikud tunded närised ja kiskusid tagasi.

Kuid oli vaja otsustada. Enamus oli ikkagi kolhoosi poolt.

„Meil on kergem,“ ütles Bachmann. „Töötama hakkame ühiselt, artellis. Valitsus toetab meid, annab masinaid...“

„See on õige,“ kinnitas Jaan Tanvel, „praegu me töötame ja pole meie asi, kuidas töötavad naabrid. Vahel isegi rõõmutseme, kui näeme, et naabril lähevad asjad halvasti, kui ta külvab halvasti ja mitteõigeaegselt ning kui ta õigeaegselt ei korista vilja. Mõned hõõruvad isegi käsi naabri hooletuse pärast. Kolhoosis hakkame aga me kõik hoolitsemise ühe ühise majapidamise eest. See tähendab, et siis hakkame ka kõik hästi elama...“

Kuid oli ka selliseid talupoegi, kes kahtlesid uue tee õigsuses. Nad rääkisid:

„Praegune elu pole muidugi kerge, aga ka uus elu on alles teadmata. Kollektiivsele majapidamisele üleminek on suur risk. Läheme omadega sassi, ja viimati on veel raskemgi kui praegu. Kas poleks parem elumuutmisega mitte kiirutseda? Aeg on meie poolt, ootame ära, vaatame, eks elu ise näita, mis on parem...“

Kulakud hakkasid avalikult rahvast kolhoosi eest hoiatama. „Parem ärge mõtelgegi kolhoosile. Praegu olete oma majapidamises ise peremehed, siis aga hakkate elama halvemini ja jääte paljaks. Neist kolhoosidest ei saa midagi mõistlikku välja tulla,“ ütlesid nad.

Mõnigi võttis kulakute juttu kuulda.

Kuid kommunist Jaan Lossman aitas talupoegi orienteeruda. Ta jutustas kõigile bolševike partei seisukohast kolhooside asutamise suhtes. See oli veenev.

Kolhoosil! See muutus nüüd Salme küla talupoegade ühiseks sooviks.

1930. aasta kevadel ühines üle saja perekonna põllumajanduslikku artelli — kolhoosi. Kolhoosi esimeheks valiti üksmeelselt Jaan Lossman. Esialgelt nimetati kolhoosi küla nime järgi „Salme“ kolhoosiks. Hiljem nimetati kolhoos ümber seltsimees Stalini nimeliseks kolhoosiks.

„Ei maksa salata,“ meenutab nüüd Lossman, „esialgselt oli raske. Hobuseid oli vähe, põllumajanduslikku inventari ei jatkunud, ja ka kollektiivse töö organiseerimise kogemusi polnud veel olemas.“

Uus elu ja uus kord kutsusid talupoegade juures esile palju küsimusi. Oli selliseidki küsimusi, millele nad ei saanud vastust ei oma kolhoosis ega rajooni juhtidelt.

Ent raskesti lahendatavaid küsimusi oli teistelgi, mitte ainult eesti talupoegadel. Kes aitas neid siis kõiges raskes ja arusaamatus orienteeruda?

Talupojad nägid, et partei ja seltsimees Stalin hoolitsevad nende eest, ning pöördusid neid erutanud küsimustes Moskvasse.

Ja seltsimees Stalin vastas. Nõnda nimetatigi tema kirja „Vastus seltsimeestele kolhoosnikele“. Seltsimees Stalin näitas miljoneile talupoegadele, milles seisavad kohalike organisatsioonide vead talurahvaküsimuses ja kolhoosiliikumises.

„Pole mõtet salata,“ ütlevad nüüd vanamehed, „oli meilgi mõningaid vigu... Seltsimees Stalini kiri aitas meil neid vigu õigesti parandada.“

„Töödistsipliiniga oli esiotsa päris raske,“ meenutavad nüüd kolhoosnikud. „Meie seas leidus selliseid, kes arvasid, et kolhoosis pole vaja palju töötada. Nii nad ütlesidki: „Töötasime tsaariajal, töötasime enne kolhoose, kolhoosis võib aga ka puhata.“ Sellised vaated olid muidugi takistuseks kolhoosi tööle.“

Kuid inimesed hakkasid aegamisi taipama, et kolhoos pole asutatud sugugi selleks, et seal looderdada. Inimesed õppisid aegamisi kolhoosi põldudel ja aedades ausalt ning kohusetruult töötama. Selgeks sai see, et kolhoosis saab hästi ja jõukalt elada ainult siis, kui kõik hakkavad ausalt ja hästi töötama. Tähendab, igaüks pidi juba vastutama mitte ainult enda eest, oma töö eest, vaid ka oma seltsimeeste töö eest, tõmbama neid isikliku eeskujuga kaasa, vahel aga ka valju sõnaga.

Kõvenes töödistsipliin, tugevnes ka kolhoos.

Veel praegugi hakkavad elatunud kolhoosnikute näod särama, kui meenutatakse aega, millal kolhoos sai esimese traktori. See oli kolhoosil tõeline pidupäev. Ja oli ka põhjust, sest nüüd sai kolhoosi põlde künda kiiremini ja kergema vaevaga. Traktor ei tabanud kolhoosnikuid ettevalmistamatult: kaks noormeest oli juba lõpetanud rajooni-

keskuses Gagris traktoristide kursused ning olid nüüd kolhoosis päevakangelasteks. Ja miks ei pidanud nad olema uhked, sest nende sõna hakkab kuulama tubli terashobune.

Nüüd võis julgesti asuda külvipinna suurendamisele. Traktoriga oli juba hoopis kergem võita metsikult Kaukaasia looduselt maad.

Istutati mitukümmend hektaari puuviljaaedu. Enne, kui kolhoosi veel ei olnud, kasvatasid talupojad oma põldudel maisi, kartuleid ja kapsaid, aedades kasvatati õunu, virsikuid ja ploome. Viinamarjakasvatusega tegeldi vähe. See on vaevanõudev töö ja tasub end ainult siis, kui seda tööd tehakse suurtes mõõdetes. Väga vähesed suutsid rajada suuri viinamarjaistandusi. Ent kolhoosile oli see jõukohane. Ja esmakordselt istutati põldudele viinapuid.

Enam ei leidunud kahtlejaid. Kõik uskusid kindlasti, et kolhoosikord on talupoegadele ainuõige tee jõukaks kultuuriliseks eluks.

Salme küla naabruses, temast üheksa kilomeetri kaugusel Sulevi külas kasvas ja arenes teine eesti põllumajanduslik artell — Viktor Kingissepa nimeline kolhoos. Selle kolhoosi uutes aedades kasvasid noored õuna- ja ploompuid, haljendasid noored viinapuid. Sealgi uskusid inimesed kindlasti, et see on alles algus. Tõeline suur elu oli ees.

KAKS DOKUMENTI

Kolhoosielu esimesel aastal asus kolhoosi juhatus esimehe majas. Praegu asub kolhoosi juhatus suures kahekordses valges kivihoones. Esimesel korral on parteikomitee ja lugemissaal. Teisel korral asub kolhoosi raamatupidamine, koosolekutesaal ja kolhoosi esimehe kabinet.

Esimehe kabinetis tulekindlas kapis, mis asub esimehe kirjutuslaua taga, hoitakse põllumajandusliku artelli registreeritud põhikirja. See on kolhoosielu põhiseadus, mille järgi miljonid töötavad talupojad elavad ja töötavad.

Põhikirjast kajastub bolševike partei ja Nõukogude võimu poliitika ning praktika sotsialistliku põllumajanduse organiseerimise alal. See põhikiri on vastu võetud teisel

üleliidulisel kolhoosnike-lööktöoliste kongressil, mis toimus 1935. aastal Moskvas.

Kaukaasia eesti kolhooside saadikuks kongressil oli Aliise Mielender. Ta hääletas kõigi kolhoosnikute nimel põllumajandusliku artelli põhikirja vastuvõtmise poolt.

Põllumajandusliku artelli põhikirjas on leidnud rakendamist kõik partei poolt omandatud kogemused võitluses kollektiviseerimise eest ja kolhoosnikute endi kogemused. Neist kogemustest tegid kolhoosnikud kindla järelduse ja väljendavad seda põhikirja esimeses punktis:

„Kolhoositee, sotsialismitee on töötavale talurahvale ainuõige tee“.

Põllumajandusliku artelli põhikiri määratleb sotsialistliku tootmisviisi ja tema alused: tootmise põhivahendite ühistamise (elus ja eluta inventar, seeme, majapidamishooned ja abiettevõtted), kollektiivse töö, plaanipärase majandamise, tulude jaotamise töö järgi, artelli asjaajamise demokraatlikud alused.

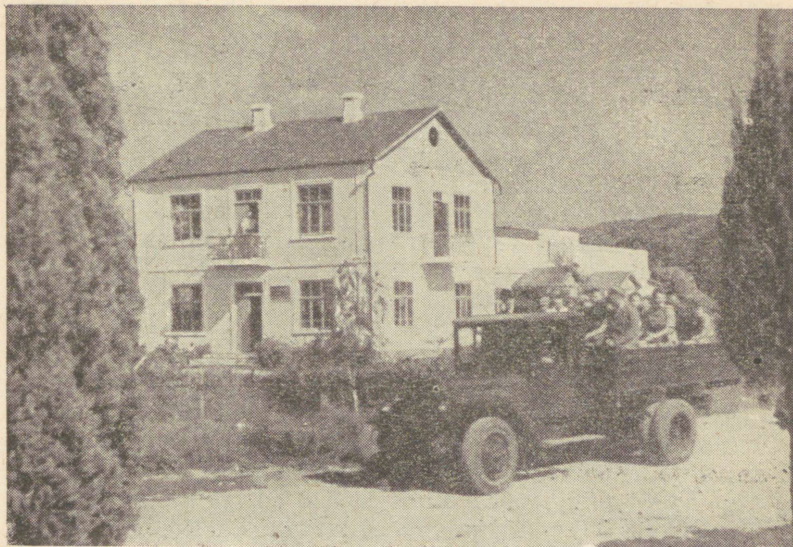
Esimeses punktis väljendavad kolhoosnikud ka eesmärgi, mille pärast nad ühinevad vabatahtlikult põllumajanduslikku artelli. See kõlab nõnda:

„Ühiste tootmisvahenditega ja ühise organiseeritud tööga üles ehitada kollektiivne majapidamine, tagada täielik võit kulakute ja kõigi töörahva ekspluateerijate ning vaenlaste üle, tagada täielik võit viletsuse ja vaimse arenematususe üle, individuaalse väikemajapidamise mahajäämuse üle, saavutada kõrge tööviljakus ja tagada sel viisil kolhoosnikuile parem elu.“

Artelliliikmed kohustuvad oma artelli tugevdama, ausalt töötama, jagama kolhoosi tulud tehtud töö alusel, kaitsma ühiskondlikku omandust, hoidma kolhoosivara, hoidma traktoreid ja masinaid, hoolitsema hästi hobuste eest, täitma oma tööliste ja talupoegade riigi poolt antud ülesanded ja tegema sel viisil kõik kolhoosnikud jõukaks.

Ja maast on põhikirjas kirjutatud:

„Artellile kuuluv maa on üldrahvalik riiklik omandus. Maa antakse tööliste ja talupoegade riigi seaduste kohaselt artellile tähtajatuks kasutamiseks, s. o. igaveseks, ja

Kolhoosi juhatuse hoone

see maa ei kuulu ostmisele, müümisele ega rendileandmisele.”

Seltsimees Stalin nimetas põhikirja kolhoosielu kindlaks põhiseaduseks. Ja kolhoosnikud võtsid põhikirja omaks kindla põhiseadusena ning nimetasid ta üksmeelselt stalinlikuks.

Sellessamas kapis säilitatakse ühes põhikirjaga hoolikalt teist dokumenti: maa põliseks kasutamiseks andmise riikliku akti.

Selle akti järgi on kinnitatud Stalini-nimelisele kolhoosile põliseks kasutamiseks 852 hektaari maad.

Kui rajooni täitevkomitee esindaja andis kolhoosnikute üldkoosolekul kolhoosile üle akti maa kohta, esinesid mitmed kolhoosnikud kõnedega. Inimesed tänasid bolševike parteid ja Nõukogude valitsust hoolitsuse eest ja andsid kindla kolhoosniku sõna elada ja töötada nii, nagu seda nõuab põhikiri.

Kõigile kolhoosnikuile meenus vana kolhoosniku Vladimir Sudobini kõne, milles ta ütles:

„Kõigile meile talupoegadele on juba maast madalast teada, et töö ja maa on rikkuse ema. Maa on olemasolu allikas. Kui pole maad, siis ähvardab meid hukkumine.“ Vladimir Subodin jutustas juhtumise ühe vähese maaga küla vaesestunud perekonna elust.

„See oli ühel ikaldusaastal pärast 1903. aastat. Pereisa katkestas end tööga kivimurrus ja lebas haigena kodus. Majas polnud ei leiba ega muid tagavarasid. Ema läks naaberküladesse ande koguma. Teda oodati kaua, aga ta ei tulnud... Midagi polnud süüa ja leiba polnud külas kellegi. Väikesed näljased lapsed aga nutsid ja palusid isa anda neile kas või leivakoorukest. Isa ei kannatanud seda välja ja otsustas end koos oma lastega ära põletada. Ta kandis tuppä õlgi ja hagu, ning ainult juhuslikult hurtsikusse tulnud naabrid hoidsid selle õnnetuse ära.

Noil aastail polnud see ainus fakt. Sest enne revolutsiooni oli üks kolmandik talupoegi maata ja kolm neljandikku talupoegi olid kehvikud.

Nüüd aga on Nõukogude võim teinud igapäevaste suurmajapidamise ja suure maatüki peremeheks. Kas meiega võib juhtuda midagi säärast, nagu selle vaese perekonnaga?

Ma mõtlen, et nüüd me ütleme kõik nagu üks mees: Nõukogude võim on meie võim. Bolševike partei on meie partei. Kolhoos on meie oma kolhoos. Ja me anname sõna hoida kolhoosi vara südametunnistuse ja põhikirja järgi.“

Oma sõnu kinnitasid kolhoosnikud ausa töö ja hoolitsemisega ühise majapidamise eest. Nad lahendasid jõuka elu saavutamise ülesande mehise tööga.

VISADUSEST JA PÜSIVUSEST

Meil polnud vaja kolhoosis küsida, keda peetakse neil tootmise eesrindlaseks. Me nägime ise kolhoosnikuid, kes üldiseks hüveks töötavad ausasti ja ennastalgavalt. Neid on palju. Sõrmedel ei saa neid loetleda. Et nende nimed

Aliise Arman on nüüd juba vilunud tubakakasvataja

esitada, tuleks koostada pikk nimestik. Neid on igas brigaadis. Kolhoosnikud Marie Šeer, Margarete Kamma, Helmi Tiismus, Helene Tomberg, Ida Meinbaum, Artur Kivi, Arnold Tšernjagin täidavad norme 270—300-protsendiliselt. Nad ilmutavad oma töös palju visadust ja püsivust.

Abhaasia kõrgesordilised aromaatsed tubakad on kogu Nõukogude Liidus kuulsad. Suurem osa tulust saadakse Armeenia ja Gruusia kolhoosides just tubakast. Kuid eestlased ei kasvatanud tubakat.

1935. aastal võeti kolhoosi vastu uus liige, armeenlane Arakel Šahlomdžan. Kolhoosnikud tundsid teda juba ammu, sest ta elas oma perekonnaga Salme külas. Tema vanaisa ja isa olid tunnistajajaks, kuidas siia tulid esimesed eestlased ja kuidas nad tõusid uuel kodumaal jalule.

Juba oma kolhoosis viibimise esimestel päevadel — see oli kevade algusel — tuli Arakel kolhoosi juhatusse ja ütles:

„Kolhoosis on vaja hakata tubakat kasvatama. Andke veidi maad tubaka jaoks.”

„See oleks hea,” vastati talle juhatuses, „kuid meil pole inimesi, kes kasvataksid tubakat ja see asi on ikkagi raske.”

Šahlomdžan käis peale:

„Alustada võib väikesel maatükil, esimesel aastal töötan ma esialgu oma perekonnaga ja hakkan inimesi õpetama. Tuleval aastal võib maatükki suurendada, ja nii hakkabki asi minema...”

Kõnelus lõppes sellega, et koju tulles hakkas Arakel kohe tubaka istikuile kaste valmistama ja neid mullaga täitma.

Kevadel istutas Šahlomdžan poolteise hektaarilisele kolhoosi maatükile tubakataimed. Ta naine ja poeg töötasid ühes temaga. Šahlomdžani tubakapõllul käisid iga päev Amalie Schneider ja Aliise Arman. Šahlomdžaniilt olid nad juba teada saanud, et tubakat tuleb kolm korda rohida, teadsid, millal on parem taimi kasta ja kui palju vett vajab iga juur. Teadsid, kuidas on parem mulda kohendada, millal ja kuidas tuleb vartelt ladvad ära lõigata. Teadsid, et seda on vaja selleks, et tubak ei kasvaks õitesse, vaid annaks tiheda ja suure lehestiku. Kui aga saabus tubaka koristamise aeg, töötasid Aliise ja Amalie tubakapõllul koos Šahlomdžani perekonnaga. Šahlomdžan õpetas neid, kuidas kindlaks teha, millal lehed on valminud, kuidas määrata nende sorti ja kuidas saavutada see, et saada vähem madalaid sorte.

Saabus aeg, millal mõlemad naiskolhoosnikud olid kõik tubakakasvatamise protsessid ära õppinud. Võttis muidugi aega enne kui nad õppisid ära kõik töövõtted, enne kui nad oskasid osavalt ning kiiresti tubakalehti suure nõelaga nõõrile ajada, riputada nõõrid tubakaga oskuslikult raamidele kuivama ja laduda hiljem kuivanud tubakas tihedaisse palldesse.

Esimene katse õnnestus: kuigi saagi plaaniks oli 7 tsentnerit hektaarilt, siis koristasid kolhoosnikud oma maatükilt 18 tsentnerit, s. o. üle kahe korra rohkem. Sügisel andis kolhoos riigile oma esimese tubaka.

Järgmise aasta kevadel istutasid kaks kolhoosnikut Aliise Arman ja Amalie Schneider tubakat juba neljale hektaarile. Nüüd oli kolhoosil juba viis ja pool hektaari tubaka all. Šahlomdžan nimetati vanemaks tubakakasvatajaks. Ta külastas iga päev naiskolhoosnikute tubakapõldu, õpetas neid edasi ja jagas neile oma kogemusi.

Kolhoos oli juba kaks tubaka kuivatist üles ehitanud. Nööri otsa aetud rohelised lehed tõmmati raamidele pinguli ja kuivatati päikese käes. Päikese tuliste kiirte all muutusid lehed kuldseiks ja aroomatseiks. Nüüd lisandus puuvilja-aedadest tulevale magusale lõhnale tubaka peent lõhna.

Teisel aastal sai riik kolhoosilt üle seitsmekümne tsentneri kõrgekvaliteedilist tubakat. Tubaka toodanguülesanne oli täidetud 180-protsendiliselt. Sellised edusammud rõõmustasid kolhoosnikuid.

1940. aastal sai kolhoos miljonäriks! Ja suure osa kolhoosi tuludest andis tubakakasvatus. Tubakaistanduse all pole kolhoosis enam 6, vaid 13 hektaari, ja kolhoosnikud koristasid sellelt maatükilt üle 150 tsentneri tubakat. On ehitatud kuus kuivatuskuuri. Kolhoosnikuile aga valmistas tõelist rõõmu see, et nende kolhoosis kasvatatud tubak tunnistati kvaliteedilt rajoonis parimaks. Selle saavutasid inimesed, kellele oli oma kolhoosi heakäekäik kallis. Šahlomdžan andis kannatlikult ja püsivalt oma kauaseid kogemusi kolhoosnikuile edasi ning saavutas edu.

Eestlased-kolhoosnikud aga, kes varem ei olnud oma põldudel tubakat näinud, omandasid vana tubakakasvataja kogemusi, nad ei hoolinud jõust ega ajast ja saavutasid samuti edu. Aliise Arman ja Amalie Schneider korjasid oma maatükkidelt 18 tsentnerit tubakat hektaarilt, s. o. kaks ja pool korda üle normi! Ja ainult väga kõrgekvaliteedilist tubakat. See oli juba tõeline meisterlikkus.

ÜKS PARIMAIST

1939. aastal loendati Gruusias sada kolhoosi-miljonäri. 1940. aastast alates kuulus nende rikaste kolhooside hulka ka Stalini-nimeline eestlaste kolhoos. Kolhoosnikute ausa ja

visa tööga loodud majapidamine andis poolteist miljonit rubla tulu.

Salme küla kolhoosnikud võisid sellega uhkustada, mis nad olid kümneaastase kolhoosieluga loonud. Kas võisid nad kunagi unistada puuviljaaedadest, mis laiuvad orgudes 130-hektaarilisel maa-alal? Kas võis sulane Krönström kunagi mõelda 300-tonnisest musta-ploomi saagist?

Mööda mäekülgi laiuvad nüüd viinamarjaistandused. Viinamarja-kasvatus muutus kolhoosis niisamasuguseks tavali-seks asjaks nagu tubakakasvatuseki, muutus üheks tulutoo-vamaks alaks. Põldudel kasvasid samuti rikkused: valmis nisu, mais, tubak, juurviljad, arbuusid, melonid.

Kolhoos oli jõudnud nende aastate jooksul ennast üles ehitada. Esialgu, esimesel kahel aastal, tuli kõik põllumajan-duslik inventar vedada remondiks naaberkülasse. Vähe-mad rikked parandati ise, suurema rikke puhul tuli aga sõita naaberkülasse. See oli nii ebamugav kui ka kahjulik. Töölised ei olnud omad — sageli tuli neli-viis korda sõita naaberkülasse ja paluda inventari remondiga kiirustada. Ka läks remont kalliks. Otsustati hakata kodus remontima. Hakati väikeselt peale, aga 1940. aastaks olid kolhoosis juba head töökojad: lukksepa- ja puutöökoda ning sepikoda. Selleks ajaks ilmus kolhoosi ka oma saekoda: siin saeti metsa ehitusteks ja remondiks. Samasse seati üles pilpa-masin. On mehhaaniline jahuveski, mis pannakse käima elektrimootoriga.

Kolhoosis hoolitseti ka karjakasvatuse eest. 1940. aastal asus suurepäraseis tallides, hobufarmis, puhtais hästikorral-datud latreis üle 100 hobuse. Hobune on kolhoosis tähtis, kolhoosi hobufarmis olid aga sellised hobused, et kolhoosnikud võisid neile uhked olla.

Ehitati hooned ka kariloomadele: lehma- ja vasikalaut, kõik tugevad kivihooned. Karjakoplisse on üles seatud automaatsed jooginõud ja mollid. Karjakopli äärde kerkis tohutu silotorn. Siin valmistatakse loomadele talveks sööta.

„Kord on karjakopli eeskujulik,“ jutustab lüpsja Elviine Kamma. Ta töötab juba üle 12 aasta piimafarmis ja tunneb kogu selle farmi elu. „Kui teistest kolhoosidest külastati meid, siis öeldi: teil karjakopli on eeskujulik puhtus. See

on tõsi. Lüpsjad ja vasikatalitajad olid meil varustatud valgete põlleda ja rättidega ning nad valvasid rangesti puhtuse ja korra järele."

Lehmad tasusid hea hoolitsuse eest kõrge piimaanniga. Kolhoosi lehmad andsid kuni kolm tuhat liitrit piima aastas.

Kolhoosnikud ei põlanud mingit tööd ja asusid iga töö kallale meelsasti. Varem polnud Salme külas kunagi olnud mesilastepidajaid, mesilastest võib aga saada suurt tulu, ja on hea, kui mesi on omast käest. Kolhoosnikud mõtlesid järele, rääkisid sellest kolhoosi juhatuses ja arutasid üldkoosolekul. Otsustati hakata mesilasi pidama. Õeldud, tehtud. Mesilastepidajaid leidus. 1940. aastal oli kolhoosi mesipuu-aias juba 150 mesipuud. Näis, et Rudolf Joosing polnud terve oma eluaeg muuga tegelnud kui ainult mesilastepidamisega. Plaanipärase 10 kilo asemel võttis ta mesipuust 15 kilo mett ega arvanud sugugi, et see on juba piir. Vastuoksa: ta kaebas alati, et tal ei ole õnnestunud tõelist meesaaki koguda.

Kolhoos üha muutus tugevamaks.

Kolhoosiinimesed teenisid oma tööpäevade eest palju raha, vilja, puuvilja, juurvilja, veini ja muid saadusi.

Stalini-nimelisse kolhoosi saabus jõukas elu. Mitmed kolhoosnikud tellisid endale tööpäevadega teenitud raha eest Moskvast mootorrattad. Mootorratas oli Jakob Kevvail, Jaan Tiismusel, Jaan Tanvelil ja Artur Kivil. Jalgrattaid on igas perekonnas.

Paljudesse majadesse ilmusid grammofonid, raadiovastuvõtjad, akordeonid. Paljud kolhoosnikud muretsesid endale ka klaveri. Lastele hakati muusikat õpetama.

Kolhoosielu on inimeste kultuurinõudeid tublisti suurendanud. Varem peeti suureks õnneks, kui talupoja lastel õnnestus algkool lõpetada, nüüd aga õpivad kolhoosnikute pojad ja tütreid kesk- ja ülikoolides. Riik vajab haritud inimesi, ja ka kolhoosis on nendega parem. Jakob Vahteril on mõlemad tütreid ülikoolis. Üks tahab saada õpetajaks ja teine karjakasvatuse eriteadlaseks. Ja mõlemad kirjutasid, et tulevad tööle tingimata oma kolhoosi. Helene Burmani tütar Feja astus hambaarstiinstituuti ja lubas samuti kolhoosi tagasi tulla.

Mitmed kolhoosnikud on juba kõrgema hariduse omandanud: Vambola Jänes tuli kolhoosi tagasi agronoomina, Ada Kivi arstina ja Anton Joosing loomaarstina.

Oma jõudeaega on Salme kolhoosiküla elanikud hakanud teisiti veetma.

„Kuidas oli varem?“ jutustab vana naiskolhoosnik Marta Blokk. „Pühapäeviti läksid mehed hommikuti naabrite juurde ja jõid seal päev läbi veini. Naine aga oli päeval koduse tööga kinni, õhtuks hakkas meelelahutuseks naabrinaisega juttu ajama, ja see oligi kogu lõbu. Nüüd aga on meil oma klubi, oma kino, lugemistuba, raamatukogu. Klubis töötavad mitmesugused ringid ja klubisse ei lähe mitte ainult noorsugu, vaid ka kolhoosi kõige vanemad inimesed“.

Juba 1939. aastal avati kolhoosis oma ambulatoorium. Seal töötas laste nõuandla ja terapeutiline ning hambaarstikabinet. Lõikuse kibedal ajal töötas kolhoosis söökla: neile, kes töötasid põllul, anti odava hinna eest lõunaid. Isegi habemeajamiseks ja juukselõikamiseks polnud kolhoosnikel vaja Salme külast lahkuda: kolhoosis oli oma juukse lõikaja.

Naiste elu on kolhoosis suurel määral muutunud. Kuidas naine varem majapidamises ka töötas, kui kohusetruu ja kui töökas ta ka oli, ei austatud teda ega peetud temast sellepärast lugu. Naine töötas põllul mehega ühtviisi, ja kogu kodune majapidamine lasus temal: tuli kogu perele süüa keeta, kõigi riiete eest hoolitseda, pesu pesta, loomi toita ja nende eest hoolitseda, ühe sõnaga: võimatu on loetleda kõiki naise õlgadel lasunud kohustusi. Aineliselt aga sõltus ta siiski mehest.

Kolhoos liikvideeris selle ebaõigluse. Naiskolhoosnik sai õiguse töötada mehega võrdselt ja saada selle töö eest võrdset tasu.

Seltsimees Stalin ütles oma kõnes juba esimesel kolhoosnikute lõõktöölise üleliidulisel kongressil:

„Naised on kolhoosides suur jõud. Kuritegu on seda jõudu vaka all hoida. Meie kohus on naisi kolhoosides esile tõsta ja see jõud tegevusse rakendada.“

„Mis puutub naiskolhoosnikuisse endisse“, jatkas seltsimees Stalin, „siis peavad nad meeles pidama kolhooside

Kolhoosi lüige Marie Šeer rikkalikku õunasaaki kogumas

võimu ja tähtsust naiste jaoks, nad peavad meeles pidama, et ainult kolhoosis on neil võimalus meestega üheväärseks saada. Ilma kolhoosideta — ebavõrdsus, kolhoosides — võrdõiguslus. Seltsimehed naiskolhoosnikud pidagu seda meeles ja hoidku kolhoosikorda nagu silmatera...“

Stalini-nimelise kolhoosi naised näitasid tegelikult, et neil on seltsimees Stalini nõuanded hästi meeles. Kolhoosi stahhaanovlaste üldarvust on 85% naised. Üldkoosolekuil ja kolhoosi juhatuse otsustes on alati naisi esile tõstetud, kes on silma paistnud hoolsa töö, töovilumuse ja laitmatu distsipliiniga.

Tubaka kõrge saagi eest võtsid Aliise Arman ja Margarete Kamma osa enne sõda Moskvas peetud üleliidulisest põllumajanduse näitusest. Mõlemad säilitavad Moskvas saadud aukirju. Naiskolhoosnik Marta Maasikas on kolhoosi üldkoosolekul valitud juba mitu aastat kolhoosi juhatuse liikmeks, nii suur on tema autoriteet kolhoosis.

Naine on saanud kolhoosis austuse ja lugupidamise osaliseks. Aineliselt ei sõltu ta enam mehest. Stalini-nimelises kolhoosis on palju perekondi, kus naine teenib mehest tunduvalt rohkem.

Varem põllule tööle rutates võttis naine lapsed kaasa või jättis nad üksinda koju. Lastel polnud hea olla ei põllul tulise päikese käes ega üksinda kodus. Stalini-nimelises kolhoosis on ammugi organiseeritud lasteaed. Niikaua kui emad töötavad põllul või aias, on nende lapsed lasteaias. Lasteaias toidetakse lapsi õigeaegselt, mängitakse nendega huvitavaid mängu ja loetakse neile häid raamatuid.

Elu kolhoosis oli muutunud väga heaks. Mida siis veel soovida? Ja ometi oli soove palju. Järgmisel aastal kavatseti hakata ehitama hüdroelektrijaama. Kolhoosnikuile paistis ka uus klubi tarvilik olevat. Ambulatooriumilegi taheti ehitada uus hoone. Ühe sõnaga: plaane oli palju ja inimesed oleksid need täitnud.

KATSUMUSTE AASTAD

Algas Suur Isamaasõda. Nõukogude rahval kerkisid uued ülesanded. Tuli võitluses verejanelisele vaenlasele, saksa fašistlikele jõukudele vastu panna, ja mitte ainult vastu panna, vaid ka vaenlane täielikult purustada. Ei piisanud üksnes nõukogude inimeste kangelastegudest. Vaenlase võitmiseks vahvusest üksinda ei piisanud. Oli vaja esmaklassilist relvastust. Ent tankidest, lennukeist, kahureist ja kuulipildujaist üksinda ikkagi ei piisanud.

Et Punaarmee võitleja hästi võitleks, et töölised tehaseis annaksid rindele rohkem masinaid ja relvi, pidi neid hästi toitma. Seltsimees Stalin kutsus kolhoosnikuid üles andma rindele ja tagalale rohkem vilja, liha, juurvilja ja muid toiduaineid. Maa sotsialistliku industrialiseerimise ja põllumajanduse kollektiviseerimise tark stalinlik poliitika oli meie maa mistahes katsumusteks ette valmistanud.

Kolhoosikülal tuli elada üle tohutuid, senikuulmatuid katsumusi. Saksa fašistlikud röövvallutajad okupeerisid ajuti-

selt hulga NSV Liidu väga tähtsaid põllumajanduslikke rajooni. Ent ka tagala rajoonid said suurte raskuste osaliseks.

Ka Stalini-nimelisele eesti kolhoosile langesid osaks kõik raskused. Juba sõja esimestel päevadel läksid peaaegu kõik mehed rindele. Paljud neist läksid vabatahtlikena. Vabatahtlikult läksid Kodumaad kaitsema Helmi Tiismuse kaks poega, kommunistlikud noored Hugo ja Konstantin, kommunistlik noor Anton Plado, kommunist Fedor Tšalenko ja teised.

Kaua ei kustu kolhoosiinimeste mälestusest see päev, kui Salme külast lahkus 70 meest Kodumaa eest võitlema.

Neli veoautot seisis kolhoosi juhatuse maja ees. Autod läksid samuti rindele, ja rooli taga istusid kolhoosnikud Karl Kull, Johannes Krönström, Jakob Kevvai ja August Plado. Terve küla kogunes juhatuse maja ette. Peaaegu igast perekonnast sõitis keegi rindele. Alma Kisseljoval läksid kaks: mees ja poeg. Vana Martin Krönström saatis oma poega Johannest ja oma väimeest. Helmi Vatman saatis meest. Vanal Juuli Sägalal läks tema ainus poeg, 19-aastane Eduard. Ta oli kommunistlik noor ja läks rindele vabatahtlikult. Juuli valas palju pisaraid, aga ei hoidnud poega tagasi.

„Sa lähed püha asja eest, mu poeg,“ ütles ta pojale sel päeval, kui poeg tegi talle oma otsuse teatavaks. „Vana ema eest ära muretse. Ma jään siia oma inimeste sekka, ma ei ole üksinda. Ja pealegi olen minagi kolhoosile tarvilik, hakkan väikesi lapsi hoidma...“

Kolhoosis polnud ema, kelle silmad ei oleks olnud sel päeval niisked. Nuttis nii Helmi Tiismus oma poegi saates, Ella Joosing, tal läksid samuti kaks poega rindele, Ekaterina Jänes kui ka Luise Müller, ent ükski neist ei teinud oma poja südant haletsemisega härdaks. Iga poega saatsid sõjateele ema õnnistus ja kindel soov:

„Peksa neetud vaenlast, ära anna talle armu. Ja ära muretse meie pärast, siin jääb kõik endist viisi.“

Ja inimesed, kes pidid varsti lahingusse minema, ei haletsenud samuti ega heitnud meelt. Ka nemad andsid kolhoosnikuile edasi oma soove.

Agronoom Vambola Jänes seletas kannatlikult vanale Maasikale, kes jäi tema asemele: „Hoolitsege hästi tsitruspuude eest ja vaadake, et niihästi pritsimine ja pookimine kui ka kõik muu toimuks õigeaegselt...“

Kolhoosis oli hiljuti istutatud 13-hektaarilisele maatükile mandariini-, apelsini- ja sidrunipuid ning pole imestada, et agronoom Jänes oli kirgliku tsitruspuude kasvatajana mures noorte aedade säilimise pärast.

Rindele siirdusid kõik kolhoosi brigaadide brigadiirid: Anton Lust, Arnold Tšernjagin, Voldemar Room ja Ernst Saviauk. Ja igapäev neist oli kolhoosnikele korraldusi anda.

Brigadiiril on vastutusrikkad ülesanded. Ta kannab täit vastutust tootmisülesannete täitmise eest, kõigi agronoomiliste abinõude rakendamise eest, masinate, inventari ja hobuste eest. Ta on brigaadi vahenditu juht. Kuidas tulevad naised nende raskete ülesannetega toime? Ja brigadiirid seletasid naistele mitmendat korda, kuidas ja mida tuleb teha. Olgugi et naised kinnitasid neile, et nad peavad kõik korras, ei jäänud kõigi nelja brigadiiri südamed siiski rahule.

Naistegi südamed polnud rahul. Kuid polnud aeg oma mehi, isasid ja vendi rahutuks teha. Seepärast ütlesidki naised kindlasti:

„Arge muretsege, küllap tuleme toime“.

Autod sõitsid minema ja viisid kolhoosist ära nii brigadiirid, tallipoisi, agronoomi kui ka vanemmehhaaniku...

Mõne päeva pärast kutsuti aga rajooni parteitööle kolhoosi esimees Ants Severin. Kommunist Severin oli töötanud kolhoosi esimehena juba mitu aastat. Temaga olid kolhoosnikud näinud nii häid kui raskeid päevi. Ent alati uskusid inimesed Stalini-nimelises kolhoosis oma esimehe alatist püüdu tugevdada ja arendada ühiskondlikku artelli majapidamist. Ja see esimehe väsimatu hoolitsus kolhoosi tuleviku eest on muutunud nüüd paljude kolhoosnike iseloomustavaks jooneks.

Üldkoosolekul valiti juhatuse esimeheks naiskolhoosnik Matilde Blokk. Ta on noor naine, kuid majanduslikult mõtleb ja energiline inimene.

Kolhoosi liige Eleonora Uahter viinamarjade saaki kogumas

Suvine aeg on kibe tööaeg. Aedades valmisid puuviljad, tubak nõudis palju hoolt, kartul tahtis muldamist, maisi tuli tolmutada...

Uus elu algas kolhoosis kohe. Rindele läinud brigadiiride asemele määrati noored tüdrukud: kommunistlik noor Niina Geider, Leili Zimmermann, Leida Maasikas ja Luise Veeber.

„Raskusi ärge kartke“, öeldi neile juhatuses. „Kui on väga raske, siis aitame“.

Miks ei peaks aga raskusi olema, kui igast brigaadist on töölisi lahkunud, tööd aga pole ju vähemaks jäänud. Brigadii tulid uued töötajad: raugad, kes veetsid juba ammugi kodus raugapõlve, ja lapsed. Kogu jäid ainult kõige pise-mad.

Vana Juuli Sägal tegi nii, nagu ta oli pojale lubanud. Juba järgmisel päeval tuli ta juhatusse ja ütles:

„Põllul ei jõua ma enam töötada, kodus istuda aga on veel raskem.“

Juuli saadeti tööle lasteaeda, noor tüdruk aga, kes oli seal enne teda, läks põllutööbrigaadi, sest põllul olid tema käed nüüd tarvilikumad.

Iga kojujäänu tundis, et nüüd on ta kohustatud töötama kaks-kolm korda rohkem kui enne, enda eest ja rindeleläinute eest. Siin näitasidki naiskolhoosnikud, milleks nad on võimelised ja millised anded on neis peidus.

Kes võis enne kolhoosis arvata, et 19-aastasest õpilasest Niina Geiderist saab mitte sugugi halvem brigadiir kui oli enne Arnold Tšernjagin? Aga sai. Niinat tunti kolhoosis vaikse sõnakuuleliku tütarlapsena ja hea õpilasena, polnud aga kunagi nähtud, et ta oleks kellelegi korraldusi teinud või püüdnud oma tahtmist läbi viia. Niina oli vaikne ja mitte väga jutukas. Nüüd aga oli ta justkui ümber muudetud. Ta asus kohe energiliselt asja kallale. Lülijuhtideks määras ta parimad töötajad.

Kõigile lülidele ja üksikuile kolhoosnikuile andis Niina tootmisülesanded alati õhtuti enne järgmist tööpäeva. Kunagi ei juhtunud, et hommikul oleks aega kulunud tööjaotamisel. Igaüks teadis, mis tal tuleb teha, ja asus hommikul vara aega viitmata tööle. Ja selles võis olla kindel, et brigadiir kontrollib igapäev töö. See Niina Geider osutus ka kavalaks. Näiteks ei ütelnud ta kunagi naisele, kel läheb töö aeglaselt:

„Tööta kiiremini, sa tead ju, et nüüd ei tohi me aeglaselt töötada!“

Ei, nõnda Niina ei ütelnud. Ta ütleb nõnda, et naist mitte solvata ja ergutada teda kiiremini töötama.

„Kas sul on pool hektaari kitkutud, Aliise? Varsti jõuab Leida sinust ette, ära anna järele, tule esimesele kohale...“

Nii ergutaski ta naistes võistlusvaimu. Ja tõepoolest: tema brigadiir tuli kõigi näitajate järgi esikohale.

Niina sai aru, et ilma agrotehniliste teadmisteta on võimatu põllunduse alal töötada. Ta istus õhtuti kaua raamatute taga, mis ta sai kooli raamatukogust ja kolhoosi lugemistoast. Ta loeb raamatu läbi, teeb endale märkusi ning jagab pärast tingimata oma teadmisi brigaadile. Ta seletab

naistele, miks on maisi parem külvata kohevil mulda, miks tuleb maisil tingimata võsundeid lõigata, kuidas ja millega on parem maisi väetada jne.

Alguses jutustas Niina naiskolhoosnikuile tööprotsessist, aga järk-järgult korraldas ta ka süstemaatilist agrotehnika õppimist. Õpinguid külastasid agronoom ja zootehnik. Brigaadis ei õpitud mitte ainult raamatute järgi. Stahhaanov-lased Aliise Arman, Margarete Kamma, Ekaterina Tanvel ja Marta Lust tutvustasid sageli kolhoosnikuid oma tööko- gemustega ning jutustasid neile, kuidas neil õnnestub saada suuremat tubaka ja maisi saaki kui teistel.

Noorest brigadiirist peeti brigaadis väga lugu. Ta ei unustanud ka seda kunagi, et inimeste õigest töölepaiguta- misest üksinda on vähe. Ta pidas tööarvestust väga täht- saks. Tööpäeva lõppedes arvutas Niina täpselt iga kol- hoosniku poolt tehtud töö hulga ja teatas talle mitme töö- päeva eest ta on tööd teinud.

Niina algatusel hakati kolhoosis teostama võistlevate brigaadide ja lülide vahelist vastastikust kontrolli. See oli tööle väga kasulik. Andnud lubaduse, tundsid inimesed suuremat vastutust ja püüdsid lubaduse mitte ainult täita, vaid ka ületada selle.

Brigadiiri valik oli olnud õnnelik ka teistes brigaadides. Leida Maasikas, Lilli Zimmermann ja Luise Veeber asenda- sid samuti täielikult rindele siirdunud vilunud brigadiire ning tulid oma ülesannetega toime.

Vana Martin Krönström töötas kohusetruult mehhaanika- töökojas. Temaga koos töötas vana Joosep Schneider. Mõ- lemad vanamehed ei tahtnud kolhoosile raskel ajal istuda kodus. Krönström ja Schneider olid valmis töötama hilja õhtuni, et saaks brigaadidele masinaid ja inventari õigeaeg- selt ära anda. Ja keegi kolhoosis ei saanud neile ette heita, et põllumajanduslik inventar oleks halvasti või mitte õige- aegselt remonditud. Vanamehed töötasid 1942. aastal välja üle 500 tööpäeva.

Kõik vanamehed töötasid kohusetruult. Invaliid kolhoos- nik Georg Jürgens juhtis noorte traktoristide tööd. Ta oli hea ja nõudlik instruktor. Oma õpilastelt nõudis ta niihästi ülesannete tähtaegset täitmist kui ka töö kõrget kvaliteeti.

Jaan Tanvel töötas hobufarmis. Hobuseid oli kolhoosi jäänud vähe, sest kolhoos andis Punaarmeele 50 paremat hobust. Ent seda suurem pidi olema hool järelejäänud hobuste eest. Tuli taotleda seda, et ükski tööhobune ei lan-
geks ühekski tööpäevaks rivist välja. Nüüd, kui kolhoosi oli jäänud alles kaks korda vähem hobuseid, tuli ette näha iga pisiasja selleks, et hobused töotaksid paremini, tootli-
kumalt.

Ja siiski oli igas brigaadis hobuseist puudu. Neist oli puudu niihästi künniajal kui ka kibedal lõikuse ajal. On arusaadav, et sellises suures majapidamises nagu kolhoos, läheb hobuseid palju vaja ka mitmesuguseks vedudeks.

Kust aga hobuseid võtta?

Nüüd ei suuda kolhoosnikud enam meenutada, kellele neist tuli esimesena pähe mõte härgadest.

„Mis oleks, kui härjad ette rakendada?...”

Mõni ütleb, et selle mõtte andis Bachmann, mõnel aga tuleb meelde, et seda nõu andsid kommunistlikud noored. See nõu aga meeldis kõigile, ja varsti vedasid härjad sõnakuulelikult sahka ning lasksid end vankri ette ra-
kendada.

Härgi õpetasid peamiselt noored. Tugevad ja vastupida-
vad loomad osutusid töös suureks abiks. Aedades ja põllul toimus nüüd peaaegu kogu kündmine härgadega. Kol-
hoosnikud olid siis kommunistlikele noortele väga tänulikud härgade väljaõpetamise eest põllutööks.

Kolhoosi noorsugu abistas mõjuvalt kolhoosi võitluses kõrge viljakuse eest. Kommunistlikud noored vedasid põl-
dudele väetist ja võtsid endi peale kõik seemnete puhtimis-
ja puhastamistöö. Nende initsiatiivil külvati üleplaanihisi hektaare riigikaitseks. Nendelt hektaaridelt saadud lõikuse andis kolhoos riigikaitsefondi.

Rindelt saabus sageli kirju. Sellepärast lugesid kõik kol-
hoosnikud kirja läbi, ükskõik kellele see ka oli tulnud. Rõõmustuti igast teatest oma Punaarmee edu kohta ja oldi uhke omaküla meeste edusammudest.

Kui 1944. a. lõpul saadi teada, et Arnold Tšernjagin on võitlusülesande väga hea täitmise eest autasustatud „Punase Tähe” ordeniga, saadeti talle kiri kõigi kolhoosni-

kute nimel. Tublile sõjamehele sooviti valitsuse kõrge au-
tasu puhul soojalt õnne ja soovitati talle ka edaspidi hoida
kõrgel nõukogude võitleja head nime ning nõukogude kol-
hoosniku nimele mitte häbi teha. Kolhoosnikud kirjutasid
Arnoldile:

„Kallid seltsimehed, teie peksate seal sakslasi ja vabas-
tate meie kodumaad fašistlikust rämpsusst, ning meie oleme
uhked teie kangelastegudele. Kuid ka meie pärast ei tule
teil punastuda. Nagu isegi teate, jäid kolhoosi pärast teie
lahkumist üksnes naised, raugad ja lapsed. Kuid kolhoos on
korras ja majapidamine pole läinud langusele. Algusest
peale töötab igaüks omal alal kahe eest. On vähe naisi, kes
lahkuvad põllult, jättes töönormi ületamata. Meie naiskol-
hoosnikud töötavad välja igaüks 500—600 tööpäeva. Ja
mitte ainult nende töö hulk, vaid ka kvaliteet on kõrge.
Nagu te mäletate, oli maisisaak 1940. aastal ühelt hektaarilt
10 tsentnerit, nüüd me alla 18 tsentnerit hektaarilt ei lõika.
Tubakasaak oli 1940. aastal 9 tsentnerit hektaarilt, nüüd
on kolhoosis keskmine saak 17,5 tsentnerit.

Meie kollektiivne majapidamine pole vähenenud, vaid
vastupidi: ta on suurenenud, sest sel aastal külvasime me
veel 10 hektaari nisu. Kui tulete koju, kostitame teid piru-
katega.

Meie majapidamises on veelgi mõnesid muudatusi,
nimelt oleme hakanud tegelema loomakasvatuse uue
liigiga. Sel aastal esmakordselt ajas Teimuraz Aronia mäge-
desse kolhoosi kitse- ja lambakarja. See kari on alles väike,
kuid ta on andnud juba tagajärgi. Andsime riigile villa,
ja teile, meie kallid sõjamehed, kudasid naised sooje
sokke ja kindaid.

Uueks aastaks saadame teile pakid. Saate juua meie
kolhoosi veini, suitsetada meie tubakat ja maitseda puu-
vilja“.

Nii kirjutasid kolhoosnikud oma kirjas Arnoldile. Rinde-
meestel ei tulnud tõepoolest oma kolhoosi inimeste pärast
punastuda. Kolhoosnikud töötasid päeval ja öösel, et saa-
vutada rindele ja riigile vajalikku kõrget saaki.

Nad võitlesid saagi eest nagu elu eest. Nad tegid võiduks
kõik.

KUI LAHINGUKÄRA OLI VAIBUNUD

Nõukogude rahvas saavutas võidu. Ning selles on kolhoosnikuil ja naiskolhoosnikuil suur teene. Nende ennast-salgava töö tõttu ei kannatanud meie armee ja rahvas toiduainete puudust ega tööstus toorainete puudust.

Sõda oli kolhoosikorrale suurimaks katsumuseks. Esimese Maailmasõja ajal sattus Venemaa põllumajandus täielikku korratusse. Juba 1916. aastal vähenes mõisnikel ja kulakuil külvipind peaaegu neljakordselt. See aga oli ju hoopis vähemate mõõdetega sõda kui Suur Isamaasõda. Isamaasõda oli seninägematult karm ja purustav, aga niihästi meie põllumajandus kui ka kogu Nõukogudemaa rahvamajandus ei läinud siiski allapidi, vaid pidas vastu ja jatkas arenemist.

Kolhoosikorra tugevus ja elulisus pidasid raskele katsumusele vastu. Kogu maailm kuulis ja nägi tegelikult, et võitmatu kolhoosikord elab ja jääb elama.

Ka Stalini-nimelisse kolhoosi pöördusid tagasi sõjamehed, kes olid Nõukogude armee ridades ära käinud kuulsusrikka sõjatee. Nad olid Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi vabastajaiks saksa fašistlikust ikkest, Tallinna vabastajaiks.

Kolhoosi tuli tagasi ka Ants Severin. Ja taas, juba mitmendat korda, usaldasid kolhoosnikud talle kogu kolhoosi töö juhtimise. Severin valiti taas kolhoosi esimeheks.

Paljudel rindelt tulijail särasid sõduripluusil lahinguordenid ja -medalid, mis tunnistasid sõjamehe kohuste ausat täitmist.

Helene Burmani tütar Feja oli saanud valitsuselt üheksa autasu. Ta oli just enne sõda lõpetanud meditsiinikooli ja läks juba sõja esimestel päevadel vabatahtlikult rindele.

Ordenid ja medalid säravad Fedor Tšalenko, Arnold Tšernjagini, August Plado ja teiste rinnal.

Mitte kõik neist, kelle kolhoosnikud 1941. aasta juunis saatsid ära, ei tulnud tagasi. Ei tulnud tagasi Helmi Vatmani mees, Voldemar Vatman. Ta langes oma vanaisade maa — Eestimaa — vabastamisel. Lahingus Narva all langes vana Juuli Sägali poeg Eduard. Ta oli pataljonis kommunistlike noorte organisaator. Ta oli autasustatud julguse ja

vapruse ning lahinguülesannete eeskujuliku täitmise eest Isamaasõja I järgu ordeniga. Ka Martin Krönströmi poeg, kolhoosi traktorist Johannes ei tulnud tagasi.

Kolhoos ei unusta kunagi oma poegi, kes on oma kohuse ausasti ja lõpuni täitnud.

Demobiliseeritud sõjamehi võeti kolhoosis rõõmuga vastu. Iga kolhoosnik tahtis, et just tema majas korraldataks kalliste kodumaakaitsjate vastuvõtt. Ent kolhoosi tagasitulnud sõdurid ei püsinud kaua külaliste osas. Kolhoosnikud ei jõudnud nendelt veel kõike küsida ega jõudnud veel ise oma elust neile jutustada, kui kuulsid neilt lühikese otsuse: aeg on tööle hakata.

Ja algas pärastsõjaaegne töö.

Aleksander Arman läks hobufarmi tagasi, ehitusbrigaadi läks tagasi Jakob Kevvai, oma brigaadidesse läksid tagasi Arnold Tšernjagin, Artur Kivi, Voldemar Kamma ja Ernst Saviauk. Oma endisele tööle asus ka agronoom Vambola Jänes. Igaüks asus innukalt taas oma armsakssaanud tööle.

„Ja miks te end välja ei puhanud? Olete ju demobiliseeritud“, ütlesid kolhoosnikud neile heasüdamlikult, varjama siiski oma rõõmu, et kolhoosi tulid tagasi osavad ja vilunud töötajad.

Sellele vastas uuesti brigadiiri ametisse asunud Artur Kivi kõigi eest naljatades: „Meid peetakse armeest demobiliseerituiks. Kolhoosis aga oleme, vastupidi, mobiliseeritud“.

Kolhoosnikud ei kurtnud sõja-aastail, et töökätest on puudus ja et on raske tööga toime tulla, kui mehi kolhoosis peaaegu polnudki. Nad töötasid ja töötasid. Nüüd aga, kui majapidamisse tulid tagasi terved tugevad vilunud töötajad, mõtles igaüks rõõmsalt:

„Noh, nüüd hakkavad asjad minema...“

Ja tõepoolest: asi hakkas veelgi paremini edenema.

1947. aasta algul tegi kolhoos kokkuvõtteid esimese pärastsõjaaegse aasta tööst. Seda päeva oodati kannatamatusega. Aasta on pikk. Igaühele oli huvitav teada, millised on aasta tulemused ja millised on tulevikuplaanid.

Määratud ajal oli klubi saal rahvast tulvil. Aruandega töö kohta esines kolhoosi esimees Ants Severin.

„Suure aasta oleme me üle elanud, seltsimehed“, ütles ta. „Täna peame vastama küsimusele, kuidas me võitlesime möödunud aastal uue viisaastaku plaani täitmise eest ja kas oleme kõik teinud selleks, et meie kollektiivset majapidamist edasi arendada?“

Severini aruandekõne sisaldas rikkalikult arve, fakte ja näiteid. Seetõttu oli aruanne veenvam ja selgem.

1946. aastal oli teravilja, kartuli, juurvilja, viinapuude ja puuviljaaedade all 430 ha. Kevadiste tööde plaan oli pingus: iga töövõimelise kohta kolhoosis tuli peaaegu 2,5 hektari maad. Sellest hoolimata tuli Stalini-nimeline kolhoos ühena esimestest kõigi oma põllumajanduslike töödega toime ja ta nimi märgiti rajooni autahvile.

Kolhoos ei saavutanud 1946. aastal rekordsaake, kuid viljakuse plaan ületati enamiku kultuuride alal. Maisi saadi plaanijärgse 10 tsentneri asemel 20,5 tsentnerit hektaarilt. Tubakat koristati plaanijärgse 7 tsentneri asemel 20 tsentnerit hektaarilt. Kartulit saadi plaanijärgse 63 tsentneri asemel 83 tsentnerit hektaarilt. Aru andes kolhoosi 1946. aasta tööst meenutas esimeses kolhoosnikuile, kuidas toimus riigile teravilja, piima, liha, puuvilja, tubaka jne. andmine. Kolhoosis säilitatakse tõendusena oma kõrgest kohusetundest riigi vastu vastuvõtupunktide esimesi kviitungeid riigile toiduainete andmise kohta.

Soojalt võtsid kolhoosnikud vastu ka Altai kolhoosnikute üleskutse riigile toiduainete müümise kohta üle plaani.

Stalini-nimelises kolhoosis suurenes tööpäeva väärtus. Pärast riiklike kohustuste täitmist ja seemnefondide loomist said kolhoosnikud tööpäeva eest 1,5 kilo teravilja, 2 kilo kartulit, 25 grammi mett, 40 grammi kreece, 100 grammi veini ja palju muid saadusi. Peale selle saadi tööpäeva eest rahas 26 rubla ja 25 kopikat.

Nii näiteks töötas Aleksander Armani perekond välja 1360 tööpäeva. Selles perekonnas on kõigest kaks töötajat. Rahas said nad 41700 rubla, peale selle sai Aliise tubakasaagi plaani ületamise eest täiendava tasuna 7900 rubla. Natuuras teenis perekond: teravilja 1500 kilo, kartulit 1800 kilo, veini 110 liitrit, kreece 55 kilo ja 38 kilo mett.

Kolhoosi mesilas

Ka Joosingi perekond teenis hästi. 1900 tööpäeva eest said kolm töötajat rahas 47 000 rubla, 2000 kilo teravilja, 150 liitrit veini ja 80 kilo kreeke. Peale selle sai Rudolf Joosing ise meesaagi plaani ületamise eest 375 kilo mett.

Sõjapäevil andis Stalini nimeline kolhoos Punaarmeele 50 paremat hobust. Aasta jooksul on hobuste arv viidud endisele tasemele.

Piimafarmis oli lüpsiplaan tunduvalt ületatud.

Seakasvatusefarm on kolhoosil alles uus ala. Ometi sai 1946. aastal iga perekond kolhoosis seafarmist vähemalt ühe põrsa. 12 suguemiselt kasvatatakse igal aastal üles üle 300 põrsa.

Enne sõda ei olnud kolhoosis tööhärgi, nüüd on neid 20. 1946. aastal ehitati neile laut.

Kolhoosis on hakatud kanu kasvatama: uues kanafarmis on seni 115 kana. On ehitatud ait, mis mahutab kuni 80 tonni maisi, ja tubakakuivatis.

Ja mis kõige tähtsam: asuti hüdroelektrijaama ehitama Psou jõele. Trust „Selelekter“ andis tööde juhtimiseks inšeneri. Sellest elektrijaamast unistasid kolhoosnikud juba enne sõda, ja nüüd on nende unistus lähedal täitumisele.

Töö on planeeritud nõnda, et ühelgi aastaajal tööpinge kolhoosis ei langeks. Tööpäevade kasutamises kuude viisi pole järske kõikumisi olnud. Jaanuaris ja veebruaris pole võitlus saagi pärast lakanud, samuti nagu juulis, augustis ja septembris. Talv kolhoosis pole puhkeaeg.

Esimees ei laskunud oma kõnes üksikasjadesse, ei rääkinud detailidest ega sellest, kuidas see kõik on tehtud. Seda polnud vajagi, sest kolhoosnikuil oli see teada.

Kolhoosnikud olid õnnelikud, et nende aus kollektiivne töö on andnud häid tulemusi. Ja kui kolhoosnikuilt oleks küsitud, milles seisab Stalini-nimelise kolhoosi edusammude põhjus, oleksid nad vastanud lihtsalt:

„Ainult seal jõuab kolhoos edasi, kus elatakse ja töötatakse põllumajandusliku artelli põhikirja järgi. Kogu meie jõud seisab selles, et meie ei luba kolhoosielu seadust jalge alla tallata.“

KOLHOOSI PEREMEHED

Stalini-nimelise kolhoosi suur jõud seisab selles, et põllumajandusliku artelli põhikiri on muutunud seal kolhoosnikute kogu elu kindlaks seaduseks.

Kolhoosielu seisab väsimatus hoolitsuses artelli ühise majapidamise arendamise eest. Põllumajanduslikus artellis ühtuvad täielikult kolhoosnikute ühiskondlikud ja isiklikud huvid. Stalini-nimelises kolhoosis tunnevad kolhoosnikud end kolhoosi täieõiguslike peremeestena.

Me oleme kolhoosis elanud kaunis kaua ning harjunud kuulma kolhoosnikute kõnelustes sõnu: „Meie mõtleme“, „Meie otsustasime“. Seda lühikest sõna „meie“ ei ütelda sugugi juhuslikult. „Meie“ tähendab kõige selle peremehi, mis kuulub kolhoosile. „Meie“ on hea kollektiivse vastutustunde väljendus oma kolhoosi saatuse eest.

Toome kas või sellise näite.

Uuel meie kolhoosis viibimise esimesel päeval siirdusime me kolhoosi juhatusse, et kolhoosi asjadest kõnelda. Esimeest polnud kohal, ta oli hobufarmis. Tagasiteel jõudsim me järele tuttavale naiskolhoosnikule Maria Šeerile. Hakkasime temaga juttu ajama ja teda küsitlema kevadiste tööde ettevalmistamise käigust, masinate remondist, sellest, kuidas täidetakse tööde graafikut jne. Meie imestuseks vastas naiskolhoosnik kõigile meie küsimustele väga üksikasjaliselt. Meie ei saanud hoiduda esitamast talle veel ühe küsimuse:

„Kas olete juhatuseliige?“

Siis imestus Maria Šeer omakorda:

„Ei, juhatuseliige ma ei ole, aga kolhoosi asjad on mulle kõik teada. Meie elame ja töötame ju kollektiivselt.“

Kolhoosis ei rikota kolhoosi seesmist demokraatiat. Esimehe poolt kolhoosi juhtimise, juhatuse tegevuse ja revisjonikomisjoni ning lõpuks, kolhoosnikute üldkoosoleku osa on täpselt piiritletud, nagu nõutakse seda põhikirja järgi.

Kolhoosi juhtimine ei toimu nii, nagu see toimub tehases või sovhoosis. Seal juhivad direktorid isiklikult riiklike organite volitusel. Kolhoose aga juhivad kolhoosnikud ise ja nende poolt valitud juhtimisorganid.

Juhtimise kõrgemaks organiks on üldkoosolek. Ta arutab ja otsustab kõiki ühiskondlikku majapidamisse puutuvaid põhiküsimusi. Kolhoosnikud võivad arutada üldkoosolekul iga küsimust, mis puutub kolhoosi sisemisse ellu.

Ent üldkoosolek, nii sagedasti kui seda ka kutsutakse kokku, pole võimeline tegelema kõigi kolhoosi jooksvate asjadega. Sellepärast valivad kolhoosnikud üldkoosolekul kolhoosi juhatuse. Koosolek valib ühtlasi revisjonikomisjoni, kes kontrollib juhatuse ja kolhoosi ametiisikute kogu majanduslikku tegevust. Peale selle valib koosolek ka kolhoosi esimehe, kes on samaaegselt ka juhatuse esimeheks.

Stalini-nimeline kolhoos võib olla kolhoosnikute üldkoosoleku osa õige käsitamise eeskujuks. 1946. aastal arutasid kolhoosnikud oma koosolekuil ja tegid otsused kõigis küsimustes, mis on loetletud põllumajandusliku artelli põhikirja 20. paragrahvis:

kinnitasid aasta tootmisplaani;

kinnitasid tulude ja kulude eelarve tulevaks aastaks, ehitustööde plaani, töönormid ja tasuarvestuse tööpäevades;

kinnitasid juhatuse aastaaruande ning samuti juhatuse aruanded tähtsamate põllumajanduslike tööde kohta.

Nad ei piirdunud sellega, vaid arutasid läbi ning tegid asjalikud otsused elu enda poolt esiletõstetud majandusküsimustes: kolhoosi ühiskondliku vara kaitse organiseerimisest, kolhoosi lasteaiale toiduainete andmisest, kolhoosi osavõttust rajoonikeskuses korraldatavast laadast jne.

Me viibisime korduvalt Stalini-nimelise kolhoosi üldkoosolekuil. Iga kord oli klubi saal inimestest tulvil. Kolhoosnikud läksid koosolekule seepärast, et neil oli vaja seal otsustada omi ühiskondlikke asju.

Ja me ei näinud kolhoosis vaikseid koosolekuid. Kõiki küsimusi arutati aktiivselt, elavalt, kriitika ja enesekriitika vaimus. Tavaliselt kõigil koosolekutel võtavad kolhoosnikud aktiivselt sõna küsimuste arutamisel.

Mitte kõigil koosolekuil ei esinenud esimees ise aruandjana. Me kuulsime ehitustööbrigaadi brigadiiri Jakob Kevvaji aruannet: ta informeeris koosolekut ehitustööde käigust. Naiskolhoosnik Margarete Kamma esines aruandega kevadtööde käigust oma lüüsis.

Kolhoosi esimees talitab õigesti, kui ta teeb juhatusliikmeile, brigadiiridele ja kolhoosnikuile ülesandeks esineda aruandega. Valinud aruandja, abistab ta teda aruande ettevalmistamisel.

Põllumajandusliku artelli põhikirja 19. paragrahvis on öeldud:

„Artelli asjaajamist juhivad artelli liikmete üldkoosolek, koosolekute vaheajal aga — üldkoosolekul valitud juhatuse.“

Juhatus valitakse kaheks aastaks, kui ta aga ei väeri usaldust, siis võib ümbervalimise teostada varem.

Stalini-nimelise kolhoosi juhatusse on valitud inimesed, keda kolhoos täielikult usaldab. Enamik neist on valitud juhatusse korduvalt.

Kes need inimesed on? Juhatuses on Ants Severin. Tema autoriteet on väga suur. Kolhoosnikud on juba mitu aastat usaldanud talle vastutuse oma majapidamise olukorra

Kolhoosi juhatuse koosolekul. Kõneleb seistes kolhoosi esimees sm. Ants Severin

eest, kolhoosivara säilitamise ja korrashoidmise eest, töö organiseerimise eest jne.

Juhatusesimehe asetäitjast Aleksander Bachmannist peetakse kolhoosis samuti väga lugu. Ta juhib kolhoosi majapidamist palju aastaid ning on majandusmehena kogunud sel alal palju kogemusi.

Vanem tubakakasvataja on Arakel Šahlomdžan. Kolhoosis kutsutakse teda tubakakasvatuse pioneeriks. Tõepoolest, ta hakkas esimesena kolhoosis tubakat kasvatama, on välja õpetanud palju uusi tubakakasvatajaid ja on tubakasaagi suurendamiseks palju korda saatnud.

Juhatusse on valitud naiskolhoosnik Erna Maasikas. Ta on eeskujulik töötaja, kes annab teistele alati töös eeskuju. Ta on hea ühiskondlane: keegi ei suuda korraldada Ernst paremini küsimuste ja vastuste õhtuid, kunsti isetegevuse õhtuid, ühist teatrikülastamist jne.

Martin Peets, parteiorganisaator, on samuti juhatuseliige. Kolhoosnikud iseloomustavad teda nõnda:

„Range, kuid õiglane inimene. Tema poole võib pöörduda mistahes küsimusega. Ta lahendab kõik segased küsimused.“

Kolhoosis on 18 parteiliiget. Kõik nad on eeskujulikud töötajad. See on parteiorganisaatori suur teene.

Juhatus töötab Stalini-nimelises kolhoosis süsteemikindlalt. Juhatuse koosolekud on vähemalt kaks korda kuus, vahel ka sagedamini.

Juhatus juhib majapidamist koostatud tööplaani järgi. Ja mis on väga tähtis: kolhoosis on hästi korraldatud kõigi tööde täitmise kontroll.

Iga kümne päeva järele kuulab juhatus ära juhatusesi-mehe aruande selle kohta, kuidas keegi täidab ülesandeid. Eesrindlasi juhatus premeerib, mahajääjate suhtes aga rakendab mõjutamise abinõusid. Juhatuses koosolekuil kuulatakse samuti ära karjakasvatustehnikate juhatajate ja brigadiiride aruanded.

On väga tähtis, et ülesanded brigadidele ja farmidele antakse õigeaegselt. Stalini-nimelise kolhoosi juhatus võib olla eeskujuks ülesannete jagamise hoolikal suhtumisel.

Näiteks kuulas kolhoosi juhatus möödunud aastal peaaegu kolm kuud enne kevadkülvit ja teiste kevadtööde algust ära brigadiiride üksikasjalised aruanded selle kohta, kuidas on brigadid kevadeks valmistunud, ja määras tähtsajad põllumajandusliku inventari remondiks ja muuks ettevalmistustöödeks. Ja juba järgmisel koosolekul teostati juhatuses otsuse täitmise kontroll. Enne koosolekut kontrollisid juhatuseliikmed inventari ja veojõu olukorda. Pärast vähese aja möödumist kontrollis juhatus veel kord oma otsuste täitmist.

Kevadkülvitööplaani oli juhatuses poolt koostatud ja kolhoosnikute üldkoosoleku poolt kinnitatud õigeaegselt.

Kolm päeva pärast kevadkülvitööde algust kuulas juhatus ära kolhoosi agronoomi ja brigadiiride aruanded kevadtööde käigust põllul ja aedades. Selgus, et põllutööd peab tingimata kiirendama. Seda küsimust arutati igakülgsest ja otsustati alustada põllutööd tund aega varem kui see on sisekorras ette nähtud.

Kuid töölemineku aeg iseendast ei saa näitajaks olla. Tööle võib minna küll vara, aga töötada mitte täie koormusega. Stalini-nimelises kolhoosis peetakse normaalseks ainult seda tööpäeva, kui kolhoosnik on kindlaksmääratud töönormi täitnud või ületanud.

Kõik normi mittetäitmise juhtumid annab juhatus kohe brigaadile arutamiseks. Muide, peab ütlema, selliseid juhtumeid on olnud kolhoosis väga harva. On saanud kombeks lahkuda põllult alles siis, kui norm on ületatud. See on muutunud üldreegliks. Asudes tööle teab iga kolhoosnik täpselt kindlaksmääratud päevase töönormi. Uheaegselt töönormidega määratakse kindlaks ka töö hindamine tööpäevades.

Iga tööd, näiteks hektaari kündmist, hektaari täiskülvamist, ühe hektaari kartuli muldamist, ühe tonni vilja peksmist, ühe tsentneri kartuli võtmist, piimaliitri lüpsmist jne., hinnatakse tööpäevades, olenevalt sellest, kui keerukas ja tähtis see töö on ning millist kvalifikatsiooni ta nõuab töötajalt.

Hinde määramiseks töö ühiku eest jagatakse kõik tööd seitsmesse rühma:

1. rühm — kerged tööd, mis ei nõua kvalifikatsiooni, näiteks valvuri ja koristaja töö, hinnatakse 0,5 tööpäevale ühe päevase töötamise eest;

2. rühm — samuti kerged tööd, kuid mis nõuavad mõningat vilumust, 0,75 tööpäeva;

3. rühm — keskmise raskusega tööd, mis ei nõua eriteadmisi, üks tööpäev;

4. rühm — keskmise raskusega tööd, kuid mis on kolhoosile tähtsad (äestamine näiteks), 1,25 tööpäeva.

5. rühm — kõrget vilumust nõudvad tööd, näiteks kündmine, tähtsad ja kiired tööd — 1,5 tööpäeva.

6. rühm — raskemad ja vastavat kvalifikatsiooni nõudvad tööd: niitmine, sügiskünn, külvimasina juhtimine jne., 1,75 tööpäeva.

7. rühm — keerukamad ja rohkem eriteadmisi nõudvad tööd, 2 tööpäeva.

Eelmiseil aastail töötati kolhoosis brigaadide ja lülide viisi, üksikult töötati väga harva. Individuaalset tükitööd

ei rakendatud peaaegu üldse. Muidugi oli hästi ja kiiresti töötavail kolhoosnikuil õigus nuriseda.

„See on halb, et makstakse võrdset tasu“, ütlesid nad. „Meie töötasime kiiresti ja teised aeglaselt,“ tasu aga on ühesugune“.

See viga otsustati parandada. Nüüd on kõigi peamiste põllumajanduslike tööde alal rakendatud individuaalne ja väikese rühma tükitöösüsteem.

Asi on muutunud hoopis teiseks. Kõigil kolhoosnikuil on tõusnud huvi norme ületada ja tööviljakus on järsult suurenenud. Sellest ajast peale teenivad kolhoosnikud päevas erinevalt: mis oled teinud, selle eest ka saad tasu.

Tööpäevaga äratati ausas töötajas huvi. Tööpäevaga löödi loodrit. Tööpäevas on väljendatud Lenini juhis: „kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma“.

See kolhoosnik, kes töötab rohkem ja paremini, peab saama rohkem tööpäevi, kes aga töötab vähem ja halvemini, sellele peab arvestama vähem tööpäevi.

Nii oli Ekaterina Tanvel möödunud aastal puukoolis viinapuude pookimisel eeskujulikult kiire ning osav. Ta ületas kehtivad normid viiekordselt. Kas poleks ta olnud solvunud, kui ta oleks saanud oma töö eest niisama palju kui näiteks Juuli Püks, kes tegi kaks korda vähem?

Kolhoosis oli varem veel teine ebaõiglus: tööd tasuti ilma viljakust arvestamata. Juhtus vahel nõnda: üks lüli sai ühelt hektaarilt 15 tsentnerit tubakat, teine aga ainult 10, kuid tööpäevi kulus tal rohkem. Ja mis oli selle tulemuseks? Saaduste jaotamisel võeti arvesse ainult tööpäevade hulk, ja esimese lüli liikmed, kes saavutasid kõrgema saagi, said teise lüli liikmeist vähem tasu.

Partei ja valitsus kehtestasid töö täiendava tasumise põllumajanduslike kultuuride ja loomakasvatuse produktiivsuse tõstmise eest.

Margarete Kamma saavutas möödunud aastal oma maa-tükilt 25 tsentnerit maisi ühelt hektaarilt plaanijärgse 10 tsentneri asemel. Ta sai täiendava tasuna 2400 rubla rahas. Aliise Arman sai 25 tsentnerise tubakasaagi eest ühelt hektaarilt, kusjuures norm oli 7 tsentnerit, täiendava tasuna 7900 rubla. Elviine Kamma sai piimalüpsi plaani ületamise

eest tema hoolitsusele antud lehmade rühmalt täiendava tasuna 1800 liitrit piima.

Et huvi ülesannete täitmise vastu veelgi suurendada, jagab juhatus kevadtööde eesrindlastele preemiaid.

Juhatus kontrollib oma ülesannete täitmist mitte ainult aruannete kaudu. Stalini-nimelise kolhoosi juhatusliikmeid võib sagedasti kohata nii põllutöö brigaadides, loomakasvatufarmides kui ka töökodades. Kolhoosi juhatuse tegevus on väga laialdane. Juhatus võitleb brigaadide ja lülide püsiva koosseisu eest, ei luba kolhoosnikute omavolilist lülist lahkumist ja jälgib, et töö tulemusi arvestataks õigesti ning et plaaniülesanded ületanud brigaadi ja lüli liikmeile arvestataks täiendav tasu.

Me jutustasime juba, kui täpselt toimetab brigadiir Niina Geider brigaadis töö arvestust. See on kõigi brigadiiride kohus. Siiski kannab juhatus kolhoosi ees vastutust töö arvestamise korraldamise ja tööpäevade arvestamise eest.

Stalini-nimelises kolhoosis on kehtestatud selline kord. Juhatus kontrollib ja kinnitab tööpäevade arvestuslehe pärast selle kontoris saabumist. Igal kuul pannakse välja kolhoosiliikmete nimestik, kus on märgitud nende poolt eelmisel kuul väljatöötatud tööpäevade arv.

Kolhoosi majapidamises valitseb eeskujulik kord. Meie olime tunnistajaiks, kui suurt tähtsust omistatakse siin täpsusele ja korralikkusele. Üks kolhoosnik sõitis meie juuresolekul pärast tööpäeva lõppu talli juurde. Ta rakendas hobuse lahti, viis ta latrisse ja riputas rakmed latri külge. Kui kõik oli korralikult tehtud, valmistus ta lahkuma. Kuid teda peatasid hobufarmi juhataja Aleksander Armani sõnad: „Mis see tähendab, Johannes, kuhu sa jätsid vankri? Selle vankri koht pole siin“.

Kolhoosis peab iga asi asuma omal kohal. Isegi sellised pisiasjad, nagu kotid, ämbrid ja labidad. Põllutöomasinad ja -riistad aga puhastatakse pärast nende kasutamist tööil, kui vaja, õlitatakse, viiakse katuse alla ja antakse laduhoidjale või brigadiirile hoiule.

Igal vankril on oma koht. Iga sahk, iga külvimasin või äke peab asuma kindlas kohas.

Kolhoosi vara korraliku hoidmise eest vastutab ka revis-

jonikomisjon. See komisjon on artelli alatine kontrollorgan. Ta valitakse nagu juhatuse kolhoosi üldkoosoleku poolt. Kolhoosi revisjonikomisjoni juhatajaks on sm. Peets. Ta on kolhoosi vara pärast alati valvel ning jälgib, et seda kulutatakse säästlikult.

Revisjonikomisjonil on palju tegemist. Mis peab revisjonikomisjon tegema, sellest räägitakse põllumajandusliku artelli põhikirja 25. paragrahvis:

„Revisjonikomisjon kontrollib kogu juhatuse majanduslikku tegevust, kontrollib, kas kõik rahalised ja naturaalsissetulekud on kindlaksmääratud korras kantud artelli tuludesse, kas peetakse kinni põhikirjas ettenähtud summade kulutamise korrast, kas hoitakse artelli vara küllaldase hoolsusega, kas ei esine artelli varade ja raha kõrvaldamisi ja raiskamisi, kuidas artell täidab oma kohustusi riigi vastu, kuidas artell tasub oma võlgu ja kuidas nõuab neid sisse võlgnikelt.“

Revisjonikomisjon kontrollib hoolsasti kõiki artelli ja selle liikmete vahelisi arveid, avastab iga väärarvestuse juhtumi, tööpäevade ekslikud juurdearvestamised ja tööpäevade väljamaksmise hilinemised.

Stalini-nimelises kolhoosis tunneb revisjonikomisjon oma kohustusi hästi. Igas kvartaalis toimetatakse kolhoosis revisjoni. Komisjon kontrollib hoolikalt, kas kõik kolhoosi liikuv ja liikumata vara on alles.

Revisjonikomisjoni esimees Peets armastab kõiges selgust ja täpsust. Kariloomi ja kodulinde võiks näiteks kontrollida raamatute järgi, kuid ta ütleb alati:

„Kogu kari ja linnud tuleb üksikult üle lugeda. Ainult siis kirjutame aktile alla“.

Kord juhtus, et keegi loomakasvatusefarmist vaidles talle vastu:

„Kas hakkate tõesti nii palju aega raiskama? Loomi on ju palju ja raamatuis on kõik täpselt kirja pandud. Kas Teie ei usalda meid?“

Revisjonikomisjoni esimees seletas kannatlikult:

„Sellepärast tulebki üle lugeda, et karja on palju. Usalduse suhtes aga solvute asjata. See on ühiskondlik asi ja siin tuleb niihästi usaldada kui ka kontrollida“.

Revisjoni tulemustest koostatakse akt ja kantakse üldkoosolekul ette.

Lõikusajal nägime alatasa niihästi sm. Peetsi kui ka teisi revisjonikomisjoni liikmeid kaalude juures, ladudes ja vilja-aidas, kus nad kontrollivad arvestamise õigsust ja saagi hoidmise usaldusväärust.

Valinud juhatuse, on kolhoosnike üldkoosolek andnud tema käsutusse artelli kogu laialdase majapidamise ja kogu oma ühiskondliku vara.

Möödunud aasta augustis toimus Stalini-nimelises kolhoosis kariloomade ja inventari ning nende seisukorra kontroll. Meie imestasime — meie arvates toimuvad sellised asjad aasta alguses. Meie teadmatuse lahendas revisjonikomisjoni liige naiskolhoosnik Alma Tanvel:

„Aasta algusel on inventariseerimine kohustuslik, kuid meil teostatakse kontrolli ka aasta keskel. See sunnib inimesi suhtuma kolhoosi vara hoidmisele suurema vastutavusega. Pealegi aitavad sellised kontrollimised vabaneda isikliku vastutuse puudumisest, sest kohe on näha, kes ja kuidas asjale suhtub.“

Niisama hästi on kolhoosis korraldatud kolhoosi põllumajandussaaagi arvestus.

„Halva arvestuse puhul tekib palju lohakust“, öeldakse kolhoosis.

Ja sellepärast arutatakse toodangu arvestamise ja hoidmise küsimusi nii juhatuses kui ka kolhoosnike üldkoosolekul.

Meie viibisime nii kolhoosnike üldkoosolekul kui ka juhatuse koosolekul, ja oli näha, et kolhoosnikud tunnevad end kollektiivse majapidamise tõeliste peremeestena ning hoolitsevad kolhoosi vara hoidmise ja selle suurendamise eest.

KOLHOOSI ESIMEES

Kolhoosi esimeest Ants Séverini tuntakse range inimesena. Ent see rangus pole seadusliku korraga vastuolus. Esimees tegutseb organiseerivalt ja mõjutab inimesi õig-

laste ning selgete nõudmiste, otsuste objektiivsuse ja isikliku eeskujuga.

Inimesed on harjunud nägema Ants Severinis mitte ainult oma juhti, vaid ka kui inimest suure elutarkuse ja suure majandusliku vilumusega, kui inimest, kes on range ja nõudlik, kuid tingimata aus ning õiglane. Kunagi ei kuulnud me kolhoosnikuilt kaebusi oma esimehe mingi tegevuse kohta, tema põhjendamatu kiuslikkuse üle.

„Severin teeb kõik nõnda, et kogu kolhoosil oleks parem“, nii kõnelevad temast inimesed.

Tema esimene püüe on kolhoosi tugevdada. Severin on haruldaselt majanduslik, arukas ja kaugelenägija inimene. Ta tunneb hästi põllutööd, aiapidamist, loomakasvatust ning on tuttav lukksepa- ning puusepatööga. Ta uurib hoolega eesrindlike kolhooside kogemusi, eesrindlikku nõukogude agro- ja zootehnikat ja rakendab neid julgesti oma kolhoosis.

Ja ometi poleks Severin kolhoosis mingit edu saavutanud, kui ta oleks tegutsenud ainult oma käskude ja korraldustega. Edu põhjus seisab selles, et ta tõmbab kogu tööle kolhoosnikuid kaasa, eriti eesrindlasi. Ja sm. Severin tunneb oma kolhoosi inimesi hästi. Tunneb iga kolhoosnikut, kõiki tema tugevaid ja nõrku külgi, tema meeleolusid ja kalduvusi. Teab, millisele tööle üks või teine kolhoosnik paigutada. Seda on Severin saavutanud oma tähelepanekute ja lakkamatu tiheda seosega kolhoosi inimestega.

Kõigis tähtsais küsimustes peab esimees kolhoosnikutega nõu, kuulab ära nende arvamise, kuulab kannatlikult ja tähelepanelikult ära juhatuse ja brigadiiride töö kriitika. Kolhoosnikud tunnevad tavaliselt hästi seda tööala, mil nad juba ammu töötavad, ja seetõttu võivad nad ühe või teise küsimuse õigele lahendamisele kaasa aidata.

Sm. Severin jutustab sellise juhtumi:

„Kevadel edenes meil visalt tubaka kolmas rohimine. Ma kõnelesin sellest naiskolhoosnikuile ja üks neist pani ette: „Jagame tubakapõllu osadeks ja anname kindlaile inimestele osade kaupa kätte, las seab selle korda“. Nii tegimegi. Samas selgitasime igapähele, et ta vastutab oma osa eest ja talle arvestatakse tööpäevad sõltuvalt töö tule-

Kolhoosi esimees Ants Severin ja klubi juhataja Fedor Tšalenko uue kirjandusega tutvumas

mustest. Kõik hakkasid tööle tööpäeva pikkusest hoolimata. Ja töö viidi lõpule kahe päevaga“.

Kolhoosi tööd igapäev juhtida, tähendab juhtida teda mööda neid rööpaid, mis on kolhoosi põhikirjas näidatud. Uhe päeva kestel tuleb esimehel viibida nii põllul kui ka farmides, arutada teadaandeid, anda brigadiiridele ülesandeid, võtta neilt vastu tööd, tutvuda kõrgemate organite suunaandvate otsustega jne.

„On lihtsalt hämmastav, kuidas meie esimees oskab igale poole jõuda, kõik teha ja kõiges orienteeruda,“ ütles meile kord kolhoosnik August Plado, meie esimene tuttav kolhoosis.

Tõepoolest, esimehel on palju kohustusi ja asjaajamist. Pikaldane inimene võib sellesse ülesannete hulka nagu metsa ära eksida. Ent Severin ei eksi. Ja väldib seda seepärast, et kogu ta töö on rangesti planeeritud.

Oma tööpäeva korraldamine võimaldab esimehel leida aega ajalehtede, ajakirjade ja raamatute lugemiseks. Tema isiklikus raamatukogus on palju poliitilist, ilu- ja põllumajanduslikku kirjandust ning mitmesuguseid käsiraamatuid. See on väga tähtis, et esimees leiaks aega lugemiseks. Kolhoosi juhilt nõutakse Lenini ja Stalini teoste tundmist, põllumajandusliku praktika igakülgset tundmist, organiseerimisvilumust ja asjaajamise tehnika tundmist. Ainult sel juhtumil on esimees kolhoosnikute hulgas autoriteetne.

Sm. Severini poolt rakendatavad laialdase kolhoosidemokraatia meetodid ei jäta varju tema osa kolhoosi juhina. Iga tähtsat küsimust arutatakse kolhoosis laialdaselt. Seda küsimust arutatakse nii juhatuse kui ka kolhoosi üldkoosolekul. Ja kui küsimus on igakülgsest kaalutud ning tehtud kindel otsus, siis lõpetab esimees juba igasugused vaidlused. Ta nõuab koosoleku otsuste ja oma juhiste vastuvaidlematut täitmist. Ja kui neid juhiseid ei täideta, siis on ta range.

Raske on teda petta. Ta oskab inimesi kontrollida, oskab leida tõe.

Oli selline juhtum. Me pidime minema kõrges mägestikus asuvale karjamaale. Meiega pidi mägedesse kaasa tulema vana karjane Teimuraz Aronia. Kui me tulime tema juurde, oli ta tegevuses kahe väikese eesli puhastamisega. Nende loomade seljas veetakse tavaliselt mägedesse kergeid koormaid, mida inimestel endil on raske kanda, aga hobuseid ei tasu selle tühise asja pärast vaevata. Eeslid on tõrksad, aga selle eest vastupidavad ning vähenõudlikud.

Teimurazilt oli meil vaja teada saada, mis päeval me läheme mägedesse, millised jalanõud on parem jalga panna ja kuidas riietuda, kas kergesti või soojemini. Saanud teada, mis meid huvitab, jäime Teimuraziga vestlema. Ta on vana inimene ning näinud oma eluajal mitmesuguseid inimesi, üle 30 aasta on ta karjatanud Kaukaasia vürstikeste kitsi ja lambaid, — temaga oli huvitav vestelda.

„Tõeliselt hakkasin ma elama alles kolhoosis“, ütles ta meile. „Enne karjatasin ma peremehe karja, kasvatasin peremehele tallesid ja suurendasin peremehe rikkust, ise aga jäin vaeseks... Nüüd makstakse mulle peale tööpäe-

vade iga üleskasvatatud talle eest täiendavat tasu. Mul on praegu kõike külluses . . .”

Tuli jutt ka kolhoosi esimehest.

„Sellist esimeest nagu meie Severin ei leia tervest Gruusiast”, lausus Teimuraz Aronia veendunult. „Seda ei ütelda teile mitte ainult meie kolhoosis, vaid temast peetakse lugu kogu rajoonis. Severini hinnatakse sellepärast, et meie kolhoos on hea ja tugev. Kolhoos aga on tugev sellepärast, et esimees on tubli. Ja inimesi oskab meie esimees hinnata. Ta teab kõik, kes töötab hästi, kes halvasti.”

Ja tasandades häält lõpetas Teimuraz:

„Näete, ma puhastan praegu eesleid, ja Severin teab seda. Lähen ma aga praegu ja heidan rohule puhkama, ta saab sedagi teada . . .”

Ent nendes vana lambakasvataja naiivseis sõnades peitus tõde. Severin teab alati, mis kolhoosis tehakse.

Ants Severin töötab enda kallal palju ja püsivalt, ta õpib tähelepanelikult tundma partei ja valitsuse direktiive põllumajanduse alal, peab sagedasti eriteadlaste ja vilunud kolhoosnikutega nõu.

Oeldakse õigesti, et milline on juhtimine, selline on ka kolhoos.

KOLHOOSI MAJAPIDAMISE PLAANIST

Nii töökad ja hoolsad kui peremehed ka on, nii valvas ja kohusetruu kui revisjonikomisjon ka on, nii eeskujulik juht kui kolhoosi esimees ka on, läheb töö ometi halvasti, kui see ei ole täpsesti planeeritud.

Kolhoos on sotsialistlik suurmajapidamine, suurmajapidamist põllumajanduses saab aga pidada ainult plaanipärase juhtimise korras.

Paljud eesrindlikud kolhoosid on koostanud oma majapidamise arendamise plaanid mitmeks aastaks ja juhivad oma majapidamist aastast aastasse vastavalt perspektiivplaanile. Kuid osal kolhoosidest pole veel mitme aasta plaane, sellist plaani pole ka Stalini-nimelisel kolhoosil. Ent aasta tootmisplaan koostavad kõik kolhoosid.

Stalini-nimelises kolhoosis peetakse aasta tootmisplaani koostamist väga tähtsaks. Siin arutatakse aasta tootmisplaani enne hoolega läbi, võetakse arvesse paremate brigaadide, lülide ja eesrindlike kolhoosnike kogemusi ning määratakse kindlaks töönormid ja töö tööpäevades hindamisnormid. Alles pärast seda, kui kõik ettevalmistustöö on lõpetatud, asub juhatuses esimees agronoomi, zootehniku, brigadiiride ja farmide juhatajate kaasabil plaani projekti koostamisele. Seda projekti arutatakse kolhoosi juhatuses, kuhu kutsutakse ka laialdane kolhoosi aktiiv. Ja alles pärast kõiki täiendusi, parandusi ja muudatusi antakse tootmisplaani ja tuludekulude eelarve kolhoosnike üldkoosolekule arutamiseks ja kinnitamiseks.

Kolhoosi tootmisplaani on kõigi artelliliikmete aktiivne ja praktiline tegevus. Iga brigaad, iga farm, lüli ja iga kolhoosnik teab, milline on tema osa võitluses plaani täitmise eest. Nad teavad seda selletõttu, et kolhoosi tootmisplaani alusel koostatakse farmidele, brigaadidele, lülidele ja üksikuile kolhoosnike rühmadele tööplaanid ja tootmisülesanded. Edasi aga aitab kõik teha sotsialistlik võistlus, mis on parim viis kolhoosnike mobiliseerimisel plaani täitmiseks.

Iga brigadiir, lülijuht ja karjakasvatusefarmi juhataja kannab kolhoosi juhatuse ja kõigi kolhoosnike ees vastutust oma tootmisülesande täitmise eest. Juhatus aga ja juhatuse esimees kannavad vastutust kogu kolhoosi ja riigi ees terve kolhoosi tootmisplaani täitmise eest.

1947. aasta tootmisplaani koostasid kolhoosnikud sel ajal, kui meie partei Keskkomitee veebruaripleenum aseatas põllumajandusele pärastsõjaaegse taastamise ja edasise arendamise määratu suured ülesanded. Põllumajanduse kiirema taastamise ja edasise arendamise stalinlik idee on muutunud suureks mobiliseerivaks jõuks. Arutades tootmisplaani võtsid kolhoosnikud enda kanda tõsised sotsialistlikud kohustused. 84-hektaariliselt maatükilt kohustusid nad saama maisisaaki keskmiselt 30 tsentnerit hektaarilt. See tähendas tõsta maisisaaki 1946. aastaga

võrreldes 40 protsendi võrra; tubakat koristada 16-hektaariliselt maatükilt keskmiselt 20 tsentnerit hektaarilt. See tähendas viljakuse suurendamist 1946. aastaga võrreldes 20 protsendi võrra; püüda koguda tsitrusvilju 13-hektaariliselt maatükilt mitte vähem kui 30 tsentnerit igalt hektaarilt.

Loomakasvatuse alal planeeris kolhoos tõsta kariloomade arv 125 loomale, hobuste arv 80-le, lambakari 100 loomale ja sigade arv 50-le.

Plaanis nähti ette piimasaagi suurenemine 15 protsendi võrra võrreldes eelmise aastaga.

ÜK(b)P Keskkomitee määrus pani kolhoosnikute massi liikuma ja ergutas neid sotsialistlikuks võistluseks. Kolhoosnikud esitasid oma vastuplaanid ja võtsid endile kohustusi.

Brigaad nr. 3, kus on brigadiiriks Artur Kivi, kohustus saada 6 hektaarilt maisisaaki mitte vähem kui 70 tsentnerit hektaarilt, 16 ha-lt aga mitte alla 45 tsentneri hektaarilt. Tubakat 2,5-hektaariliselt maatükilt 25 tsentnerit hektaarilt.

Lülijuht Margarete Kamma andis kohustuse koristada 3 hektaarilt maisi mitte alla 70 tsentneri hektaarilt.

Samasugused kohustused võtsid enda kanda lülijuhid Marie Šeer, Helmi Kivi ja teised.

Piimafarmi töötajad kohustusid säilitama kogu saadud noorkarja juurdekasvu ja otsustavalt tõsta lehmade piimandi. Ka hobufarmi töötajad kohustusid säilitama kõik varsad.

Mesilaste kasvataja Rudolf Joosing võttis endale kohustuse viia mesilasperede arv mesilas 200-le, igalt mesilasperelt kohustus ta saada plaanis ettenähtud 10 kilo asemel 22 kilo mett.

Viibides kolhoosis pikemat aega nägime me mitte ainult plaani arve, vaid nägime rohkem: nägime kolhoosnikute pändumatut soovi ja kindlat tahet saada 1947. aastal kõrge saak. Meie olime tunnistajaiks, kuidas kolhoosnikud teostasid oma kindlat soovi saavutada kõrge viljasaak. Meie olime tunnistajaiks, kuidas Stalini-nimelise kolhoosi inimesed viisid oma plaane ellu.

Exhib. nr. 1

SOTSIALISTLIKU TÖÖ KANGELANE

Enne aasta tööplaani koostamist oli kolhoosi esimehel põhjalik kõnelus Margarete Kammaga. 1946. aastal koristas Margarete oma maatükilt 25 tsentnerit maisi hektaarilt. Sellist saaki polnud kolhoosis veel keegi saanud. Ja nüüd huvitas esimeest, mis Margarete arvab, kas on võimalik tunduvalt tõsta maisisaaki ja mitte ainult üksikuil stahhaanovlikel maatükkidel, vaid kogu 62-hektaarilisel põllul?

„Muidugi võib“, vastas naiskolhoosnik kõhklemata.

„Sina aga korjad oma lüliga sel aastal vististi vähemalt 50 tsentnerit maisi?“ küsis esimees naiselt.

„Ma arvan, et me suudame oma maatükilt rohkem koristada, peab ainult naistega korralikult rääkima“, vastas ta.

Margarete jättis esimehele ütlemata, et ta on lõplikult kaotanud rahu ja et ta ei saa vahel öösitigi magada. Ja kõik algas sellest päevast, kui kolhoosis loeti NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi määrust kõrge viljakuse paremate meistrite autasustamisest.

Ülemnõukogu Presiidium määras: anda kolhoosnikuile ja masina-traktorijaamade ning sovhooside töötajaile põllumajanduslike kultuuride kõrge viljakuse ja loomakasvatuse kõrge produktiivsuse eest sotsialistliku töö kangelase nimetus ning autasustada neid NSVL ordenite ja medalitega. Määruses mainitud näitajad ei paistnud Margaretele kättesaamatuina. Nii antakse näiteks sotsialistliku töö kangelase nimetus põllutööbrigaadi lüljuhile, kes on saavutanud maisi tegeliku saagi vähemalt 70 tsentnerit hektaarilt 3-hektaarilisel maatükil.

„Kes võib siis saada kõrge autasu?“, küsis endalt Margarete. Ja vastas kohe: „Iga aus ja kohusetruult töötav kolhoosnik.“

See tähendab, et temagi, lihtne kolhoosinaine Margarete Kamma, võib saada sotsialistliku töö kangelaseks. Margarete tuletas endale meelde inimesi, kes on juba partei ja valitsuse poolt oma ausa töö eest autasustatud.

Margarete Kamma kodus agrotehnilist kirjandust lugemas

Kolhoos, kus töötas Praskovja Angelina oma traktori-brigaadiga, sai hoolimata põuast 1946. aastal 19,2 tsentnerit nisu hektaarilt 425-hektaariliselt põllupinnalt.

Dnepropetrovski oblasti Partei XVII kongressi nime-lise kolhoosi lülijuht Nadežda Košik sai maisisaagi 70,3 tsentnerit hektaarilt 3-hektaariliselt põllupinnalt.

Mõlemad naised pälvisid sotsialistliku töö kange-lase nimetuse oma suurepärase töö eest. Ent rohkem kui neist mõtles Margarete Mark Ozernõist, Stalini preemia laureaadist ja sotsialistliku töö kangelasest. Margarete Kamma on temast palju lugenud. Esmakordselt kajas vana kolhoosniku nimi 11 aasta eest. Juhtides lüli koristas ta 6 hektaarilt maisi 101 tsentnerit igalt hektaarilt. See oli Ukrainas enneolematu saak. Niihästi sama küla elanikud kui ka põllumajanduse eriteadlased suhtusid algul sellisele rekordile kahtlevalt. Ent aasta möödus, ja

sügisel koristas Mark Ozernõi igalt hektaarilt 108 tsentnerit, järgmisel sügisel aga tõstis ta maisisaagi 120 tsentnerini hektaarilt. Ozernõil on palju õpilasi; kümned kõrge saagi lülid jõuavad juba oma õpetajale järele.

Kui Margarete Kamma viibis Moskvast Uleliidulisel Põllumajandusnäitusel, tutvus ta seal ühe naiskolhoosnikuga Dnepropetrovskist. Too oli viibinud Mark Ozernõi põldudel, ja ta jutustas Margaretele, et ta ei unusta kunagi ühetasaselt ja hästi haritud põlde.

„Temalt tulebki õppida“, mõtles Margarete Kamma. „Tuleb küsida agronoomilt või esimehelt, kas pole neil Ozernõi meetodi kohta midagi mulle lugeda anda.“

Hommikul aga avaldas ta oma mõtte oma lüli naistele. „Tuleb taotleda kõrget saaki. Selleks pole ju vaja midagi erilist teha: tuleb ainult palju ja ausalt töötada, omandada kõiki agrotehnilisi võtteid; valmistame põllu hästi ette ja kanname ta eest hästi hoolt“, ütles Margarete naistele.

Kammal on üksmeelne lüli. Pole kunagi juhtunud, et naised oleksid omavahel riidu läinud või oleksid loobunud tegemast mõnd kiiret tööd. Alati arutatakse kõik asjalikult läbi ja jõutakse ühisele otsusele. Nii tehti nüüdki, ning kõik suhtusid oma lülijuhi ettepanekule tõsiselt ja asjalikult.

Esimesena hakkas kõnelema Ekaterina Tanvel. Ta on kohusetruu töötaja, töötab kiiresti ja hästi.

„Ka mina olen sellele mõtelnud, Margarete“, ütles ta. „Möödunud aastal me saime hektaarilt 25 tsentnerit, siis oli see hea, nüüd aga näib see olevat vähe. Tuleb taotleda kõrget saaki. Võtame kursi 50 tsentnerile.“

„Aga mis sina, Helmi, arvad?“ pöördus Margarete Helmi Tiismuse poole.

„Ma olen samuti mõtelnud tulevasesest lõikusest. Eriti pärast eilset koosolekut, kus loeti määrus ette. Sest nüüd peetakse meie põllumajanduslikku rinnet väga tähtsaks rindeks. Nüüd tuleb pingutada kogu jõudu, et saada kõrget saaki. Võib olla suudame rohkemgi kui 50 tsentnerit?“

Rääkisid peaaegu kõik naised ja ükski neist ei väljendanud mõtet, et võib möödunud aasta saagiga rahulduda.

Margaretele oli selge, et sellisele lülile võib kindel olla. Ja ta väljendas oma salajased mõtted.

„Minagi mõtlesin kogu öö määrusele. Sest mis see tähendab, naised? Määrusega ütleb meile kodumaa: näita töös kõike oma vilumust ja oskust, tööta täiest jõust, seega muutud sa uhkuseks kolhoosile, uhkuseks kodumaale ja sinu rind ehitakse ordenite ning medalitega. Ma mõtlen, et meie vastame sellele määrusele nii: koristame oma maatükilt mitte alla 70 tsentneri hektaarilt.“

Naised kõnelesid veel, arutasid kõiki võimalusi ja raskusi ning nõustusid Margaretega — taotlema maisisaaki mitte alla 70 tsentneri hektaarilt. Ja järgmisel kolhoosnikute üldkoosolekul andis Margarete Kamma oma lüli nimel lubaduse: 70 tsentnerit maisi hektaarilt.

Õhtuti, pärast tööd, luges Margarete kodus kõrge maisisaagi meistri Mark Ozernõi kirjutusi. Margarete oli soovitud raamatu hankinud.

Lugedes raamatut tegi Margarete endale järeldusi ja märkis need oma vihikusse. Möödunud aastal vedas tema lüli sõnnikut põllule 12—14 tonni hektaari kohta. Nüüd tuleb vedada rohkem — 20 tonni. Pöörati vähe tähelepanu seemnele, — nüüd tuleb külvata ainult esimese sordi seemet. Oma järeldused tegi Margarete alati oma lülikaaslastele teatavaks.

Külvipinna valmistas lüli ette kõigi agrotehniliste nõuete kohaselt. Margarete kontrollis rangesti, et põld oleks haritud vähemalt 8—9 sentimeetri sügavuselt. Nõuete kohaselt teostati ka teiskordne kultiveerimine, põld äestati hoolega üle. Kogu kultiveerimine lõpetati nelja päevaga. Seeme oli valitud, saabus aeg külvamiseks. Jällegi tegi Margarete kõik nii, nagu Ozernõi soovitas: ootas ära ilusa ilma, kui muld soojenes 12 kraadini.

Margarete polnud oma tööle kunagi nii nõudlikult suhtunud. Ta sai aru, et kõrge viljakuse eest peetava võitluse edukus oleneb maisipõldudel tehtavate tööde tsükli õigeaegsusest ja kõrgekvaliteedilisest täitmisest.

Meie tutvusime lüljuhi Kammaga just siis, kui ta lüli oli parajasti külvi lõpetanud. Uhel õhtul läksime me temale külla, sest oli tahtmine kõnelda sellest, kuidas

mõtleb ta kõrge viljakuse saavutada. Margaretel on ilus maja, mis asetseb mäe otsas ja on üleni uppunud rohelisse. Aias on lehtlad väänlevast viinapuust ja valged ning tulipunased roosipõõsad.

Perenaise me tabasime raamatu tagant, — ta luges Mark Ozernõi kirjutust kunstlikust tolmutamisest. Margaretel Kamma sarnleb pigemini õpetajale kui talunaisele. Ta on tagasihoidlik, tõsine, hästikammitud juustega, korralikult riietatud. Ka toad on tal ilusad ja mugavad. Diivanil on väljaõmmeldud padjad, puhvetil ilusad linnukud. Kirjutuslaua ääres on raamaturiiul. Ummarguse laua ümber pehmed tugitoolid ja must läikiv klaver seina ääres. Seintel on toredais raamides pilte.

„Tütar mängib klaverit“, seletas meile Margaretel. „Ta läks praegu klubisse, muidu oleks ta teile mänginud.“

Kaua vestlesime me stahhaanovliku lüli juhiaga. Ja lahkusime tema juurest veendumusega, et ta oma kohustuse täidab. Kui inimesel on selline kindel tahe oma eesmärgi saavutamiseks, siis saavutab ta selle. Ja just selline tahe oli Margaretel. See tahe sundis teda, lihtsat naiskolhoosnikut, põhjalikult tutvuma agrotehnikaga.

Kevadkülv oli lõpetatud. See on aga ainult kõrge viljakuse eest peetava võitluse esimene järk. Kõige raskem oli alles ees. Oli vaja külvipinna eest hoolitseda nii hästi kui võimalik, mullakohendamine õigesti teostada ja harvendamine korralikult läbi viia. Lüli otsustas hoolitseda oma maisi eest kui väikese lapse eest, sest on tingimata vaja saavutada kõrge viljakus.

Kevade järel, kui maisipõllul juba rohetas oras, tuli suvi ja tuli põud. Päeval ulatus kuumus 60 kraadini. Maa kuivas ja lõhenes. Ja olgugi et mais on põuakindel kultuur, hakkasid temagi lehekesed päikese kõrvetavate kiirte all keerdu tõmbuma. Mullakohendamist oli kuivas lõhenenud maapinnas raske teostada. Kui vajalik oleks vihm! Kolhoosnikud uinusid igal öösel lootusega, et hommikul niisutab nende põldu õnnistusrikas vihmavalang. Ent hommikul kõrvetas päike orast niisama halastamatult.

„Vili tuleb põua eest päästa“, otsustasid kolhoosnikud. Ja nad päästsid. Oõseti kandsid kolhoosnikud jõest ämb-

Margarete Kamma (paremal) teostab maisi kunstlikku tolmutamist

ritega vett ja niisutasid põldu. Margaretel valutas tugevasti parem käsi. Sõrmes oli mädanik. Kuid ta ei võtnud ühtki puhkepäeva, vaid kandis igal ööl oma põllule ämbritega vett. Ta unustas väsimuse ja valu, kui ta nägi, kuidas niiskus tungib mulda ja kuidas elustunud oras hakkab rõõmsamini sirguma.

Möödus päevi, päike kõrvetas aga endiselt, vihma ei tulnud ja kolhoosnikuil polnud puhkamiseks aega. Päeval töötasid nad hommikust saadik põllul talumatult kuumade päikesekiirte all, ööseti aga tuli vett kanda. Ja keegi ei avaldanud rahulolematust, ei kaevanud väsimuse üle. Saagi eest võideldi nagu oma elu eest.

Mehed tegid jõkke paisu (seda aga on ainult ütelda kerge — paisutada Kaukaasia kiiret mägi jõge) ja juhtisid vee kraavide kaudu põllule. Nüüd muutus olukord

paremaks. Oras põllul elustus, põud ei teinud enam liiga. Töö muutus kergemaks ja ärevus jäi veidi vähemaks.

Margarete jälgis endiselt, et põllul toimuks ridadevaheline mullakohendamine ja umbrohist puhastamine õigeaegselt. Ta ei jätnud midagi unarusse: pärast maisi harvendamist pani lüli kolmele hektaarile kaks korda väetist. Igale hektaarile 2 tsentnerit superfosfaati.

Hoolsa töö tulemused ilmnesid. Tõusis kõrge tihe mais. Kui naised läksid maisipõllule, siis näisid nad väikestena justkui metsas. Ja meeldiv oli vaadata tasaselt ja hästi haritud põldu. Kõigil kolhoosi põldudel oli mais hea, kuid Margarete põllule tuldi imetlema, sest kunagi polnud siin niisugust maisi kasvanud. Kui mais hakkas õitsema, teostas Margarete oma lüliga kunstliku tolmutamise. Ühed naised painutasid ettevaatlikult maisi latva ja raputasid õielt taldrikule kerget tolmu. Teised kandsid vatitükiga selle tolmu maisipeadele. Margarete Kamma võttis kõrge viljakuse meistrite kogemused julgesti oma maatükil tarvitusele.

Aeg möödus ja Margarete veendus, et ta ei olnud asjata oma lüliga rakendanud tööd, oskust ja vilumust, ei olnud asjata sõbrutsenud teadusega. Talle endalegi oli hämmastav vaadata oma maisi, sest maisipead teradega olid nii suured, et saagis ei tarvitsenud kahelda.

Margarete oli siiski erutatud. „Kas saame nii suure saagi kui lubasime? . . .“

Aga lülil pole üksnes mais, ka tubakaistandus ja puuviljaaed nõudis palju hoolt ning vaeva. Ja igale maatükile suhtusid kolhoosnikud kõrge nõudlikkusega ja põlesid soovist saavutada nii kõrge viljakus kui vähegi võimalik.

Kolhoosnikuil tuli aedades palju väeva näha: kevadel künti maa puude all mitu korda üles ja suvel pritsiti puuviljapuid mitu korda kemikaalidega. Põuane suvi ei hävitanud puuviljasaaki, vaid aiad andsid kõik oma rikkuse kolhoosnikuile. Päevad läbi oli aedades kibe töö. Alguses koristati pirnide ja õunte varased sordid, siis valmisid ploomid ja virsikud.

Stalini-nimelise kolhoosi suureks rikkuseks on ploomi-aiad. Ploome koristati kuni 400 tonni. Osa ploome antakse

riigile, osast tehakse veini. Veini tehakse kuni 10 000 liitrit. Ent peamine hulk ploome kuivatatakse. Kolhoosis töötab kuus kuivatist eriliste ahjude ja kastidega ploomide kuivatamiseks. Siin kuivatatakse kuni 50 tonni ka kõrgesordilisi kreeke.

Augustikuust peale algab kolhoosis kibe saagikoristamine. Kastid puuviljaga veetakse vankritel ja veoautodel ladudesse ja veinitehasesse. Kuni novembrikuuni toimub saagikoristamine tubakaistandustes. 1947. aastal oli siin eriti pingeline töö: kolhoosnikud võtsid endale kohustuse suurendada tubakasaaki võrreldes möödunud aastaga 50 protsendi võrra. Üksikud lülid ja kolhoosnikud aga kohustusid saaki kahekordistama. Kõigis tubakakuurides käis kibe töö. 4—5 kordselt ületasid päevaseid töönorme tubakalehtede nõõri otsa lükkijad Maimu Maasikas, Maie Košebjan, Leida Tiismus ja teised. Vaatad neile, ja näed ainult välkuvaid sõrmi ning nõõrilelükitud tubaka virnkasvab. Tubakasaak oli rohke.

Puuviljasaagi koristamise lõpul algas kibe tööaeg maisipõldudel. Viljaaitade juurde sõitsid veoautod ja vankrid valgete maisipeadega.

Meie nägime maisi koristamist esmakordselt. Naised laiade äärtega õlgkübarais (siin töötavad kõik selliseis kübarais) käivad kahe maisirea vahel, murravad maisipead ära ja panevad vöö külge kinnitatud kotti või korvi. Kui päid koguneb umbes 15—20 kilo, puistatakse nad samas maha. Ridade ääres sõidavad vankrid maisi kogumiseks. Et vankrid pääseksid läbi, raiutakse maisivarred maha.

Neil kibedail päevil külastasime ka Margarete Kamma põldu. Seal käis hoogus töö. Ühed murdsid maisipäid, teised puhastasid neid kattlehtedest ja kolmandad laadisid veoautosse. Lüljuht ise seisis veoautol, kuhu lendasid valgete lumipallidena maisipead. Naised laadisid kiiresti veoauto täis ja Margarete tasandas koormat labidaga. Ta seisis naeratavana, rahulolevana. Nüüd oli talle juba selge, et niihästi agrotehnika, visa töö kui ka õised niisutamised ei läinud kaduma. Visa, aus ja ennatsalgav töö andis suurepäraseid tulemusi. Margarete Kamma lüli kogus kolme hektaarilisel maatükil igalt hektaarilt 71,06 tsentnerit maisi.

Selle eest on NSVL Ulemnõukogu Presiidiumi seadusega omistatud Margarete Kammale Sotsialistliku töö kangelase nimetus.

KÖRGEL MÄGEDES

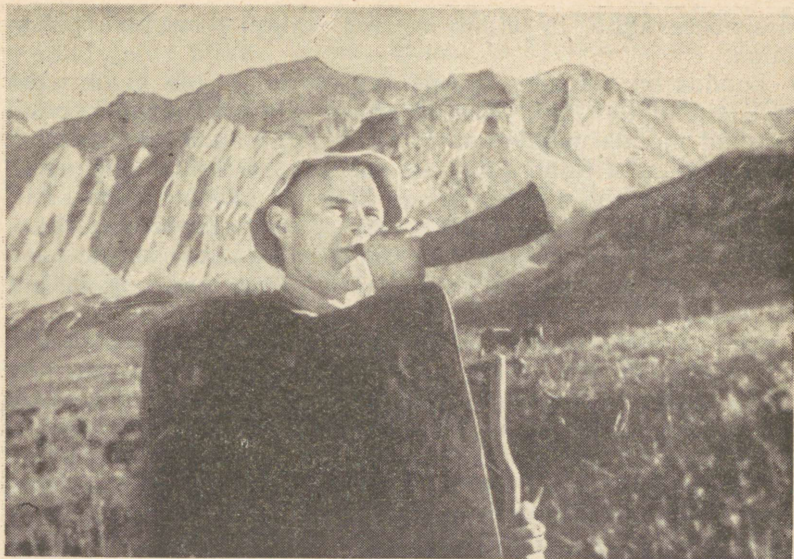
Soov saavutada suurt edu ei valitsenud mitte ainult põllutööbrigaadides ja puuviljakasvatajail. Ka kõik loomakasvatusefarmide töötajad olid haaratud püüdest täita paremini partei Keskkomitee veebruaripleenumi otsust.

Kolhoosi kari viibib ainult hilissügisel ja talvel karjalaudas. Kevadel saadetakse kogu suveks veised, hobused, noorkari, kitsed ja lambad kõrgele mägikarjamaale. Nendega ühes lähevad mägedesse karjased, lüpsinaised, vasikatalitajad ja tallipoisid.

Kaukaasia loodusest ei või saada täielikku kujutlust mägedes käimata. Salme külast väljusime koidikul. Teimuraz Aronia, kitse- ja lambakasvatusefarmi juhataja saabus kahe päeva eest kõrgelt mägikarjamaalt. Ta tõi mägedest juustu, tagasi aga pidi viima mägedes töötajaile toiduaineid. Kogu toidumoon pandi kahe eesli selga. Peale Teimurazi ja meie läksid mägedesse kolhoosnikud, hobufarmi-töötajad Voldemar Lepp ja Ants Šukstov.

Esialgu, umbes 12 kilomeetrit, läksime mööda orgu, möödusime Sulevi-nimelisest eesti asundusest ja kahest armeenia külast, siis aga hakkas mäkkeminek. Mägirada viis üha kõrgemale. Ühel pool mägirada tõusid mägede kivist terrassid. Teisel pool polnud midagi, mägirada läks kogu aeg järsandiku äärt mööda. Järsandiku veerel kasvasid tihedad põõsastikud, millest läbi tungida näis nii inimesele kui ka loomale võimatu olevat. Vahel kuuldus altpoolt sulinat: need olid kivide vahel voolavad käredate mägiojad. Või kuulsime äkki langeva vee kohinat: kohisesid käredate mägikosed.

Kohati oli jalgrada nii kitsas, et me vaatasime kartlikult alla, sest ühest ettevaatamatust sammust oleks piisanud, et alla kukkuda. Ja mööda neid ohtlikke mägiteid ajavadki karjased kolhoosi karja. Me ei saanud jätta selle kohta imestust avaldamata:

Kolhoosi karjus Mihkel Tanvel

„Kuidas te nendest kohtadest ajate karja läbi? Arvata-
vasti juhtub iga kord õnnetusi?“

„Sugugi mitte,“ vastas meile Ants Šukstov. „Meie kari
on mägedega harjunud. Loomad astuvad rahulikult päris
järsandiku äärt mööda, ei kohku sugugi. Muidugi, ka aja-
jad peavad valvsad olema. Loom ise tunneb äärt hästi ega
kuku kunagi alla, kuid vilumatu ajaja võib looma ettevaa-
tamatu hüüdega või piitsalöögiga ehmatada. Meie ajajad
ja karjased on väga vilunud, nad kõik on mitu aastat karja
mägedesse ajanud. Meil pole kunagi olnud õnnetusjuhtu-
meid. Kõige raskem on vasikatega, kuid needki me toime-
tame õnnelikult kohale.“

Tõus muutub üha järsemaks. Ent imelik küll: väsinud on
ainult jalad, harjumatuses mägedes ronida. Aga hingelda-
mist ega tugevnenud südamekloppimist ei olnud. Hingata
oli nii kerge, väsimust polnud nagu tundagi. Õhk on mäge-

des ebatavaline, ta täidab kopsud justkui tervistava palsamiga.

Loodus on mägedes omapärane, kuskil ei ole enam näha selliseid hiiglaspuid. Otsekui kaitse alla võetud piirkonnad laiuvad mööda mäeveere tihedad läbitungimatud metsad. Kõige rohkem tuleb siin ette mände, pöökpuid ja kuuski. Palju on ka pähklipuid. Ja see kõik on tohutu, vägev. Päikesekiir tungib vaevaliselt läbi puude tiheda lehestiku. Mägede kaljulõhedest sirutuvad esile kummalised taimed. On lihtsalt arusaamatu, milline ime paneb nad paljal kivil kasvama.

Kell on kaks päeval, all on praegu suurim kuumus. Aga siin mägedes on jahe. Vahel laskusime mägirajalt alla sinna, kus kivide vahel voolasid mägiojad. Vesi neis on puhas ning selge nagu peegel. Uletasime oja mööda kivinukke ja ronisime uuesti üles, sest nii oli tee lühem. Mööda tasast teed liikusime harva, kogu aeg oli vaja minna ülespoole. Õhtuks jõudsime Agibka külla. Siin ööbime. Nelikümmend kilomeetrit on käidud.

Koidikul aga uuesti teele. Taas metsarikkad mäed, taas järsud tõusud, metsik ja puutumatu loodus — karm ning tore.

„Siit algab kõige raskem teeosa,“ ütlesid meile meie teekaaslased. „Siin saate oma harjumatusse tõttu kannatada.“

Ja tõepoolest läks meil raskeks. Vahel vaatad ülespoole ja kohmetus valdab sind, — ei, ei jäksa ronida. Ent maha jääda ka ei sobi, ja ronid mööda terrasse ülespoole. Kui tore aga on selle eest alla vaadata!

Teimuraz pani meid imestama. Vanamees on 60-ne ligi, aga astub nii kergesti, ilma igasuguse pingutuseta, ajab kogu aja juttu, heidab nalja ja jutustab noortele teekaaslastele naljakaid lugusid. Harjumus on suur asi. Teimuraz on terve oma elu veetnud mägedes. Mäed on tema kodu.

„Tasasel maal väsin ma ennem,“ naerab Teimuraz.

Täna tuleb meil käia ainult 25 kilomeetrit, kuid nad näivad pikemana kui eilsed 40. Ent näib, et jõuame ruttu kohale.

„Läheme ümber Hõbemäe, siis veel üks tõus ja ongi kõik,“ ergutab meid Teimuraz. Meist paremal sätendab

päikeses kõrge mägi. Ta näib tõesti hõbedasena. Keegi ei võinud meile ütelda, milline metall ta kivises kehas säten-
das.

Seal ongi lõpuks viimne tõus. Me sammume süngel-
tumedal mäe jalal. Mingid suured mustad linnud elutsevad
ta eendeis. Kui erinev on see mägi rõõmsast hiilgavast
Hõbemäest. Asjata ei nimetata teda siin „kloostriks“.

Ja viimaks ometi on meie teekond lõppenud. All haljen-
dab org ja on näha väikesi majakesi. Korstnast tõuseb
suitsuyvine. On kuulda koera haukumist.

„Meie laager,“ ütles Ants Šukstov. Ja viie minuti pärast
istume barakis karjakasvatajate juures. Inimesed veeda-
vad siin 4—5 kuud aastas. Selles majakeses on kõik hästi
korraldatud. Laudadest kokkulöödud narid on kaetud tek-
kidega, padjad on valgeis püürides. Keset tuba asuv laud
on kaetud heleda vahariidega. Iga nari kohale on kinnita-
tud riiul, millel asub raamatuid ja ajalehti, mis on kõik alt
toodud. Sissekäigu juures nurgas on raudahi, mille toru
väljub katusest. Toas on soe ja mugav.

Meie tunneme juba kõiki baraki elanikke. Piimafarmi
juhataja Alma Tanvel, lüpsinaised Elsa Rau, Helmi Vat-
man, Elviine Kamma ja Emilie Šukstov. Karjased Jaan
Tanvel, Mihkel Tanvel ja meie teekaaslased.

Karjakasvatajate elu on hästi organiseeritud. Kõik vaja-
likud toiduained toimetatakse kohale Salmest — alt, nagu
siin öeldakse. Kõik ülesanded on pandud lüpsinaisele Šuks-
tovile. Ja kui olla õiglane, peab tähendama, et ta tuleb
nendega suurepäraselt toime: toit on töötajail väga mait-
sev. Emilie kostitab meid pirukatega. Vabal ajal loevad
karjased ja lüpsinaised raamatuid ja ajalehti ning lahen-
davad ajakirjadest innukalt ristsõnamõistatusi. Ants Šuks-
tov ja Mihkel on maleharrastajad. Nad mängivad lõpma-
tulit brigaadidevahelisele esikohale. Ants kaitseb hobufarmi
au, Mihkel on piimafarmi esindaja.

See toimub kõik puhketundidel, kuid töödki on siin ini-
mestel palju. Me vestlesime piimafarmi juhataja Alma Tan-
veliga, lüpsinaiste ja vasikatalitajatega ning saime palju
huvitavat kuulda karjakasvatajate tööst. Karjakasvatajate
kaadrid on tugevad. Kolhoosi juhatus määras farmi pare-

mad kohusetruud töötajad, kes on silma paistnud oma ausa suhtumisega töösse. Kõigile on teada, et kari tahab head hoolitsemist ja farmi töötajate valikust oleneb paljugi.

Väga oluline on see, et igale töötajale on siin määratud kindel karjarühm. Igal kolhoosi karjakasvatuse töötajal on oma kindel töö, mille eest ta kannab täit vastutust. See tõttu on kõik karjakasvatajad sellest huvitatud, et hoolitseta pidevalt karja suurendamise ja ta produktiivsuse tõstmise eest. Lüpsinaised teavad, et mida paremini nad lehmade eest hoolitsevad, seda rohkem annavad need piima ja seda kõrgem on nende töötasu. Vasikatalitaja teab samuti, et mida paremini ta hoolitseb noorkarja eest, seda rammusamad on vasikad, seda kiiremini tõuseb nende kaal, ja talitajale pannakse juurde rohkem tööpäevi.

Stalini-nimelises kolhoosis tasutakse karjakasvatusefarmi töötajaile töötasu ainult individuaalse tükitöö alusel. See äratas neis huvi noorkarja kasvatamise, karja hoidmise ja tema produktiivsuse suurendamise vastu. Lüpsinaised saavad iga 100 liitri lüpsitud piima eest 0,8 tööpäeva, lehma õnneliku poegimise ja vasika hoidmise eest 15 päeva vanuseks saamiseni 8 tööpäeva. Peale selle on farmis kehtestatud ka selline kord, et kohe pärast lehma paaritamist arvestatakse lüpsinaisele juurde üks tööpäev, kui aga on kindlaks tehtud, et lehm on tiine — veel üks tööpäev. Kui lüpsinaisal osutuvad aasta lõpul kõik tema hoolitsemisele antud lehmad tiineks, arvestatakse talle täiendavalt juurde 10 tööpäeva selle eest, et lehmad ei ole ahtrad.

Vasikatalitajale arvestatakse tööpäevi juurde kariloomade arvu säilitamise eest.

Farmi juhataja Alma Tanvel peab ranget lehmade piima-anni, paaritamise ja poegimise arvestust. Iga lehma piima- and märgitakse iga päev erilisse lüpsiraamatusse, lehmade paaritamine ja poegimine aga paaritamiste ja poegimiste raamatusse.

Siin kõrgel mägikarjamaal saab kari suurepäraselt sööta: rohi on mägiaasadel mahlane ja toitev. Ja pole imestada, et kolhoosi lehmad näevad välja suurepärased: suured, rammusad, siledad.

Piimafarmi juhataja Alma Tanvel võtab piima vastu lüpsjalt Elsa Rault

1946. aastal ületasid piimafarmi töötajad piimasaagi plaani. Igalt lüpsilehmalt saadi 600 liitrit piima rohkem, kui oli plaanis ette nähtud. See on oskusliku karjakasvatuse ja karja karjatamise õige organiseerimise tulemus. Karja ajamisega karjamaale tõuseb lehmade produktiivsus tugevasti. Kõrgel mägikarjamaal karjatatakse karja koplisüsteemil, aga mitte korratult kogu karjamaal korraga. Maatükid parema rohuga antakse lüpsikarjale ja vasikaile. Ööseks aetakse lehmad aasadelt laagrisse, kus toimub nende esimene ja viimne lüps, kaks päevast lüpsi aga toimuvad otse seal, kus loomi karjatatakse.

Igal lüpsinaisal on aasta lüpsiplaan iga lehma kohta. See plaan jagatakse pärast kuude peale. Omades sellise plaani teab lüpsinaine hästi, kui palju ta peab oma lehmadelt lüpsma piima niihästi aastas kui ka igal üksikul kuul. Lüps-

siplaan õpetab lüpsinaist teadlikult tööle suhtuma ja leidma vahendeid selleks, et parandada loomade eest hoolitsemist ja nende toitmist.

Alma Tanvel on lõpetanud karjakasvatuse tehnikumi ja pöörab palju tähelepanu oma töötajate tehnilisele väljaõppele. Kõik lüpsinaised, vasikatalitajad ja karjased on karja eest hoolitsemise zootehnilised ja veterinaarsed põhireeglid hästi omandanud.

„Meil farmis on rakendatud mitmekordne lüpsmine,“ jutustab Alma. „Me läksime sellele üle alles hiljuti, kuid nüüd oleme veendunud, et ta etendab lehmade lüpsmisel suurt osa. Mõned arvavad, et ei ole vaja lehma neli korda lüpsata. Üksvahe mõtlesime meiega nõnda. Kuid nüüd, kui piima rohkenemine on saanud neljakordse lüpsi tõttu märgatavaks, oleme muutunud selle süsteemi tuliseiks pooldajaks. Mitmekordne lüpsmine, udara massaaž, lüpsmise kiirus, täielik tühjakslüpsmine ja korralik hoolitsemine udara eest, — kõigi nende abinõude rakendamisel saavutame kindlasti edu.“

Me viibisime karja juures just lehmade lüpsmise ajal. Iga lüpsinaine pesi enne lüpsmist lehma udara ja nidad sooja veega puhtaks ning nühhkis kuivaks puhta kuiva nartsuga. Pärast seda pesid kõik lüpsinaised hoolega oma käsi ja panid kitlid selga. Algas lüpsmine.

Meile jutustas farmi parem lüpsinaine Elviine Kamma:

„Udara ja lüpsja käte täielik puhtus on tarvilik niihästi puhta kõrgekvaliteedilise piima saamiseks kui ka udara kaitsemiseks haigestumise eest, mis võib tekkida siis, kui lehma ei hoita puhtuses. Ma teen pärast kätepesemist alati udarale massaaži. Pärast lüpsi teen veel kord massaaži. See aitab mul udara täiesti tühjaks lüpsata ja arendab udarat. Pärast lüpsmist hõõrun ma nidad kuivaks ja määrin neid tingimata vaseliiniga või õliga. Udara tühjakslüpsmine on väga tähtis: viimne piim on kõige rammusam ja rasvasem. Nüüd olen õppinud lüpsma lehma pihkudega: see on lüpsjale kergem ja, mis peasi, sellise lüpsmisega ei venitata ega vigastata nidasid. Nüüd on farmis ka kõik teised lüpsjad üle läinud terve pihuga lüpsmisele.“

Suurt tähelepanu pööratakse vasikate kasvatamisele. Noorkarja kasvatamine on ühiskondliku karjakasvatuse arenemise ja tõusu alus. Mida rohkem kolhoosid saavad ja kasvatavad üles noorkarja, seda rutemini täidab maa talle uues stalinlikus viisaastakus asetatud suured ülesanded loomakasvatuse arendamises. See aga tähendab, et meie kolhoosid muutuvad rikkamaks ja et maa saab rohkem karjakasvatuse saadusi: liha, piima, võid jne.

Sõja ajal andis kolhoos oma 50 paremat hobust Nõukogude Armeele. Esimesel pärast sõja aegsel aastal taastati hobuste arv täielikult. Praegu aga on farmis 20 hobust rohkem kui oli enne sõda.

„Meil farmis pole olnud noorkarja vähenemise juhtumeid,“ ütleb hobufarmi juhataja Aleksander Arman.

Me viibisime ka Teimuraz Aronia juures karjas. Ta istub kivil ja tema ümber terrassidel ronivad kitsed ja lambad.

„Kitsedele ei meeldi tasane karjamaa,“ seletas meile vana karjane.

Kahe aasta eest oli kolhoosis kõigest 20 kitse, praegu on neid 100. Kitsede ja lammaste niitmisest saadud villa annab kolhoos riigile normide kohaselt. Kitsepiimast valmistatakse samas kõrgmägestiku karjamaal juustu ja toimetatakse alla kolhoosi.

Piimafarmis on tõeline tehniliselt hästi varustatud meierei. Piima on võimatu kolhoosi toimetada ja sellepärast läheb see juustu tootmiseks. Alguses valmistati ainult üht sorti — „suluguni“. Sel aastal hakkas juustumeister Pavel Kisseljov tootma veel kaht sorti: „baksteini“ ja pehmet juustu. Siit toimetatakse kuni 2000 kilo juustu kolhoosi. Kolhoos müüb juustu oma kioskites ja annab osaliselt kolhoosnikuile tööpäevade eest.

Kolme päeva pärast jätsime karjakasvatajatega hüvasti. Me asusime teele koidikul, tunnil, millal lumega kaetud mägede tippe veel ei valgusta päike.

Ei saa unustada Kaukasuse mägesid, mille tipud ulatuvad pilvedesse, ei saa unustada haljendavaid orge, kus karjatatakse kolhoosi loomi. Ent kolhoosi karjakasvatajate eeskujulik töö on samuti unustamatu.

TÖÖ, PUHKUS, HARIDUS

Kõrge viljakusega eeskujulik töö on muutunud kolhoosis rõõmustavaks teguriks, mis ühendab inimesed suureks sõbralikuks pereks. Kolhoosniku iga sammuga ilmneb hoolitsus ühiskondliku majapidamise eest. Kolhoosnikud asuvad ühel nõul tööle ja arutavad sõbralikult ning põhjalikult ühiskondlikke asju.

Miks on see nii?

Kas talupojad on kolhoosis nii muutunud, et nad on lakanud hoolitsemast oma isikliku heaolu eest, on lakanud arvestamast isiklikke huve?

Sugugi mitte.

Kolhoosnikud mõtlevad oma heaolust ja hoolitsevad selle eest rohkem kui kunagi varem ning neil on nüüd rohkem huve ja nõudeid kui oli kunagi varem. Asi seisab selles, et põllumajanduslikus artellis on kolhoosnikute isiklikud huvid tihedalt seoses ja liituvad hästi nende ühiskondlike huvidega. Iga üksiku kolhoosniku heaolu oleneb ühiskondliku majapidamise, kolhoosi heaolust. Iga üksiku kolhoosniku töötulemused kajastuvad kõigi artelliliikmete heaolul. Sellest tulebki, et igaüks on huvitatud kõigi heast tööst, kõik aga on huvitatud iga üksiku heast tööst.

Kolhoosnik ei ole lakanud hoolitsemast oma isiklike tulude suurendamise eest. Ent see hoolitsus pole nüüd vastuolus teiste talupoegade ja kogu kolhoosi huvidega. Millisel viisil saab talupoeg nüüd oma isiklike tulusid suurendada? Töö hulga ja kvaliteedi suurendamisega ühiskondlikus majapidamises. Kui tahad hästi elada, omada rohkem tulusid, tööta paremini ja hoolitse rohkem ühiskondliku majapidamise arendamise eest.

Nende sõnade sügavas tões on kerge veenduda näite najal. 1947. aastal kohustus Margarete Kamma lüli saada suure maisisaagi — 70 tsentnerit hektaarilt. Maisisaak lüli plaani järgi on 20 tsentnerit hektaarilt, Kamma lüli sai aga 71,06 tsentnerit. Kehtiva seaduse järgi läheb 25 protsenti üleplaanilisest toodangust vahenditult sellele, kes saavutas viljakuse plaani ületamise. Margarete Kammal moodustas üleplaaniline maisitoodang 51,06 tsentnerit hektaarilt. Vee-

Kolhoosnik Jakob Kevvai elumaja

randi, s. o. 12,5 tsentnerit saab lüli täiendava töötasuna, ülejäänud üleplaaniline toodang aga läheb kolhoosi käsutusse, jaotamiseks tööpäevade järgi.

Selgub, et Margarete Kamma lüli oli huvitatud kõrgest viljakusest, sest ta saab selle eest täiendavat tasu. Ent ka teistele kolhoosnikuile on see kasulik, sest üleplaani saadud maisi arvel suureneb tasumäär nendegi tööpäevade eest.

Eesrindlikud kolhoosnikud töötavad välja suure hulga tööpäevi. Kui aga ülejäänud kolhoosnikud töötavad halvasti, jääb kolhoosi tulu väikeseks ja teenitud tööpäevade eest antakse vähe saadusi ja raha. Just sellepärast teevadki Stalini-nimelises kolhoosis eesrindlikud kolhoosnikud oma kogemused meeeldi teistele kolhoosi liikmeile teatavaks. Just sellepärast töötavadki kolhoosnikud hästi ja sõbralikult ning aitavad üksteist.

Elu seadused on praegu Salme külas sellised: töötada sõbraliku kolhoosiperena, aidata mahajääjaid ja tõmmata neid sotsialistliku võistluse abil eesrindlaste tasemele.

Kolhoosis on kõigile antud võrdne õigus töötada, elada hästi ja jõukalt. Stalinliku Konstitutsiooni 118. paragrahvis on kirjutatud: „NSVL kodanikel on õigus tööle, s. o. õigus saada garanteeritud tööd nende töö tasumisega vastavalt selle hulga ja kvaliteedile.“

Tagatis, et kolhoosnikuil on täielik õigus tööle, seisab selles, et kolhoosi maa, kolhoosi kari, kolhoosi masinad ja ehitused kuuluvad neile kõigile samuti nagu igauhele neist.

Kolhoos ei saa kunagi laostuda, sest meie maal pole kriise. Stalini-nimelise kolhoosi kolhoosnikud on kindlasti veendunud, et ühiskondlik majapidamine on tugev, et neil on alati vajalikud töövahendid ja et raskel hetkel partei ja valitsus neid alati abistavad.

Riik kaitseb kolhoosi ja kolhoosnikute julgeolekut väisvaenlaste eest, aitab kolhoosil põlde harida traktoritega, koristada saaki kombainidega, aitab teaduse abil kolhoosnikuil saada maast kõik, mis ta on võimeline andma.

Põllumajanduslike tööde mehhaniseerimine ja tööjaotus on kolhoosniku vaeva tublisti vähendanud.

On saabunud võimalus kvalifikatsiooni tõstmiseks. Kes tahab, see õpib, suurendab oma kvalifikatsiooni ja suurendab sellesamaga oma tulusid.

Stalini-nimelises kolhoosis antakse igale kolhoosnikule tema jõu- ja võimetekohane töö.

„Ma pole enam noor,“ ütleb Jaan Tanvel, „ja mu tervis on halb. Kündmine ja raske põllutöö pole mulle enam jõukohane. Kuid töötada ma tahan ja võin, kui töö vastab minu eale ja tervislikule seisukorrale. Kolhoosis sellist tööd minu jaoks leidub: ma olen farmi valvuriks.“

Üksikmajapidamises oleks vaevalt arvestatud iga ja tervist.

Nii teostatakse Stalini-nimelises kolhoosis inimese suurimat õigust — õigust tööle.

Stalinliku Konstitutsiooni 119. paragrahvis öeldakse: „NSVL kodanikel on õigus puhkusele“.

Tööpäeva pikkuse määravad kindlaks kolhoosnikud ise. On pingelisi perioode, kus iga päev võib olla saagi suhtes väga tähtis, ning siis ei saa normeeritud tööpäevast juttugi olla. Töötada tuleb koidust ehani. Juhtub vahel sedagi, et tuleb öösitigi töötada. Nii juhtus näiteks möödunud suvel põua ajal, kui kolhoosnikud niisutasid ööseti oma põlde. Ent inimesed teavad, et nad töötavad endale ja et selle töö tasub täiesti maa viljakuse suurenemine.

Pühapäeviti on kolhoosis tavaliselt puhkepäev. Heina-ajal ja saagikoristamise ajal toimub töö ka pühapäeviti, kuid selle eest on kolhoosnikuil õigus võtta mitu puhkepäeva järjest.

Kolhoosis puhkavad inimesed teisiti kui nad puhkasid üksikmajapidamises. Kolhoosnikud tahavad veeta puhke- aega kultuurselt ja huvitavalt. Esitame näite ühest puhke- päevast kolhoosis. Laupäeval tõmbas endale tähelepanu juhatusahoone kuulutuste tahvlile paigutatud suur sinise värviga kirjutatud plakat:

Seltsimehed-kolhoosnikud!

Kes soovib sõita homme Sotšisse operetietendusele „Üks- teist tundmatut“, registreerigu end täna Erna Maasikase juures.

Kogunemine pühapäeval kell 9 hommikul klubi juures. Sõidetakse autodega.

Kultuurkomisjon

Ja juba laupäeva õhtul oli näha, et teatrisse sõita soovi- jaid leidub. Kolhoosi juuksuri juurest väljusid üksteise järel neiud hästikorraldatud soenguga: ettevalmistus linna- sõiduks algas varakult.

Etendusele sõitjad kogunesid hommikul klubi juurde. Siin oli nii noori, abielupaare kui ka vanu. Kolhoosi juhatus annab teatrisse sõiduks alati autosid. Nii oli nüüdki juba veoauto kohal.

Selliseiks juhtumeiks on kolhoosis autode jaoks valmistat- tud pingid, neid võib silmapilkselt äärelaudade külge kin- nitada, ja olge lahked, mille poolest see erineb lahtisest omnibusest?

Noored aitasid neiusid ja naisi autosse istuda, ning „Omnibus“ hakkas liikuma.

Sotšisse viib tee kogu aeg mööda orge ja kõrgeid merekaldaid. Mõlemal pool teed kasvavad puud, kord sihvakad ja nägusad eukalüptid, kord terve rida kõrgeid ja sirgeid küpresse, kord plataanid lopsaka kähara ladvaga. All aga loksub ja särab päikeses Must meri. Ta lained jooksevad sõbralikult kaldale, niisutavad teda pärlidetaolise vahuga ja, painutades kentsakalt oma käharat harja, veerevad vaikselt tagasi.

„Neiud, hakkame laulma,“ teeb ettepaneku Erna Maasikas. Tal on tugev hele hääl, ning kus on Erna, seal lauldakse alati. Laulule löid kaasa Lehte Vestholm, Leida Tiismus, Albert Joosing ja Liidia Kamma — merekaldal hakkasid helisema noored mahlakad hääled.

Laulma hakkasid noored, aga nende häältega segunesid ka vanade kolhoosnike Aleksandra Bachmanni, Martin Peetsi ja teiste hääled. Tervel teel ei vaiki rõõmsad laulud. Üks laul lõpeb, kohe algab teine.

Tee ääres on puhkekodude ja sanatooriumide ilusad hooned.

„Varsti on meiegi kord puhata,“ lausub Erna lõbusalt.

Kui lõpeb kibe saagikoristamise aeg, saavad paljud kolhoosnikud tüusiku puhkekodusse. Mõned vajavad ravi, tähendab sõidavad sanatooriumi.

Selgub, et eelmisel aastal oli Erna Maasikas Sotšis puhkekodus, Leida Kivi ja Leida Tiismus Hosta puhkekodus. Margarete Kamma ja Alma Tanvel võtsid vanne Matsestas. Stalini-nimelisest kolhoosist puhkasid ja ravisid end sel ajal Sotšis kaks inimest: Marta Maasikas ja Voldemar Blokk.

Seal ongi Sotši. Üleliidulise tähtsusega kuurordilinn. Siia sõidab kõigist Nõukogude Liidu nurkadest töötajaid puhkusele ja ravile. Eestist, Lätist, Kaug-Idast, Siberist, Kamtšatkast, Valge-Venest, Uuralist ja Ukrainast. Õigust puhkusele, seda inimese suurimat õigust kasutavad Nõukogude Liidus kõik kodanikud. Kasutavad seda ka kolhoosnikud Stalini-nimelisest kolhoosist.

Auto keerab sujuvalt üle väljaku ja sõidab linnateatri

Kolhoosi keskkool

ette. Valge hoone, sammastiku ja raidkujudega ülal, on väga ilus.

Noormehed aitavad taas naistel autost maha tulla ja nad astuvad kõik koos teatri laiast lumivalgest trepist üles.

Kas saab meie kolhoosnikuid linlaste hulgast eraldada?

Enne oli ju nii, et kui talumees või -naine sõitis linna, siis oli saja versta tagant näha, et nad on maalt. Nii ütlesidki linlased põlglikult: „Mats on linna tulnud.“ Ja küllap maainimesed teadsid, et nende riided on linnas naljakad ja et nad ei oska käituda, mistõttu nad olid linna tänaval kohmetud. Nii püüdsidki nad arglikult moodsalt rietatud linna daamidest ja meestest mööduda.

Aga nüüd...

Noh, kas saab Lehte Vestholmi kohta ütelda, et ta on maalt?

Tal on viimse moe järgi õmmeldud kaunis siidkleit seljas, taljest laia vööga kokku tõmmatud. Jalas on ilusad

kingad ja head sukad, käes on suur käekott. Ka on Lehtel ilus soeng: pikad juuksed langevad pehmete laine-tena lahtiselt õlgadele. Ja tema mehes, Meinhardis, on võimatu ära tunda maainimest. Tumesinine ülikond, hästi seotud kaelaside, pehme moodne kübar jne.

Erna on aga mustas siidkleidis sätendava prossiga kleidikaelusel, kõrge kontsaga valged kingad jalas — kas ütleb keegi, et ta on riietatud veidralt ja mitte nii, nagu praegu on kombeks riietuda? Stalini-nimelise kolhoosi kolhoosnikute välimus, käitumine on kõigiti kultuurne.

Meie kolhoosnikud loevad palju, külastavad teatreid ja kinosid, kuulavad loenguid, — kõik see aitab kaotada vahet nende ja linlaste vahel.

Etendus lõppes kell 3 päeval. Kaju minna on vara. Ühed tahavad külastada kaubastuid, teised otsustasid minna supelrannale. Martin Peets, Liidia Kamma ja Albert Plado läksid linna täitevkomitee hoones avatud kunstinäitusele. Erna Maasikas oma mehe Feodor Zolotareviga lähevad restorani džässmuusikat kuulama ja tantsima.

Õhtul aga tagasi Salmesse...

See on üks kolhoosnikute puhkepäevi.

Stalinliku Konstitutsiooni 121. paragrahvis on kirjutatud: „NSVL kodanikel on õigus haridusele.“

Stalini-nimelises kolhoosis lõpetab enamik kolhoosnikute lapsi keskkooli.

„Nüüd pole endine aeg, kus maalapsed neljaklassilisest külakoolist ei jõudnud kõrgemale,“ ütlevad kolhoosnikud.

Teiste ainete kõrval õpivad lapsed koolis eesti keelt. Mitmed keskkoolilõpetanud on sõitnud haridust jätkama ka Eesti kõrgemasse õppeasutustesse. Tallinna Polütehnilises Instituudis õpib kolhoosnik Hugo Tiismus, hambaarstikoolis õpivad Salme küla neiud Valentine Kamma ja Luise Peterson. Meditsiinilises koolis õpivad Hermilde Vahter ja Maimu Türkel. Tartu Ülikooli arstiteaduskonnas õpib Amald Kärt.

Mainime siinjuures seda, et kõik nad kavatsesid pärast õpingute lõpetamist kolhoosi tagasi pöörduda.

„Selleks ajaks, kui ma lõpetan õpingu, vajab kolhoos elektriinseneri. Tuleb võimas elektriijaam, insener aga on

Kolhoosi koolis

oma kolhoosist," ütleb Hugo Tiismus, Polütehnilise Instituudi üliõpilane. Tulevased arstid on samuti veendunud, et tulevikus tuleb kolhoosi selline ambulatoorium, mis vajab mitu arsti.

Kolhoosil on tubli kivist koolihoone, hoone kõrval on spordiväljak.

Lõppklassi sattusime me just siis, kui õpetaja kõneles neiudele ja noormeestele, kes mõne päeva pärast lahkuvad kooliseinte vahelt. Õpetaja Elfriide Vahter kõneles oma kasvandikele sellest, et Nõukogudemaal on iga töö huvitav ja kasulik; kõneles sellest, milles seisab inimese õnn. „Õnn on kodumaa teenimises.“

Elfriide Vahter ise on kolhoosniku, endise sulase tütar. Viie aasta eest lõpetas ta Suhhumis Pedagoogilise Instituudi ja pöördus oma kolhoosi tagasi. Praegu ta juhatab õppetööd keskkoolis ning õpetab füüsikat ja matemaatikat.

Tal on oma kasvandikele enne hüvastijätmist palju ütelda. Praegu on palju noori ja ahneid silmi suunatud Elfriide Vahterile.

Seal on noormees Harald Sahvt, tal on unistavad silmad. See on tulevane kaugesõidukapten. Ta on oma elukutse juba valinud. Meri veetleb teda.

Tema sõber Osvald Tomberg tahab saada mehhaanika-inseneriks. Ta on nüüdki sageli kolhoosi mehhaanikatöökogas meistritele abiks.

Agnessa Krönvalk on otsustanud hakata loomakasvatuse eriteadlaseks. „Sõidan Moskvasse õppima ja hakkam kolhoosis pärast õpingute lõpetamist tööle.“

Neid noormehi ja neiusid ootab ees õnnelik elu.

Ent kolhoosis ei õpi üksnes noored. Mitte kõigil polnud võimalik saada noorpõlves haridust, ja nüüd püüavad kolhoosnikud kaotatud aega tasa teha. Rudolf Joosing lõpetas mesilastepidamise kursused. Mihkel Maasikas lõpetas agronoomia kursuste viinamarjakasvatuse haru. Erna Maasikas ja Marta Maasikas lõpetasid arvepidamise kursused. Fedor Tšalenko õppis poliitilise hariduse töötajate kursustel. Praegu on ta kolhoosi klubi juhataja. Ta poeg tuli hiljuti tagasi kinomehhaanikute kursustelt. See pole kaugeltki täielik loetus kolhoosnikuist, kes on teostanud neile Stalinski Konstitutsiooniga antud õiguse — õiguse haridusele.

UUS ELU

Mitte alati ei sõida kolhoosnikud puhkepäevadel linna. Ka oma külas saab hästi ja kultuurselt puhata. Salme külas on oma klubi, raamatukogu ja lugemistuba. Klubis toimuvad kaks korda nädalas kinoetendused.

Varem oli klubi väike, kuid esialgu rahuldab ta kolhoosnikuid täielikult: kõik ei käinud kinos, kõik ei tulnud ka piduõhtuile, noortele piisas aga sellestki klubist. Ent klubi hakkas kolhoosnikuile pikkamisi meeldima. Sageasti saabusid klubisse lektorid, kes kõnelesid talupoegi huvitavalt teemadel, ja klubi külastasid näitlejad Sotšist. Korraldati küsimuste ja vastuste õhtuid. Ja klubi muutus

pikkamisi küla kultuurielu tõeliseks keskuseks. Siis sai kõigile selgeks, et klubi on väike ja kitsas.

Juhatuse koosolekul otsustati ehitada uus avar klubi, ja selle otsuse kinnitas kolhoosnike üldkoosolek. 1947. aasta suvel viidi klubi ehitus lõpule. Uus klubihoone asub väga soodsas kohas: kolhoosi juhatusehoone kõrval, küla keskel. See on ilus suur hoone suure sildiga sissekäigu kohal „Stalini-nimelise kolhoosi klubi“.

Vanas klubisaalis asusid lihtsad puupingid, seinad aga olid ilustatud plakatite ja rohelisega. Kui otsustati ehitada uus klubi, avaldasid kolhoosnikud soovi:

„Klubis olgu ilus ja mugav mööbel, seintel olgu head maalid“.

Kolhoosi juhatus kulutas uue klubi sisustamiseks 150 000 rubla.

Tallinna Vineeri- ja Mööblivabrikust telliti klubile pehme mööbel. Gruusia pealinnast Tbilisist saabusid Salmesse kunstnikud. Nende maalid pidid klubisaali ilustama. Kunstnikud töötasid kolhoosi algkooli ruumides, sest suvel õppetööd pole ja klassiruumid on vabad.

Kunstnikke käisid sagedasti vaatamas mitte ainult lapsed, vaid ka täiskasvanud. Huvitav oli vaadata, millised maalid nende klubile tulevad. Lapsi huvitas vahest kõige rohkem tööprotsess ise. Nad tahtsid teada, kuidas mitmesuguseid värve segatakse, kuidas lõuendit krunditakse ja kuidas maalitakse. Vabatahtlikest abilistest polnud puudu. Lapsed jooksid meelsasti kunstnike eest ämbrikesega allikale, pesid agaralt pintsleid ja keetsid liimi. Kunagi kord aga näitas punetav ja kohmetu Asta Nugis kunstnikele oma joonistusalbumi. Tüdruku joonistused olid väga head.

Lapsed tundsid esimestena kunstniku Šalva Maisašvili maalil ära oma kolhoosi: „See on ju Salme!“ hüüdsid nad rõõmsasti. „Meie juhatuse hoone, meie klubi, meie kool!“

Maalil oli tõesti kujutatud Salme küla keskus: laial teel juhatuse hoone ees sõitis veoauto, tagapool tuli kolhoosnike rühm töölt, küбарad käes. Rõõmus ja elav maal.

Lapsed teatasid esimestena külas:

„Kunstnik Severjan Maisašvili maalib Lydia Koidula portreed.“

Kolhoosis armastatakse eesti luuletaja luuletusi ja ta mälestust peetakse pühaks. Peaaegu igas majas, eriti seal, kus on õpilasi leidub raamat Lydia Koidula luuletustega.

Lõpuks on uues klubis kõik valmis. Avarasse saali on paigutatud ilusad pehmed toolid. Peene laemaaliga ilustatud valgest laest laskuvad säravad kroonlühtrid. Klubi avamisele kogunenud kolhoosnikud vaatavad mõnuga seintele riputatud maale. Ühel pool on maalideseeria gruusia rahvaluuletaja Šota Rustaveli teosest „Kangelane Tiigrinahas“. Peaaegu kõik kolhoosnikud tunnevad seda imeilusat poemi, mis ülistab armastust kodumaa vastu, kohusetruudust, tugevat sõprust ja palavat armastust.

Teisel seinal asuvail maalidel on kujutatud kolm pealinna, mis on eesti kolhoosnike südamele kallid: Moskva, Tbilisi ja Tallinn ning suurte loojate Puškini, Gorki ja Koidula portreed.

Akende ees ripuvad pehmetes voltides siidist eesriided.

Klubi avamisel esitas klubi draamakollektiiv eesti keeles uue näidendi „Tagatipu Tiisenoosen“. Dekoratsioonid etenduseks valmistasid Tbilisi kunstnikud. Esmakordselt toimus klubis etendus nagu tõelises teatris.

Kolhoosnikud läksid koju heas meeleolus. Neile meeldis niihästi uus klubi kui ka oma näitlejate mäng. Lähemal ajal tuuakse klubisse piljard: kolhoosis on palju neid, kes armastavad rohelisel kalevil palle veeretada. Vana rändkino asemel seatakse klubisse üles statsionaarne kinoaparaat. Selle hankimiseks assigneeris kolhoosi juhatus 12 000 rubla. Nüüd pole häbi kutsuda klubisse ka elukutselisi näitlejaid. Saal on suur, lava hea ja klaver olemas.

Juba vanas klubis organiseeriti kunsti isetegevusringid. Juba ammu on olemas draamaring, puhkpillide orkester, laulukoor ja rahvatantsurühm. Peale selle töötavad juba ammu malering, motoring ja naiste käsitööring.

Laupäevaõhtuti korraldati klubis sagedasti piduõhtuid, kus esinesid kolhoosi näitlejad. Klubis pandi toime ka maleturniire. Vahel aga jälgisid kolhoosnikud elava huviga, kuidas maanteel kihutasid kiired jalgratturid või möödusid maruhoona mootorrattad. See oli neil päevil, kui motoring korraldas võidusõite.

Kolhoosi ambulantsi hoone

Nüüd uue klubi avamisega on võimalused puhkeaja heaks ja kultuuriliseks veetmiseks muutunud veelgi suuremaks. Ka on nüüd võimalik siin ringide tegevust tunduvalt laiendada.

... Päeval on küla tühi. Kõik täiskasvanud on tööl: tubakaistandustes, maisipõldudel ja puuviljaaedades, mis laiuvad kaugele alla orgu. Lapsed on lasteaias.

Külas on vaikne. Alles õhtul muutub Salme küla elavaks. Mehed kogunevad pärast õhtusööki mõne kolhoosniku maja juures asuvasse aeda ja vestlevad elavalt veiniklaasi taga. Majatrepil tõmbavad piipu taadid, — neil toimub oma aeglane vestlus.

Paljud kolhoosnikud aga ruttavad klubisse, mille avatud aknaist juba kostavad puhkpillide orkestri helid. Klubisse tõttab ka Erna Maasikas, ta on laulukoori vanem, draamakollektiivi liige ja talle leidub klubis alati tegevust.

Stalini-nimelise kolhoosi inimesed elavad Balti mere rannikust kaugel, kuid nad peavad pühaks eesti rahvakombeid ja eesti rahvuslikku kultuuri. Lapsed õpivad koolis eesti keelt ja loevad eesti kirjanike teoseid. Salme külas lauldakse eesti laule, pidudel aga tantsivad noored lõbusat tuldjakut ja sujuvat viru valssi.

Kolhoosi laulukooris on 30 lauljat. Helmi Tiismus laulab laulukooris juba 1929. aastast. Tema meeldivat häält on kuulnud ja armastavad mitte ainult Salme kolhoosnikud, vaid ka naabrid gruusia ja vene kolhoosides. Muide, Helmist peetakse lugu mitte ta hääle pärast üksinda. Helmi on suurepärase töötaja. 1946. aastal korjas tema lüli ühelt hektaarilt 1125 kilo tubakat plaanis ettenähtud 449 kilo asemel.

Laulukooris laulavad juba ammu Alma Albius, Jaan Lestman, Ella Joosing, Artur Krönström, Jakob Kevvai ja teised. Alma Albiuse lüli täitis möödunud aastal tubakasaagi plaani 200-protsendiliselt. Artur Krönström ja Jakob Kevvai võtsid osa Suurest Isamaasõjast. Nad tegid kuulsusrikka sõjatee kaasa Nõukogude Armees Eesti Kaardiväe Rahvuskorpuse ridades.

Salme laulukoor on väga vana. Eesti laul kõlas Musta mere kaldal esmakordselt 1886. aastal. Too polnud kerge aasta. Too oli aeg, millal ümberasujad hakkasid harima Kaukaasia soist metsikut maad. Ent hoolimata raskest ja karmist elust ei vaikinud eestlaste laul. Eestlased laulsid A. Kunileidi laulu Lydia Koidula sõnadel „Mu isamaa on minu arm“, lauldi laule Kalevipojast ja mõeldi kaugest kodumaast, kus valitses tollal eesti rahvast saksastada püüdnud saksa parunite omavoli.

Nõukogude võim aitas eestlasi jalule tõusta ja andis neile kauaoodatud õnne, millest nad unistasid nii Eestis kui ka siin, sünnimaast kaugel. Inimese tõeline suur rõõm hakkas kostma eestlaste uutest lauludest. Siis hakkaski Salme laulukoor tugevnema. Lauluharjutuseks anti ruum ja koori tuli uusi lauljaid.

Salme külas korraldatud laulupidudele saabusid laulukoorid ka eesti naaberriikidest, kuid Stalini-nimelise kolhoosi laulukoor omandas parima laulukoori kuulsuse.

Kolhoosnikud ajalehti lugemas

Koori juhib palju aastaid Andres Saarman. Koor esineb sagedasti kontsertidega kolhoosi klubis ja teda kutsutakse meelsasti Viktor Kingissepa nimelisse kolhoosi ning teistesse naaberkolhoosidesse.

Kolhoosi laulukoori repertuaaris on peale eesti laulude ka vene, gruusia ja teiste rahvaste laule. Möödunud aasta juunis võtsid Stalini-nimelise kolhoosi lauljad osa Eestis korraldatud XII üldlaulupeost.

Praegu on koor innukalt tegevuses XIII üldlaulupeo laulude õppimisega.

Õhtuti on klubis alati rahvast. Kui ei harjuta laulukoor või orkester, siis harjutavad rahvatantsijad või sportlased. Kui pole ka neid, siis istuvad naised käsitööringist oma töö taga. Malelaudade taga leidub alati mängijaid. Kolhoosis on palju maleharrastajaid. Malet mängivad Andres Saarman, Vambola Jänes, Jakob Kevvai, Voldemar Lepp,

Fedor Tšalenko, Mihkel Tanvel ja teised. Kas endisel kolhoosieelsel ajal mängis maainimene malet?

Tühjaks ei jää ka lugemistuba. Siin on alati värskaid ajalehti, huvitavaid ajakirju, raamatuid ja brošüüre. Siia tulevad ka ajalehed Eestist: „Rahva Hää!“, „Talurahvaleht“, „Noorte Hää!“ ja „Sovetskaja Estonia“. Tõsi küll, peaaegu igasse kolhoosimajja on tellitud ajalehti, kuid lugemistoas on mõnusam lugeda. Siinsamas võib kellegagi mõtteid vahetada. Pealegi on lugemistoas agitaator ja temalt võib alati küsida. Ta vastab kõigile arusaamatuile küsimustele, seletab rasket artiklit jne.

Klubi juures on ka raamatukogu. Klubi juhataja Fedor Tšalenko kavatses sõita Moskvasse ja tuua uusi raamatuid. Palju raamatuid saab raamatukogu Eestist. Kolhoosnikuil on August Jakobsoni, Eduard Männiku, Paul Viidingu ja teiste teosed hästi tuntud. Kolhoosi raamatukogus on Tammsaare ja Eduard Vilde teoseid.

Kolhoosis peetakse heast raamatust lugu. Hea raamatu järele on alati suur nõudmine. Möödunud aastal korraldati kommunistlike noorte initsiatiivil lugemistoas lugemisõhtuid. Loeti ette Fadejevi „Noort kaardiväge“. Kuulama tulid peale kommunistlike noorte ka elatanud kolhoosnikud.

Sagedasti toimuvad klubis loengud agrotehnilistel, populaarteaduslikel ja poliitilistel teemadel. Sageli sõidab siia kõnelejaid rajoonikeskusest.

Kolhoosnikud külastavad loenguid ja kõnekoosolekuid meelsasti ja teatavad sagedasti parteiorganisaatorile või kolhoosi esimehele teema, millest nad tahaksid loengut kuulata. Kolhoosnikute soovil peeti klubis loenguid suurest aednikust Mitsuriniist, aatomienergiast, elu tekkimisest maa-keral jne. Kolhoosnikuil on üha kasvav soov kõike teada ja soov hakata elama veelgi kultuursemalt.

Kolhoosnikud loobusid juba enne sõda petrooleumilampidest. Õhtuti süttisid majades elektrituled. Kolhoosis oli oma elektrimootor ja esiotsa läks kõik hästi. Hiljem ei suutnud aga elektrimootor enam kolhoosnikute nõudeid rahuldada. Peaaegu kõik tahtsid soetada endale raadiovastuvõtja, kasutada elektritriikrauda, elektrikeetjat jne. Kolhoosnikute nõuded kasvasid iga päevaga.

Möödunud aasta novembris hakkas kolhoosnikute majadele andma valgust uus hüdroelektrijaam. See oli kolhoosis tõeline pidupäev. Sest elektrijaamast unistati juba ammugi, selle ehitustöö planeeriti 1942. aastaks, ent sõda purustas unistused ja plaanid. 1946. aastal asuti elektrijaama ehitama ja 1947. aastal said kolhoosnikud elektrivalgustuse.

Nüüd jätkub elektrienergiat niihästi raadioaparaatidele ja elektriseadistele kui ka klubi ja kolhoosnikute uute majade valgustamiseks. Raadioharrastajaid on kolhoosis palju. Voldemar Lepp, Johannes Müller, Mihkel Tanvel ja Voldemar Kamma on valmis hommikuni raadioaparaadi taga istuma. Küllap meeldib igapähele kuulata oma kodus head muusikat või Moskvast saadetavat huvitavat kontserti. Raadio on tutvustanud kolhoosnikuile meie maa parimaid kunstnikke.

Kui kolhoosi ilmus esimene mootorratas, siis oli see sündmuseks. Jaan Tanvelil tuli peaaegu iga kolhoosnikut sõidutada juhatuse hoone juurest Lesselidzeni.

1946. aastal polnud mootorrattad kolhoosis enam harulduseks: klubi juures organiseeriti mootoring.

1947. aastast ei maksa rääkida, isegi naised muretsesid endale mootorrattad. Ekaterina Tanvel ja Marta Maasilkas sõidavad töölegi mootorrattail. Isegi Alma Tanvel asendas hiljuti oma jalgratta mootorrattaga. Mootorrattaid on paljudel kolhoosnikutel. Nüüd kõneldakse mitmes majas sõiduautode „Moskvitši“ muretsemisest.

Stalini-nimelise kolhoosi kolhoosnikute elu muutub järjekindlalt kultuurilisemaks ja jõukamaks.

SÕPRUS

Eestlased Musta mere ääres ...

Eesti kolhoos Gruusias ...

Enne Nõukogude võimu tulekut olid eesti ümberasujad Gruusias tegelikult võõraspoegadeks. Enne Nõukogude võimu tulekut oli päikeseküllane Gruusia eestlastele tegelikult võõrsiks.

Nõukogude võim muutis selle olukorra otsustavalt. Temale olid kõik töötajad ühesugused kodanikud, sõltumata nende rahvusest. Nõukogude võim suhtus eesti ümberasujaile niisama emalikult kui grusiinlastele. Varem kula kuile kuulunud maa andis Nõukogude võim talupoegadele olenemata sellest, kas nad olid grusiinlased või eestlased.

Nõukogude valitsus abistas eestlasi vaevanõudval uudismaa harimisel, soode kuivatamisel ja metsajuurimisel. Noorele eesti kolhoosile osutas Nõukogude võim igasugust toetust. Kolhoos sai põllutöömehinaid, mineraalväetist ja esimesena Gagri rajoonis sai Stalini-nimeline kolhoos traktori. Eestlastel on sõbralikus peres Nõukogude Gruusia rahvaga kerge elada ja töötada.

Nõukogude rahvaste paljurahvuselises peres austatakse seda inimest ja peetakse tast lugu, kes hästi ja ausalt töötab, ja kas pole seejuures ükskõik, mis rahvusest ta on: grusiinlane, venelane, eestlane või armeenlane. Just sellepärast tunnevadki end eesti kolhoosnikud Gruusias hästi, sest nad töötavad ja selle eest neid austatakse.

Me kuulsime Stalini-nimelise kolhoosi kohta korduvalt kiitvaid hinnanguid. Meile ütles partei Gagri rajoonikomitee sekretär Šota Getia:

„Meie peame eesti kolhoosi üheks paremaks rajoonis. Eestlased töötavad hästi. Meie uhkus ja meie eesrindlikud kolhoosid on Lavrenti Pavlovitš Beria nimeline grusia kolhoos ja Stalini-nimeline eesti kolhoos“.

Niisama heal arvamisel oli kolhoosist Abhaasia ANSV Ülemnõukogu saadik sm. Kutšava: „Stalinlased on meil tublid, ega neid muidu rajooni autahvlile ei märgitud“.

Eestlased-kolhoosnikud teavad hästi, et nende kolhoosi abistatakse alati seepärast, et Stalini-nimeline kolhoos täidab oma kohustused riigi vastu alati ausasti ja täpselt. Ausaid ja kodumaale ustavaid ning tema hüvangu eest hoolitsevaid inimesi toetavad partei ja Nõukogude valitsus alati. Möödunud aastal oli eesti kolhoos üks esimestest rajoonis oma kohustuste täitmisel riigi vastu, riigile saaduste andmisel. Ja eesti kolhoos oli üks esimestest, kes sai tööstuskaupu, mineraalväetist ja vajaliku põllumajandusliku inventari.

Kolhoosnik Artur Kivi Stalini-nimelisest ja ta sõber Uarlam Kutsia Beria-nimelisest kolhoosist. Mõlemad on maisi kõrgete saakide meistrid

Kui kolhoos vajab ehitusmaterjali, masinaosi, elektriseadmeid või mingit muud abi, läheb kolhoosi esimees Nõukogude või parteiorganisatsiooni, teades, et võimaluse korral kolhoosi palve rahuldatakse, seal juba ei ütelda ära. Kui kolhoosnikud tahavad kuulata kõnet poliitilisel teemal või agronoomi loengut, saadab partei rajoonikomitee kolhoosi kvalifitseeritud kõneleja või agronoomia vilunud eriteadlase.

Möödunud aastal pöördus sm. Severin partei rajoonikomiteesse palvega abistada kolhoosi uue klubi sisustamisel. Rajoonikomitee sekretär sm. Getia lubas abistada. Ja tõepoolest, kolhoos sai väga ruttu kõik vajalikud ehitusmaterjalid, klubi kunstipäraseks sisustamiseks saadeti aga Tbilisist kohale kunstnikud.

Suurt abi osutas valitsus eesti kolhoosile elektriijaama ehitamisel, kolhoos sai kõik: vajalikud masinad, elektriarmatuuri ja ehitusmaterjale. Tööde juhatamiseks saadeti kolhoosi eriteadlased, insenerid, tehnikud ja meistrid.

Suurt abi osutavad eesti kolhoosile ka gruusia õpetlaste teaduslikud saavutused. Stalini-nimelise kolhoosi agronoom Vambola Jänes oli kuidagi teada saanud, et Gruusia NSV Teaduste Akadeemia katsejaamas aretatakse kõrgeviljaku-sega nisu ebatavalist sorti. Jänes pidas kolhoosi esimehega nõu ja nad otsustasid, et tuleb sõita Tbilisisse seda uut nisu oma silmaga vaatama, et näha, kas sellist nisu pole võimalik kolhoosis kasvatada.

Meid huvitas, millega see sõit lõpeb, ja pakkusime end Jänesele kaasa, et juhtumil, kui on midagi huvitavat, seda filmida.

Gagrist Gruusia pealinna sõitsime me diiselmootorrongis. Kogu rongi koostis on värvitud mingi heleda värviga — päikesepaistel paistab rong päris hõbedasena. Vagunid on väga mugavalt sisustatud, kuid mis peaasi: rong sõidab ilma suitsuta. See on oivaliselt välja mõeldud. Siin on töötajate kuurortide ja ravilate piirkond ning õhku ei tohi siin vedurisuits mürgitada. Diislrong sõidab tavalisest rongist tunduvalt kiiremini.

Goris läksid paljud rongist maha. Gori on Stalini sünnilinn ja iga päev saabub sellesse roheliste Gruusia linnakesse inimesi kõigist Nõukogude Liidu nurkadest, et tutvuda olukorraga, milles möödus suure juhi lapsepõlv.

„Salmest on paljud käinud Goris. Toimus isegi eriline kolhoosnikute ekskursioon“, ütles meile Jänes.

Oösel saabusime Tbilisi, kuid linnaga tutvusime alles järgmisel päeval. Päikeseküllase Gruusia suurepärane pealinn paelus meid. Laiad tänavad, ilusad prospektid, väga palju ilupuistikke ja aedu. Šota Rustaveli nimeline peatänav jääb meile kauaks meelde: lai tänav ilusate suurte majadega. Valitsusehoone, kaks hotelli — „Tbilisi“ ja „Inturist“, ooperi- ja balletiteater, — kõik see on ehitatud Šota Rustaveli tänavale Nõukogude võimu ajal. Piki tänavat asub kaks rida kõrgeid käharaid pöökpuid. Kogu tänav on roheline ja nägus nagu tohutu suure pargi allée. Linnas on

Kolhoosi agronoom Uambola Jänes (vasakul) vestlemas bioloogiliste teaduste doktori Vladimir Menabdega Tbilisis

palju häid mälestussambaid, palju ilusaid hooneid, suuri magasine, kinoteatreid ja muuseume. Sellises linnas on tore elada.

Sm. Jänes sõitis botaanikaaeda, mille maa-alal asus Gruusia NSV Teaduste Akadeemia katsejaam.

Ta viibis seal ligi neli tundi ja tuli tagasi väga rahulolevana. Jänes oli tutvunud bioloogiateaduste doktori Vladimir Menabdega. Tema juhatabki kõrgeviljakusega nisu aretamise kogu tööd. Õpetlane tutvustas meeleldi kolhoosi agronoomi oma katsete tulemustega kõrgeviljakusega nisu aretamisel.

Saanud Jäneselt teada, et ta on kirglik tsitruste kasvataja, tutvustas doktor Menabde Jänest oma töödega sellelgi alal ja näitas talle aias palju huvitavaid endakasvatatud hübriide.

„Nisu aga nurusin ma õpetlaselt siiski välja“, jutustas sm. Jänes tagasi tulles, näidates meile uhkesti üsna mahukat kõrgeviljakusega nisu seemnepakikest. „Tuleval aastal kül-vame katsepõllule“.

Gruusia NSV Teaduste Akadeemia katsejaama külasta-vad kolhoosnikud sagedasti konsultatsiooni otstarbel. Uhte-sid huvitab hirsi uus sort, teisi tsitrusviljad, kolmandaid juurviljakasvatus. Teadus abistab kolhoose igati uute kul-tuuride aretamisel ja kolhoosi põldudel kõrge viljakuse taotlemisel.

Stalini-nimelise eesti kolhoosi inimesi seob tõeline suur sõprus Beria-nimelise gruusia kolhoosi kolhoosnikutega. See algas esimeeste sõprusest. Ants Severini sõprus Avksenti Gurtskajaga aga tekkis ühel rajooni koosolekul, kus kohtusid kõigi kolhooside juhid.

Esimehed sattusid kõnelusse kolhoosiasjadest, töödistsi-pliinist, kolhoosis töö organiseerimisest ja oma töö meeto-deist. Ja kahe vana vilunud esimehe vaated läksid paljus ühte. Nad töötasid üksteist külastada.

Gurtskaja saabus Salmesse esimesena. Ta külastas kõiki farme, viibis põldudel, aedades ja tsitruspuude istandustel, vaatas, kuidas inimesed töötavad, ja kõnetas neid. Pärast aga ütles Severinile: „Tead, mis sul on hästi? Töödistsipliin kolhoosis on tugev. Meil tuleb veel teilt õppida“.

Severin tegi Beria-nimelisse kolhoosi vastukülaskäigu ja ta leidis, mida saab naabritelt õppida. Tsitruspuude kasvatust Sihharulis peetakse paremaks Gagri rajoonis.

„Siia peab saatma Jänese, las arutab eriteadlastega. Meil kolhoosis on tsitrusude kasvatust alles algjärgus ja parem on alata seda heade nõuannetega“, nii otsustas sm. Severin.

Nii see algaski. Esimeeste järel hakkasid Salmest Sihharu-lisse ja Sihharulist Salmesse sõitma kolhoosnikud. Sõlmisid omavahel sotsialistliku võistluse lepingu. Ja peab ütleva, et mõlemad võistlejad kolhoosid olid vajalikul kõrgusel: nad lõpetasid esimestena rajoonis külvi, koristasid esimes-tena saagi ja õiendasid esimestena arved riigiga.

Ja mõlemad kolhoosid said õigesti aru, et sotsialistlik võistlus on neile töös abiks. Sidrunite ja mandariinide koris-tamise ajal on Beria-nimelises kolhoosis kibedad päevad.

Iga päev tuleb saata autod puuviljaga vastuvõtupunkti-
desse. Mõnikord on autodest puudus ja puuviljakastid leba-
vad aedades. Nii juhtus möödunud aastal. Severin pakkus
ise naabreile oma abi ja saatis oma veoauto kaheks päevaks
Beria-nimelisse kolhoosi.

Kunagi kaebas Severin, et põllutöomasinate remont vii-
bib, sest mehhaanik on Moskvast komandeeringul, aeg aga
ei oota, kevad on ukse ees. Gurtskaja saatis järgmisel päe-
val Stalini-nimelisse kolhoosi oma mehhaaniku.

Kaks kolhoosi — sõbrutsevad mitte ainult töö alal. Kui
Salmes on klubis huvitav kontsert või näidatakse head
filmi, ei unusta kolhoosnikud kunagi sellest telefoniteel Sih-
harulisse teatamast, küllap sealt keegi tuleb kindlasti.

Suurtel üldrahvalikel pühadel korraldatakse nõnda: ühel
päeval kostitatakse grusiinlasi Salmes, teisel päeval sõida-
vad aga eestlased Sihharulisse pidutsema.

Eesti perenaised Salmes on juba ammust ajast õppinud
valmistama keerukaid gruusia toite. Nad valmistavad meis-
terlikult tšehobiliti, šašlõkki, tšurjokte maisist, tšeburekit
lambalihaga ja satsiviti.

Rajoonis ei imesta enam keegi, et Stalini-nimelise eesti
kolhoosi laulukoor laulab gruusiakeelseid laule. Rajoonis
ollakse sellega harjunud, et kohtudes Ants Severiniga ter-
vitab Avksenti Gurtskaja teda naljatades eesti keeles „ter-
vist“.

Kui Stalini-nimelise kolhoosi laulukoor sõitis Tallinna
laulupeole, saatsid eestlasi sõbrad Beria-nimelisest kolhoos-
ist, soovisid neile edu ja palusid tuua tingimata ajalehti
eesti laulupeo kirjeldusega ning hästi palju ülesvõtteid.

Stalini-nimeline kolhoos on eesti kolhoos, kuid ühes eest-
lastega elab ja töötab siin ka grusiinlasi, armeenlasi ja
venelasi.

Armeenlase Arakel Šahlomdžani valis kolhoosnikute üld-
koosolek üksmeelselt juhatusse. Ta hakkas eesti kolhoosis
esimesena tubakat kasvatama ja õpetas eestlasi tubaka eest-
hoolitsemata.

Grusiinlane Teimuraz Aronia juhatab kitse- ja lambakas-
vatusfarmi. Teda võib nimetada selles kolhoosis uue farmi
asutajaks.

Fedor Tšalenko on venelane, kuid elanud 10 aastat eestlastega koos, on ta eesti keele ära õppinud ja juhatab kolhoosi klubi ning juhatab kolhoosnike kunstilist isetegevust.

Armeenlane Eprem Uzunjan on üks eesrindlikke kolhoosnikuid. Möödunud aastal kohustus ta saavutama kõrge tubakasaagi: plaanijärgse 7 tsentneri asemel 25 tsentnerit tubakat. Eprem Uzunjan koristas 30 tsentnerit tubakat hektaarilt.

Uzunjani poeg, 19-aastane kommunistlik noor, on üks aktiivseid tantsurühma liikmeid. Uhes Albert Joosingu, Milde Kevvai, Erna Maasikase, Albert Plado ja teistega tantsib ta osavasti eesti rahvatantse.

6. brigaadi tubakakuuris töötavad tubakalükkijaina eestlane Maimu Maasikas ja armeenlane Maia Košebjan, — mõlemad nad täidavad päevaseid töönorme 250—300 protsendiliselt.

Eestlased on leidnud endile päikeseküllases Nõukogude Gruusias kodumaa, grusiinlased ja armeenlased aga elavad eesti kolhoosis nagu oma peres, sest mistahes paigas valitseb ääretul Nõukogudemaal kindlasti nõukogude rahvaste stalinliku sõpruse suur seadus.

KULDNE SÜGIS

Puuviljaaiad on tühjenenud. Ei ole seal kuulda lõbusat laulu, heledat naeru ega valjusid huiklevaid hääli. Puude oksad on üsna paljad. Aga alles hiljuti rippusid neil õrnad virsikud, punapõselised õunad, suured mahlakad pirnid ja tume-lillad ploomid. Ainult datliploomipuud on üle külvatud tomatitena eredate datlitega, nagu oleks keegi need tahtlikult külge riputanud.

Aedadest on kõik puuviljad koristatud. Õunte ja pirnide talvsordid on paigutatud talveks aitadesse. Ulejäänud puuviljad realiseeris kolhoos kolhoositurul ja oma kioskites.

Tühjenenud on põllud. Mais ja tubakas on koristatud. Maisi kõrtest (siin nimetatakse neid tšala) valmistatakse karjakopli silot. Traktor undab päevad läbi, ablas silomasin

Kolhoosi lasteaias

aga neelab ahnesti maisikõrsi ja ajab peeneks lõigatud silomassi toru mööda tohutusse torni.

Ka viinamarjaistandustes on saagikoristamine lõppenud. See-eest on kogu küla kohal tunda värsket viinamarjaveini magusat lõhna. Kolhoosis saadakse igal aastal tuhandeid liitreid suurepäraseid neutraalveine: „Isabellat“, kuulsat kahhetinskit ja muid sorte. Määratu suured veiniaamid on paigutatud kolhoosi veinikeldreisse. Magus lõhn meelitab veinivabriku juurde mesilaste parvi — jääb selline mulje, nagu sumiseks siin kogu õhk. Oma aarded on mesilased juba ära andnud, — suured kuldse meega täidetud plekk-kannud on paigutatud ritta aita.

Kolhoosi viljasalved on viljaga ääreni täidetud, oivalise pimestavalt valge nisu ja kuld kollase maisiga.

Kolhoosi on saabunud kuldne sügis.

Ta on täitnud lõhnaga apelsini- ja sidrunipuude salad

ning on värvinud miljonid apelsinid ja sidrunid päikesevärviliseks. Puuviljaaedades on tühi ja kõle, aga tsitruspuude saludes algab elu. Mandariinide, apelsinide ja sidrunite korjamine toimub alles detsembris. Need on kõige hilisemad puuviljad.

Tsitrusviljad on Gruusia tulevik. Just sellepärast näeb UK(b)P Keskkomitee veebruarikuu pleenumi otsus ette tsitruspuude istutamise kiire laiendamise.

Stalini-nimelises kolhoosis on tsitruspuude istandused alles väga noored. Sidruni- ja mandariinipuud on üsna madalad: et vilja korjata, tuleb mõnede kohal kummarduda. Kuid Beria-nimelises kolhoosis laiuvad mäeveerudel ja orus tõelised sidruni- ja apelsinipuude salad. Vilja korjamise ajal asetavad kolhoosnikud puude najale kõrged redelid.

1947. aastal kohustus Beria-nimeline kolhoos andma riigile 4 miljonit puuvilja ja ta ületas oma kohustuse, andes 4,5 miljonit. Kolhoosi esimehele Avksenti Gurtskajale meeldib tsitrusviljade kasvatuse ja ta tunneb seda hästi. Ta nõuab oma kolhoosnikuilt tsitruspuude eest hoolitsemisel kõigist agrotehnilistest reeglitest täpset kinnipidamist. Gurtskaja ise on oma kolhoosnikuile eeskujuks. Tema isiklikku aeda sõidavad külastama tsitrusviljade kasvatuse eriteadlased kogu rajoonist. Üksikuilt sidrunipuudelt on Gurtskaja saanud kuni 4000 sidrunit.

Saak on põlluharijate meisterlikkuse peamine mõõdupuu. Saagis peegelduvad nagu peeglis niihästi tööviljakus, majapidamise organisatsiooniline kooskõlastatus, agrotehnika tase kui ka kogu töö lõpptulemused. Saak on kolhoosi kogu tegevuse hinnanguks.

Mida ütleb siis saak Stalini-nimelises kolhoosis?

1947. aasta arvud on veenvad. Kolhoosis on koristatud maisi keskmiselt 35 tsentnerit hektaarilt, kusjuures plaan oli 10 tsentnerit hektaarilt. Tubakat on korjatud 20 tsentnerit hektaarilt plaanijärgse 7 tsentneri juures hektaarilt. Mandariine ja sidruneid on saadud 35 tsentnerit ühelt hektaarilt. Ploome on saadud 80 hektaarilt 320 tonni.

Margarete Kamma koristas oma lüluga kolme-hektaariliselt põllult 71,06 tsentnerit maisi igalt hektaarilt. Seega astus Margarete Kamma kõrge viljasaagi meistrite ja sotsia-

listliku töö kangelaste ridadesse. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi Seadlusega on talle omistatud sotsialistliku töö kangelase nimetus.

Brigadiir Artur Kivi sai oma brigaadiga 16-hektaariliselt põllult saagiks 60 tsentnerit maisi igalt hektaarilt. Jefim Džgarnava brigaad saavutas 16-hektaariliselt põllult maisisaagiks 60 tsentnerit hektaarilt, kõrgeid saake saavutasid lüljuhüd Marie Šeer ning Helmi Kivi ja teised.

Saagi arvud pole surnud ega tummad arvud, nad kõnelevad sellest, et Stalini-nimelise kolhoosi inimesed on asunud võitlusse kõrge viljakuse eest ning on ilmutanud seejuures töös suurt meisterlikkust ja visadust, sellest, et nende töö oli õigesti organiseeritud ja et agrotehnika asub kolhoosis väärikal kohal. Seda kõnelevadki Stalini-nimelise kolhoosi aastaplaani ületamise kuivad arvud.

Ka kolhoosi karjakasvatajad ja mesilastepidajad on hästi töötanud. Rudolf Joosing sai igalt mesilasperelt 22 kilo mett. Nii ta lubaski — saavutada plaanijärgse 10 kilo asemel 22 kilo.

Kolhoosi on saabunud kuldne sügis.

Kuldne mitte ainult seepärast, et plataanipuu lehed on värvunud kirevaks, et tsitruspuude saludes ripuvad puuviljad justkui kuldsed kerakesed ja et õhus sätendavad päikesekiirtes hõbedased ämblikuvõrgud.

Sügis on täitnud kolhoosi salved viljaga, aidad saadustega, juurviljahoidlad juurviljaga, keldrid suurepärase viinamarjaveiniga ja kolhoosi kassa rahaga. Just sellepärast on kolhoosi sügis kuldne.

1946. aastal sai kolhoos 4 047 000 rubla tulu. Aasta möödus ja kolhoosi tulu tõusis 5 miljoni rublani. 1947. aasta oli suurte kulutuste aasta. Kolhoosis ehitati aasta jooksul elektri jaam, klubi, tubakakuur, kasvuhoone, maisiaid ja talid. Üldised kulutused kapitaalehitustele moodustasid 599 100 rubla.

Palju raha on kulutatud ka mitmesuguseiks ostudeks. Aasta jooksul muretses kolhoos ühe veoauto ja kaks „willist“. Nüüd seisavad kolhoosi garaazhis: kaks veoautot, kaks „willist“ ja üks sõiduauto. Samal aastal osteti ambulatooriumile maja 20 000 rubla eest, teine traktor, traktorisahk,

maisipeksumasin, kruubiveski, statsionaarne kinoaparaat, kirjutusmasin, klubile spordiinventari jne. Kõige selle muretsemiseks kulutas kolhoos 444 000 rubla.

Kolhoos muutub iga aastaga rikkamaks, järelikult muutuvad iga aastaga rikkamaks kolhoosnikudki. 1947. aastal maksis kolhoosniku tööpäev rohkem kui 1946. aastal. Kolhoosnikud said rohkem raha, rohkem vilja, kartuleid, juurvilja, kuivatatud puuvilja, mett ja veini.

Kolhoosi sügis on nende inimeste vastu helde, kes on ausasti ja hästi töötanud.

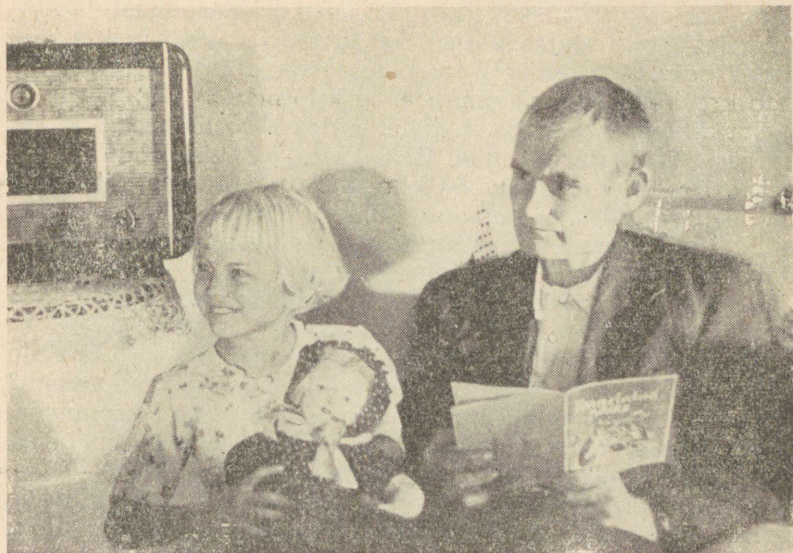
Kolhoosnik Jaan Tanveli perekonnas on neli töötajat. Ta perekond töötas 1947. aastal 2050 tööpäeva. Kolhoosi veoauto sõitis kaks korda Jaan Tanveli maja juurde täislaaditult tööpäevade eest saadud teravilja ja saadustega. Kui palju oleks vaja olnud vankreid, et vedada kohale 2,5 tonni teravilja, kartulikotid, aamid veini ja meega, kastid ploomide ja juustuga? Pealegi sai perekond veel rahas 50 000 rubla.

Veoauto sõitis aida juurest teed mööda maja juurde, juhirus on istus autojuhi kõrval vana Jaan ise, üles kottidele aga olid asunud rahulolevad ja naeratavad Alma ja Mihkel. 1946. aastal sai Alma piima-kaubafarmis kariloomade arvu säilitamise ja noorkarja üleskasvatamise eest täiendava töötasuna vasika. 1947. aastal saavutas Alma jällegi selle, et säilitati kõik kariloomad ja et noorkarigi on väga heas seisukorras.

„Viimati antakse jällegi vasikas,“ naerab Alma. „Nii tuleb viimati laut ehitada.“

Tanvelid elavad hästi. Nende uus maja kahe verandaga asub mäe otsas. Ühest verandast saab aeda, teisest on terve Salme küla näha. Majas on kolm suurt valget tuba, nad on hästi sisustatud, puhtad ja mugavad. Alma tütrekesel, väikesel Helmil, on oma nurgake: väike laud, toolid, mänguasjade kast ja väike raamaturiul raamatutega.

Tanvelitel on isegi väike garaaž, seal asub kolm mootor-ratast, üks naiste jalgratas ja veel üks üsna pisike jalgratas, väike, kuid päris tõeline kahe rattaga jalgratas. Igal perekonnaliikmel on oma sõiduriist. Jaanil ja pojalt Mihkilil on mootorrattad. Hiljuti telliti Moskvast ka Al-

Kolhoosnik Mihkel Tanvel kodus tütre Helmiga

male mootorratas. Vanaema ja väike Helmi aga sõidavad jalgrattaga.

Tanvelite isiklikus majapidamises on kaks lehma, mullikas, kaks siga ja kanu. Aias on puuvilja- ja viinapuud, on ka juurviljaaed.

Igal kolhoosnikul on isiklikuks kasutamiseks aiamaana 0 25 küni 1 hektaari suurused maatükid. Neilt maatükkidelt saavad kolhoosnikud veel lisatulu. Kolhoosis on töö organiseeritud nii, et kolhoosnikuil jätkub täiesti aega ka isikliku maalapi eest hoolitsemiseks.

Sügisel tuli igasse kolhoosimajja küllus ja jõukus. Kolhoosnikud veavad autodel ja vankreil endile koju viljakotte, veinivaate ja meetünne, juurvilja- ja kartulikotte.

Johannes Šukstovi perekond koosneb kolmest töotajast ja kahest lapsest. Johannes ise on hobusemees, tema naine Marta karjatalitaja piima-kaubafarmis ja 20-aastane poeg

Ants karjatas kogu suvi kõrgmägestiku karjamaal hobuseid. Perekond töötas välja 1500 tööpäeva ja sai nende eest üle 40 000 rubla rahas, 2 tonni teravilja, 130 liitrit veini, 60 kilo kreece (muste ploome) ja 50 kilo mett.

Boris Kamma perekond töötas välja 1750 tööpäeva ja sai umbes 50 000 rubla rahas, 2200 kilo teravilja, 140 liitrit veini, 70 kilo kreece ja 60 kilo mett, peale selle sai Borisi naine, karjatalitaja Elviine Kamma tema hooldamisele määratud lehmade piimalüpsi plaani ületamise eest täiendava tasuna 2000 liitrit piima.

Nüüd võib ostudestki mõelda. Jaan Tanveli perekonnas arutatakse väikese sõiduauto „Moskvitš“ ostmist.

„Mootorratast omada on hea, kui aga tahame kuskile seltsis välja sõita, terve perega, siis on auto mugavam,“ ütleb vana Jaan pojale. „Ja auto on hea igasuguse ilmaga, vihm ei tee märjaks ega kohuta tuul. See auto on odav, tuleb ära osta.“

Marie Šeeri kodus on jutt viiulist. Poeg on musikaalne ja õpib hästi, aga viiul on tal halb. Tuleb õpetajaga nõu pidada ja osta uus viiul. Halval viiulil on halb õppida.

Eprem Uzunjan ja Albert Joosing tellisid juba endile mootorrattad.

Albert Plado naitus hiljuti; nad, tema ja naine Liidia, otsustasid osta hea mööbli: pehme mööbli, peegliga kapi ja head voodid.

„Ja tingimata ostame põrandavaiba,“ nurub Liidia, „vaid baga on tuba kohe mugavam.“

Paljudesse majadesse ilmuvad nüüd uued raadioaparaadid. Ja mõistagi räägitakse igas majas uuest ülikonnast, uuest kleidist, heast palitust ja moodsaist kingadest.

Stalini-nimelises kolhoosis on saanud kombeks teha ühisest kollektiivsest tööst kokkuvõtteid koos, ühise pidulaua taga. Selliseks peoks valmistatakse varakult. Salmesse saabub sel päeval palju külalisi, kõigist naaberkolhoosidest ja linnast. Seepärast arutavad kolhoosnikud iga pisiasja, mis puutub eelseisvasse peosse, et kutsutud külaliste ees mitte häbisse jääda. Eelseisvaks peoks valmistuvad kõik isetegevusringid: laulukoor õpib uusi laule, tantsuring harjutab uusi rahvatantse ja draamakollektiiv uut etendust.

Gruusia kunstnik Severjan Maisašvili kolhoosi klubi jaoks maali Tallinna vaatega lõpetamas

Kolhoosnike üldkoosoleku otsusel saadeti kiri Tallinna kutsega kolhoosi peost osavõtuks.

„Las meile sõidab külla talupoegi Eestist, vaatavad, kuidas nende rahvuskaslased Musta mere ääres elavad, ja tutvuvad meie kolhoosieluga.“

Hiljuti tuli Tallinnast vastus. Selles teatati, et külalisi Nõukogude Eestist saabub tingimata.

Kõiki kolhoosnikuid rõõmustas mõte kohtumisest eesti talupoegadega. Vanamehed hellitasid lootust, et tuleb vahest nende vanu tuttavaid, küll siis on palju arutada...

XII üldlaulupeost osavõtjad lootsid, et saabuvad just need talupojad, kellega neil õnnestus Tallinnas tutvuda, unustamatu üldrahvaliku laulupüha päevil.

Eriti ootas külalisi Martin Krönström. Paljud Salmest on viibinud Eestis, kas või kord aastas, aga ikkagi sõidavad.

Tema aga, Martin, pole kordagi pärast Gruusiasse asumist Eestisse saanud.

„Võib-olla, tuleb mõni omanurga mees Läänemaalt...” mõtleb Martin.

Uhe sõnaga: igauks ootas külalisi Eestist kannatamatu-sega.

Aromaatne vein kääris kolhoosi veinikeldris. Kääris ja kogus jõudu ning kangust vein iga kolhoosniku majas.

Kõik kalliste külaliste jaoks.

KÜLALISED NÕUKOGUDE EESTIST

Kolhoosis oodati päevast päeva telegrammi teatega eesti talupoegade väljasõidust. Ent päevad möödusid, aga telegrammi ei olnud.

„Võib-olla, nad loobusid sõitmast?...” muretsesid kolhoosnikud.

Samal ajal aga istusid eesti talupojad rongis, mis kihutas lõunasse. Eesti kolhoosnikuile sõitis külla nelikümmend talupoega, peaaegu kõigi Eesti maakondade esindajad. Paljud neist võtsid sellise reisi ette esmakordselt elus. Mõned tundsid end isegi Tallinnas kartlikult, siin aga, mõtelge ometi, tuleb sõita 3000 kilomeetrit raudteel. Ühest merest teiseni.

Kui palju muljeid saab sel pikal teekonnal! Talupojad nägid Leningradi ja imetlesid legendaarse kangelaslinna tänavaid ning väljakuid. Teel Leningradist Soõsisse avas rongi iga peatus ekskursantidele ajaloo uusi lehekülgi. Moskva, Tuula, Orjol, Kursk, Harkov, Rostov . . . Iga selle linnaga on seoses Suure Isamaasõja suured sündmused.

Moskva on Nõukogude Kodumaa pealinn. Eesti talupojad ei unusta kunagi muljeid ülitoredast linnast, Moskva avaraist väljakuist, avaraist prospektidest, Lenini muuseumi küllastamisest ja allmaaraudtee toredaist jaamadest.

Sealpool Moskvat algasid avarad vene põllud. Näis, et neil pole lõppu ega otsa, nad ulatusid silmapiirilt silmapiirini. Põldudel tõusis tiheda harjana talvviljade oras.

Grupp Nõukogude Eestist saabunud külalisi

„Millised tohutud põllud“, lausus mõtlikult Karl Vainola, talupoeg Sangaste vallast.

„Ja piirikraave pole üldse,“ lisas talunaine Tartumaalt, Aino Põldoja.

Seda, et põllud on ilma piirikraavideta, märkasid kõik talupojad, ja nad taipasid, et need rikkad avarad põllud kuuluvad kolhoosidele.

Viimaks hakkas rong, mille vaguneis sõitsid talupojad Eestist, kihutama piki Musta mere rannikut.

Talupojad vaatasid nagu võlutult seda, nende poolt ennenägematut merd.

„Ta ei ole ju sugugi must, vaid sinine!“ hüüatas hämmastunult Vilma Kodumägi Hiiumaalt.

... Oli hilja, ent kolhoosis ei magatud. Juhatuse hoones põles tuli, kõrvalt, klubi avatud aknaist kostis laul. Laulukoor valmistus peoks. Omnibuse signaalil jooksid klubist

ja juhatuse hoonest välja inimesed ning kohe kostusid rõõmsad hüüded.

„Nad saabusid! Nad tulid!“

Esimees Ants Severin palus külalised klubisse.

„Oleme kalliste külaliste saabumise pärast väga rõõmsad,“ ütles ta. „Ainult miks te meile telegrammi ei saatnud? Me kavatsesime teile ju oma autodega vastu tulla...“

Külalised saabusid tõepoolest ootamatult, telegramm aga, mis teatas nende saabumisest, tuli kahepäevase hilinemisega. See oli saadetud eksikombel Stalini-nimelisse gruusia kolhoosi.

Kõik kolhoosnikud, kes viibisid klubis või juhatuse hoones, kutsusid külalisi enda juurde. Kolhoosnik Mihhail Tomberg käis peale, et tema juurde läheks seitse inimest.

„Küllap seame end sisse,“ ütles ta lõbusalt, viies külalised enda järele. „Ega meil halb ole!“

Hommikul kogunes eesti talupoegade delegatsioon juhatuse hoone juurde. Paljusid saatsid kolhoosnikud, kelle juures nad olid ööbinud. Eesti talupojad vahetasid siinsamas üksteisega oma esimesi muljeid.

Karl Vainola jutustas:

„Ma olin kolhoosnik Johannes Šukstovi juures. Ta ise on hobusemees, naine karjatalitaja ja poeg karjane. Majas valitseb täielik jõukus. Kolm tuba on sisustatud hea mööbliga. Maja juures on suur aed, palju viljapuid. Pojal Antsul on mootorratas ja akordeon... Külalisi majja ei oodatud, aga laud kaeti rikkalikult, — on kohe näha, et elavad hästi.“

Talupoeg Unt Järvamaalt ööbis Boris Kamma majas.

„Pole midagi ütelda, elavad hästi. Kammal on kaks akordeoni, üks endal ja teine pojal. Korter on mugav ja puhas: diivani kohal vaip, põrandal vaip, seintel pildid kullatud raamides. Kavatsesid tütrele mootorratta osta...“

Selgub, et hoolimata hilisest ajast on eesti talupojad jõudnud pererahvaga-kolhoosnikutega paljustki kõnelda. Saadi teada teenistusest ja küsitleti majapidamise kohta. Küsimusi on neil muidugi veel palju, kuid peamise on nad selgitanud, pealegi on see näha selgitamatagi: inimesed kolhoosis elavad hästi.

„Ma olin Artur Kivi majas,“ jutustas talunaine Juuli Nõmmik Järvamaalt. „Ta naine Leida läks hommikul tööle, mina aga mõtlesin, et ta hakkab linna sõitma. Pani selga toreda markisettkleidi lillelise mustriga, jalga pani valged kingad, seadis juuksed hästi korda ja pani isegi lille juustesse... Inimesed lähevad siin tööle justkui peole... Ma isegi küsisin temalt: „Teil on vist kerge töö?“ Leida naeratas ja vastas mulle: „Töö on harilik... Ma hoolitsen kolhoosi kodulindude eest. Tüli on nendega palju: neid tuleb õigeaegselt joota ja süüta, pealegi tuleb jälgida, et pojad laiali ei jookseks ja et kull ei viiks neid ära. Kui Teie aga kleidi suhtes küsite, siis on meil kolhoosis juba ammugi harjutud tööl käima puhtalt ja hästi rietatult.“ Ma mõtlesin, et meie pole aga veel sellega harjunud. Meie riie-tume põllule minnes nagu juhtub ega hoolitse enda eest.“

Noor neiu Saaremaalt Paula Velviste jutustas:

„Ja kuidas siin inimeste eest hoolitsetakse... Kolhoosnik Georg Jürgens vigastas oma käe, nüüd maksab kolhoos talle invaliidisuse eest ja ta paigutati sellisele tööle, kus vigastatud käsi pole takistuseks.“

Igaühel oli muljeid esimesest kohtumisest kolhoosniku-tega. Kõiki rõõmustas kolhoosnikute külalislahkus ja nende soe südamlikkus. Kolhoosnik Mihhail Tombergi juures ööbis seitse talupoega, kuid peremees ei tundnud end kitsendatud olevat. Ta naine andis külalistele maitseva toitva õhtusöögi ning valmistas seejärel kõigile külalistele oma-ette toas puhtad asemed. Hommikul aga ootas külalisi rik- kalik hommikueine:

„Laud oli kaetud nagu pühade ajal,“ lausub talunaine Vilma Kodumägi. „Sai, munaroor sealihaga, juust, või, mesi, puuviljad. Ja pererahvas palus meid jääda nende juurde niikauaks kuni siin viibime...“

Fedor Tšalenko pani külalistele ette klubiga tutvuda. Eesti talupojad kuulasid elava huviga klubi juhataja sele- tusi maalide seeria kohta Šota Rustaveli poemist „Kange- lane tiigrinahas“. Tšalenko jutustas neile, kuidas poemi kangeline hindas sõprust ja õrna armastust oma kal- lima vastu, kuid üle kõige hindas ta kohust kodumaa vastu.

Siis peatusid külalised suure pannoo ees, mis kujutas Gori linna panoraami. Tšalenko näitas neile, kus asub seltsimees Stalini majake.

Külalised esitasid suure Stalini kodukoha Gori kohta palju küsimusi.

Nad olid meeldivalt üllatatud, et siin, Eestist kaugel, peavad eesti kolhoosnikud sünnimaad meeles: kolhoosi klubi seintel rippus maale Eesti maastikega. Klubis on ka Lydia Koidula suurepärase portree.

Ka klubi ise meeldis külalistele.

„Meil ei leia terves Valga maakonnas sellist“, sosistas Karl Vainola oma naabrile.

Külalised heitsid pilgu lavale, seal seisis raske siidist eesriide taga hea klaver. Vaadati klubi lugemistuba. Külalistele meeldis puhas mugav tuba ümmarguste laudadega, millele oli asetatud kirjandust ja ajalehti. Talupojad heitsid pilgu isegi kolhoosi raamatukogu raamatukappidesse.

„Mitu raamatut teil raamatukogus on?“ küsis talupoeg Tamm.

„Kolm ja pool tuhat“, vastas klubi juhataja. „Sel aastal on assigneeritud raamatukogu täiendamiseks veel 5000 rubla.

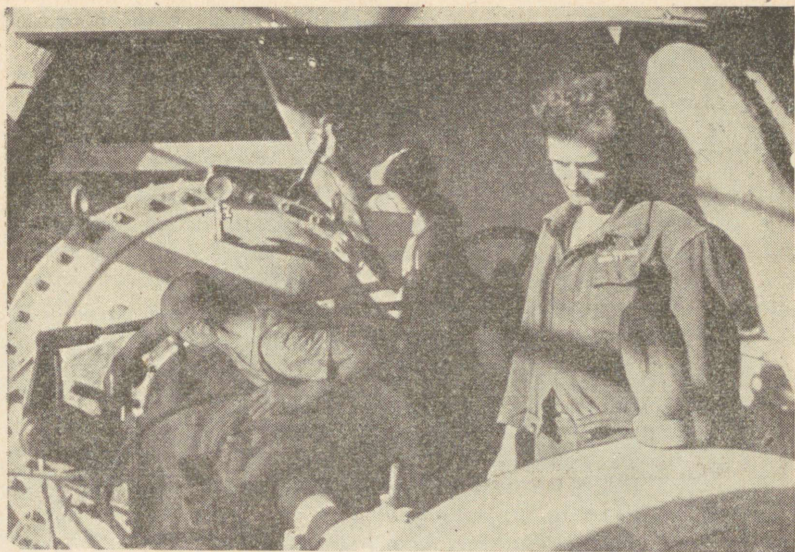
Pärast külastasid eesti talupojad korduvalt kolhoosi klubi. Ja alati oli seal palju kolhoosnikuid. Uhed mängisid malet või doominot, teised harjutasid rahvatantse ja laule. Talupojad Eestist viibisid ka klubis kinoetendustel.

Kogu esimese päeva pärast klubiga tutvumist pühendasid talupojad ekskursioonile mööda kolhoosi. Ekskursiooni juhatas esimees Ants Severin ise. Alguses jutustas ta talupoegadele, kuidas kolhoos organiseeriti, millised raskused esialgu olid ja kuidas kolhoosnikud need ületasid. Praegu ühendab kolhoos 200 taluperet ja tal on igaveseks kasutamiseks 852 hektaari maad ning suur majapidamine.

Ekskursioon külastas talli, seafarmi ja karilat.

Tööhobused olid tööl, latrites seisid kolm uhket täkku ja sälud. Ekskursandid tähendasid, et tallis valitseb eeskujulik kord, latrid on puhtad ja hobused läigivad.

Külalised esitasid esimehele, farmi juhatajale ja tallipoisetele palju küsimusi. Neid huvitas kõik: milline on hobuste

Kolhoosi elektrijaamas seatakse turbiini

moon, kui suur on söödanorm, kuidas söödaportsjon koostatakse, millega söödetakse varssu jne. Kõik saadud andmed kirjutasid talupojad üksikasjaliselt oma märkmikesse. Kõrvalt vaadates võis arvata, et see on ajakirjanike, aga mitte talupoegade delegatsioon.

„Meil on vaja kõik üles märkida“, seletas meile talupoeg Tamm. „Kui talupojad saatsid meid teele, siis käskisid nad kolhoosnikute eluga hästi tutvuda ja tagasitulekul neile kõigest üldkoosolekul üksikasjaliselt ette kanda. Meie täidame selle soovi ja sellepärast märgimegi kõik üksikasjad üles“.

Eesti külalistele meeldis ka seafarm. Sigala on avar telliskivist hoone plekk-katusega. Sigalasse viivale asfaltteele on asetatud rööpad. Mööda neid rööpaid tuuakse vagonetil kohale sigade sööt ja veetakse sigalast välja sõnnik. Seafarm on kolhoosis alles uus, kuid ta on hästi korraldatud. Eks-

kursandid imetlesid tohutu suuri inglise tõugu valgeid emiseid ja rammusate põrsaste karja.

„Igalt emiselt kasvatame me aastas üles 18 põrsast. Iga kolhoosnik saab farmist ühe või kaks põrsast“, seletas seafarmi juhataja Hilda Pärnpuu.

Eriti meeldis ekskursantidele karila. Karjalaut on tubli telliskivist hoone. Nii lehmadel kui ka vasikail on puhas, valge ja mugav, — on automaatsed jooginõud ja mollid. Karilas peatus ekskursioon päris kaua. Juteldi piima-kaubafarmi juhataja Alma Tanveliga. Ta jutustas palju huvitavat: sellest, kuidas kolhoosis karja eest hoolitsetakse, kuidas saavutatakse karja kõrge produktiivsus, kuidas farmis tööd organiseeritakse, kuidas seda tööd tasutakse jne.

Talupoegadele pakkus suurt huvi mahukas silotorn. Selle kõrval undas vahetpidamatult traktor, töötas silomasin ja lõigatud silo kandus toru mööda ning kadus silotorni. Iga ekskursant tahtis tingimata ise visata peotäie maisikõrssi silomasina teravate nugade alla.

Pärast karjakasvatusefarmide külastamist liikus ekskursioon kolhoosi mesilasse. Seda, et kolhoosi mesi on hea, teadsid juba kõik. Igas majas kostitati eesti talupoegi aromaatses meega. Suurel nurmel, mis oli igast küljest ümbritsetud viljapuudega, asus üle 200 mesilaspere. Mesilaste pidamist juhatab Rudolf Joosing. Ta taotleb igal aastal meesaagi plaani ületamist. Mesi läheb kolhoosis jagamisele tööpäevade järgi ja osa läheb müügile. Keegi talupoegadest tahtis teada saada, kui palju mett teenis mesilastepidaja ise.

„375 kilo“, vastas Rudolf Joosing.

Pärast lõunat jätkasid eesti talupojad ekskursiooni mööda kolhoosi. Nad külastasid põlde ja mandariini- ning apelsini-istandusi. Agronoom Jänes lõikas igale ekskursandile oksalt ühe mandariini ja talupojad kuulasid tähelepanelikult agronoomi seletusi sellest, kui palju hoolt nõuavad tsitruspuude aiad.

Talupojad külastasid kolhoosi ambulatooriumi, kooli ja viibisid kolhoosi aitades ning töökodades. Igal pool hämmastas neid eeskujulik kord. Ja igal pool, kuhu nad ka sisse astusid, võtsid kolhoosnikud neid vastu sõbralikult, valmis vastama kõigile nende küsimustele ja näitama külalistele

Boris Kamma majas, nagu teisteski kolhoosnikute majades, löid särava elektrituled

kõike oma suures majapidamises. Ja kolhoosnikud andsid seletusi arusaadavalt ning selgesti.

„Kultuurne rahvas on kolhoosis,“ ütles talupoeg Jaan Suits veendumusega Tammele.

Õhtul palusid talupojad seltsimees Severinit jutustada neile kolhoosi töö organisatsioonist ja tema tuludest. Vestlus kestis hilisööni. Kolhoosi esimees jutustas eesti talupoegadele palju huvitavat ja uut. Kolhoosi raamatupidaja Marta Maasikas tutvustas talupoegi aasta tootmisplaani ja tulude-kulude eelarve koostamisega ning tulude jaotamise süsteemiga kolhoosis.

Ja taas püüdsid talupojad kõik oma märkmikesse üles märkida.

„Meil räägivad mõned inimesed, et kolhoosis pole mingit korda. Peremehi pole, tähendab pole ka kedagi, kes valvaks korra järele,“ ütles talupoeg Unt. „Meie aga näeme, et kol-

hoosis valitseb eeskujulik kord. Kogu töö toimub range plaani järgi“.

„Jah“, kinnitas keegi talupoegadest, „kolhoosi majapidamine on eeskujulikus korras, kuid kas on meil Eestis selline kolhoos võimalik? Siin on hea maa ja jõukas nurk, siin on ka kergem töötada...“

„See pole õige“, vaidles vastu seltsimees Severin. „Mõni arvab, et meil kasvatab maa ise. Torika maasse kuivanud oks ja ta kattub silmapilkselt viinamarjadega. Igas tegevuses tuleb rakendada suurt tööd, armastust ja oskust“.

Severin jutustas, kui palju aega ja vaeva nõuab kolhoosnikuilt viinamarjakasvatus. Metsviinamarja põõsaste küljest lõigatakse pistikuid. Neid leotatakse kolm päeva. Edasi toimub kultuurviinapuu pookimine kasvuhoones, poogitud pistikud laotakse erilistesse saepurukastidesse, kus nad leavad 16—18 päeva. Kui metsviinapuu kultuurviinapuuga liitmise kohas tekib hallikas pahk, tähendab on saabunud aeg istutada oksad puukooli, lahtisele põllule. Need istikud tuleb hoolikalt pehme mullakihiga katta. Pärast iga vihma sadu on tingimata vaja ridadevahelist mulda kohendada. Töö viinamarja puukoolides toimub kevade ja suve läbi: juunis eemaldatakse pookoksalt juur ja pookealuselt oksad ning kaetakse nad uuesti mullaga. Augustis künkakesed avatakse ja istikud jäetakse lahtiselt. Maist kuni septembrini pritsitakse istikuid 16 korda kemikaalidega ja tolmutatakse kaks korda väävlitolmuga. Oktoobris kaevatakse istikud välja ja sorteeritakse väga hoolikalt. Siis puistatakse parem sort kastis liivaga üle ja paigutatakse järgmise aasta märtsini hoidlasse. Märtsis istutatakse istikud istandustele. Ja alles neljandal aastal saavad kolhoosnikud neilt viinapuudelt esimese viinamarjasaagi.

See esimehe seletus näitas eesti talupoegadele selgesti, et töö, suur ja kannatlik töö on vajalik kõikjal.

„Oeldagu veel, et maa kasvatab ise...“ lausus üks küllalisi mõtlikult.

Järgmisel kolmel päeval teostasid eesti talupojad terve rea huvitavaid väljasõite: käidi Gagras, Novõi Afonis, Suhumis ja külastati „Lõunakultuuride“ parki. Kõik need kohad jätsid neile unustamatu mulje. Igaüks kogus tubli kol-

lektiooni mitmesuguseid lehti ja oksakesi: pöökpuult, eukalüptilt, küpressilt jne. Mõned aga kavatsesid viia Eestisse taskutäied Musta mere rannalt korjatud kivikesi. Need olid ka tõesti väga ilusad!

Kolhoosi klubis toimus pidulik koosolek, mis oli pühendatud Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 30. aastapäevale. Eesti NSV töötajate nimel tervitas ja õnnitles kolhoosnikuid Juliana Telman, NSVL Ulemnõukogu saadik. August Litter andis kolhoosnikuile üle tervituse Nõukogude töötavalt talurahvalt. Pärast ametliku osa lõppemist toimus kontsert. Külalised naersid ühes kolhoosnikutega kolhoosi näitlejate poolt esitatud lõbusat etendust ja kuulasid mõnuga kolhoosi laulukoori, kes esitas eesti- ja venekeelseid laule.

Järgmisel päeval olid talupojad kolhoosnikute külalisteks. Iga kolhoosnik tahtis kalleid külalisi Eestist kostitada. Ei jäänud tulemata arusaamatusedki. Mihhail Tomberg ruttas ärritatult esimehe juurde ja hakkas kaebama:

„Mida see siis õieti tähendab? Ma kutsusin endale külla needsamad inimesed, kes olid minu juures esimesel ööl, kutsusin kõik seitse inimest... Mis aga juhtus? Ootan mina, ootab naine, siis aga selgub, et Artur Kivi on viinud kõik minu tuttavad enda juurde külla! Kus on siin õigus, küsin ma?“

„Noh, pole midagi parata“, vastas seltsimees Severin naeratades. „Kolhoosis on kakssada maja, külalisi on aga ju kõigest nelikümmend inimest...“

„Ei, seda asja ma nii ei jäta“, ärritus Tomberg ja jooksis Artur Kivi juurde oma külalisi ära kutsuma.

Järgmisel päeval aga rääkisid külalised üksteisele:

„Noh, küllap nüüd on kodus jutustada...“

Nüüd nad teadsid juba täpselt ja põhjalikult, kuidas inimesed kolhoosis elavad, kuidas töötavad ja kui palju nad saavad tööpäevade eest saadusi ja raha. Nende päevade jooksul said talupojad täieliku kujutluse sellest, mis on kolhoos ja millise jõuka ning kultuurse elu võib saavutada töötades kollektiivses majapidamises.

„Kui ei teaks, et neis majades elavad kolhoosnikud, võiks arvata, et siin elavad mõisnikud“, avaldas oma arvamist talunaine Juuli Nõmmik.

Tõepoolest, enamikul kolhoosnikuist on head majad ja ka mööbel tubades on hea: diivanid, nikeldatud raudvoodid, peeglid, maalid. Paljudel on grammofonid, raadioaparaadid, mootorrattad, jalgrattad.

Kolhoosiperekonnad on muutunud jõukaks. Ja seda nägid oma silmaga Eestist kolhoosnikuile küllasõitnud talupojad.

TÖÖ JA KÜLLUSEPÜHA

Tuhandeis meie maa kolhoosides on kombeks saanud pühitseda kolhoosi töö- ja jõukusepäha, saavutatud võitude pühitsemise ja rahvahulkade uuteks võitudeks innustamise päeva. Seda päeva pühitsetakse ka Stalini-nimelises kolhoosis Musta mere ääres. Kõik, kes on aasta jooksul ausalt töötanud, kes on andnud kogu oma jõu, oskuse ja vilumuse selleks, et kolhoosi vara suurendada, kogunevad sel traditsioonilisel päeval kokku, teevad tööaastast kokkuvõtteid ja kasutavad ärateenitud rõõmu ja lõbu ohtrasti. Kolhoosnikud nimetavad seda õnnelikku päeva lõikuspäevaks.

Salmes valmistuti palavikuliselt lõikuspühaks. Kolhoosi juuksurile saabus linnast abiks kaks meistrit, oma meister poleks suutnud püha eel tööga toime tulla. Kolhoosi õmblejad ruttasid pühaks tellimiste täitmisega. Ent enne püha oli kõige kibedam päev perenaistel, kelle ülesandeks oli valmistuda külaliste kostitamiseks.

Perenaised askeldasid kogu öö läbi. Pidupäeva hommikul aga paigutati aeda ritta pikad, pimestavalt valgete linadega kaetud laudad. Ja äkki tekkis lumivalgeile linadele justkuil lillepeenar: perenaised asetasid igale lauale lillede, valgete, lillade ja kahvatukollaste krüsanteemide ning tulipunaste aromaatsete rooside bukette.

Keskpäeval hakkasid külalised kogunema. Aiast kostsid lõbusad puhkpillide orkestri helid. Autodel ja mootorrattastel saabusid oma pühale kolhoosnikud, nägusalt rietatud ja lõbusad, kõlavate rõõmsate lauludega. Aias hakkasid kirendama neiude piduriided, mille hulgast paistsid silma punase tikandiga lumivalged eesti rahvariided. Paljud kol-

Lõikuse püha piduliku laua taga

hoosnikud tulid peole rahvariietes. Aed elustus kohe lauludest, lõbusast naerust, valjuhäälelisest jutlemisest ja rõõmsaist hüüdeist.

Ent juba palub kolhoosi esimees seltsimees Severin kogunenuid lahkesti lauda. Aeglaselt istuvad lauda elatunud kolhoosnikud, müra ja naeruga võtavad istet noored. Kõik kolhoosi paremad inimesed on siin: seal on Margarete Kamma, Artur Kivi, perekond Tanvel, Ants Šukstov, Jefim Džgarnava, Arakel Sahlomdžan, Aliise Ärman, Elviine Kamma, Elviine Tiismus...

Näib, et kolhoosnikuil pole olnud pidulaud kunagi nii rahvarikas. Kunagi pole olnud Salmes nii palju külalisi. Ja milliseid külalisi! Kolhoosi esimehe kõrval istub NSVL Ulemnõukogu saadik Juliana Telman. Eesti rahva tubli tütre nimi on kolhoosnikuile Musta mere ääres hästi tuntud. Tema saabumine Salmesse on kolhoosile suur rõõm. Täna

on kolhoosnikute pidulaua taga ka talupoegi Nõukogude Eestist, Stalini-nimelisse kolhoosi sõitis külla ka kolhoosnikuid Sihharulist, Beria-nimelisest kolhoosist. Salmes lõikus-pühal viibivad rajooni täitevkomitee esimees ja partei rajoonikomitee sekretär.

Üldine hämmastushüüd kostus kõigilt osavõtjailt, kui majarõdult hakkas tulema perenaiste rodu roogade ja suupistetega. Kõige ees sammus rahvusriietes, punapõseline ja naerata Marie Šeer. Ta kätel oli vaagen, mil lebas pörsas, tore, roosa pörsas. Marie järel tuli Leida Kivi, hästi riietatud ja lokkis juustega, ning ta kandis isuäratavat tohutut sinki. Leida järel Klaara Bachmann praetud kanade vaagnaga, tema järel Helmi Vatman vaagnaga, millel auras praad pruunide kartulitega. Edasi aga veel naised, neil on käes vaasid puuviljadega, veinikannud, taldrikid pirukate ja tortidega, vaasid küpsistega ja jällegi roosad pörsad ning suitsusingid.

See naiste rongkäik oli justkui kolhoosi saabunud küluse ja jõukuse sümbol. Mitmekesiste maitsevate roogadega kaetud lauad nägid välja ilusad ja rikkalikud.

Kolhoosi esimees Ants Severin jutustas koosolijaile lühidalt sellest, milliste tulemustega astub Stalini-nimeline kolhoos järgmisse tööaastasse.

„Meie oleme tõusnud kõrgele, kuid tõuseme tingimata veel kõrgemale“, lõpetas ta oma kõne ja tõstis klaasi.

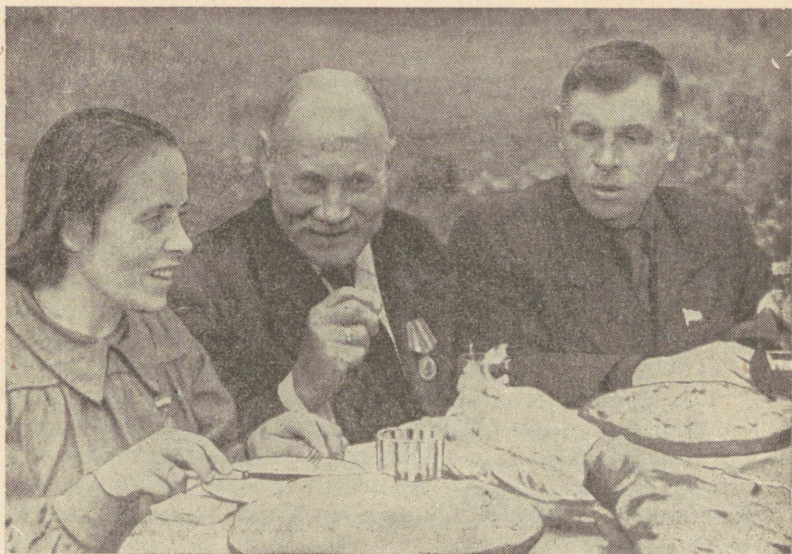
„Esimese klaasi“, ütles ta, „joomme me kolhoosis alati suure inimese terviseks, kolhoosikorra innustaja ja organisaatori, armastatud seltsimees Stalini terviseks. Temale võlgname tänu jõuka ja kultuurse elu eest. Ma panen ette juua Jossif Vissarionovitši terviseks ja soovida talle pikka iga!“

Kõik lauasolijad tõusid püsti. Kümned käed tõstsid kolhoosi tubli veiniga täidetud klaasid.

„Suure Stalini terviseks!“ hüüab Artur Kivi.

„Stalinile hurraa!“ hüüab tema naaber David Kuprišvili.

Kolhoosi pidulaua taga on kärarikas ja lõbus. Uks tervisejoomine järgneb teisele. Juuakse kolhoosi edukuse eest ja tema paremate inimeste terviseks. Soovitakse edu ja ter-

Uana kolhoosnik Martin Krönström sõbralikult vestlemas Nõukogude Eestist saabunud külalistega Aino Põldojaga Tartumaalt ja Jaan Suitsuga Läänemaalt

vist Gruusia ning Eesti NSV valitsuse ja partei juhtidele, juuakse rahvaste stalinliku suure sõpruse eest.

Artur Kivi kõrval istuvad külalised Beria-nimelisest kolhoosist, Kivi on nendega elavas vestluses. Mõlemad kolhoosid, eesti ja gruusia, võitlesid visalt kõrge saagi eest. Mõlemad kolhoosid tulid lõikuspäevale kõrgete näitajatega. Artur Kivi ja tema naaber Beria-nimelisest kolhoosist, Varlam Kutsia, on brigaadijuhid. Nad saavutasid oma brigaadidega kõrge maisisaagi ning on kandidaadid valitsuse autasude saamiseks. Nad mõlemad on Suurest Isamaasõjast osa võtnud ja neil on lahinguordeneid ning -medaleid. Varsti lisandub nende rinnale orden töös ilmutatud visaduse, meisterlikkuse ja püsivuse eest. Kõrge viljakuse meistreil on millest kõnelda. Aasta pole neil asjatult möödunud, ees aga on veel suur töö ja suured plaanid.

Kolhoosnikud Aliise Arman ja Marie Šeer kostitavad üksteisevõidu talunaist Tartumaalt, Aino Põldoja. Aino Põldoja rinnal on medal „Ema Au“. Naistel samuti ei katke vestlus. Räägitakse oma, naiste elust.

„Ma olen neljakümne seitsme aastane“, kõneleb talunaine erutatult, „aga näib nii, et ma alles hakkam elama. Kuidas ma enne elasin? Töötasin, talitasin loomi ja kasvatasin lapsi. Ma ei ole midagi näinud peale oma küla, ei ole kuskil käinud. Kui mulle tehti külanõukogus ettepanek sõita teie juurde, nõustusin ma kohe. Mees aga vihastus. „Sina pole Tallinnaski käinud“, ütles ta, „nüüd aga tahad korraga sõita maa teise otsa... Aga kuidas jääb majapidamisega? Kuidas jääb lastega?“ Mina aga ütlesin: „Ma olen kogu eluaja majapidamise ja laste eest muretsenud, muud pole mul midagi olnud. Sõidan. Tahan näha, kuidas inimesed elavad. Majapidamise ja laste eest aga hoolitses sina. Ja sõitsingi“.

„Aga mees?“ küsivad mõlemad kuulajad korraga.

Naine naeratab:

„Ega ta ju vastu polnud. Ainult et see oli väga ootamatu ja ebatavaline; istus, istus naine kodus kogu eluaeg ja äkki sõidab kolme tuhande kilomeetri taha... Tal oli ju mure minu pärast“.

Aino Põldoja oma mehega astusid hiljuti kolhoosi. „Nüüd hakkame taotlema niisama õnnelikku elu kui teil“, ütleb ta naeratades.

„Ja saavutate tingimata“, kinnitab Marie Šeer, „kolhoosis on kergem töötada kui üksikmajapidamises. Seal pead sa kõik ise tegema: kündma, külvama, koristama ja karjas käima, kolhoosis aga pannakse sind kindlale tööle, ja pealegi saad veel õppida. Lapsed aga hakkavad käima lasteaias... Ainult hoolitsege kollektiivse majapidamise eest rohkem ja ärge töö juures laiselt, siis muutub ka elu heaks“.

Aino Põldoja kuulab oma uusi sõbrannasid ja naeratab unistavalt. Talle näib, et ta ei ole kunagi olnud õnnelikum. Tema ümber on rõõm ja hüväng ning ta on kindel, et tema suur ja õnnelik elu on veel ees. Kui palju on tal aga muljeid sellest sõidust, näib, et koju saabudes ei jõuagi kõike jutustada. Mitu kilomeetrit on ta sõitnud, kui palju linna näinud,

ta on olnud Leningradis ja Moskvas, on olnud Musta mere ääres.

Ent mitte üksnes eesti talupoegadel pole palju uusi muljeid. Kolhoosnikud küsitlevad ja kuulavad külalisi Eestist mitte vähema huviga. Nad tahavad teada, kuidas elavad praegu eesti talupojad, milline on nende lõikus, kuidas töötavad uusmaasaajad, kuidas talupojad täidavad oma kohustusi riigi vastu ja palju muud.

Stalini-nimelises kolhoosis loetakse hoolega Eesti ajalehti, kuid ajalehte lugeda on üks asi, elusa inimesega aga kõnelda hoopis teine asi.

Seal jutustab Paula Velviste Saaremaalt mõnusalt elust saarel, kalavõrkudest, mis on tulvil hõbedast kala, ja Saaremaa kalurite uuest elust.

Kes aga tunneb end täna eriti õnnelikuna, see on vana Krönström. Ta unistas kohtumisest omanurga mehega ja tal oli õnne. Tema kõrval istub eesti talupoeg Jaan Suits, küllaline Läänemaalt. Martin Krönström saabus siia 65 aastat tagasi 20-aastase noormehena ühest Läänemaa külast. Läänemaal oli elu raske. Hea elu eest poleks Martin kodupeasast põgenenud.

Nüüd aga jutustab Martini küllaline uuest elust Martini kodupaigas: talupojad töötavad nüüd rõõmuga oma maa peal, mille Nõukogude võim andis neile.

„Nõukogude võimu ajal on eesti töötav talupoeg saanud oma maa peremeheks. Nüüd võib ta seda harida ja mitte karta, et ta varandus läheb haamri alla. Keegi ei tohi teda enam talust välja ajada. Kõik maatamehed ja kehvikud said maad“, nõnda kõneleb Jaan Suits. Martin Krönström vaatas teda õnnelike silmadega.

Kõigest polnud vaja Jaanil rääkidagi, mõnd näeb Martin Krönström isegi. Jaan Suitsu rinnal on Eesti NSV Ulemnõukogu saadiku märk. See tähendab, et Jaan Suits on valituseliige. See ongi tõenduseks, et Eestis on uus elu: lihtne talupoeg on valitud valitsuse koosseisu.

„Seltsimees Severin, aga tuleval aastal läheme sust ikkagi mööda! Jätame su maha!“ ütleb Beria-nimelise kolhoosi esimees.

„Noh, seda me veel vaatame!“ vastab seltsimees Severin

niisama lõbusalt." Meil on samuti soov sinust mööda jõuda, nii et sügisel vaatame..."

„Noh, siis tõstame klaasid teie ja meie edusammude eest“, naeratab Gurtskaja.

„Te elate siin sõbralikult“, ütleb talupoeg Järvamaalt oma naabrile grusiinlasele.

„Kolhoosis teisiti ei saa“, vastab see.

Laudade ette murule asusid pillimehed, viulimängija Saarman asetab poogna viiulile, Helmi Tiismuse näpud hakkasid liikuma kandle keeltel, ja aias kostsid jooksupolka lõbusad helid.

Kas saab laua taha istuma jääda, kui muusika kutsub tantsima? Esimestena tõusevad laua tagant Lehte ja Meinhard Vestholm, nende järel Leida ja Artur Kivi, Milde Kevvai, Albert Joosing... Ja silmapilkselt on muru tulvil keerutavaid paare. Noored jalad ei väsi. Jooksupolkale järgneb tuljak, siis viruvalt... Isegi taadid löövad istudes jalaga takti. Pillimehed mängivad kahes vahetuses: kui Saarman ja Helmi Tiismus väsivad, asendab neid bajaanimängija.

Aia teises otsas aga käib ringmäng. Kiiresti siblivad kolhoosi mudilaste jalad.

Eesti tantsud on ilusad. Grusiinlased vaatavad mõnuga vilkuvaid paare ja aplodeerivad esimestena neile tugevasti. Ent grusiinlaste iseloom ei luba laua taha istuma jääda, kui muusika mängib, sest nad armastavad tantsu väga. Ka ringi juurde ei saa seisma jääda, kui kõrval keerutavad lõbusas ringmängus valgeis kleitides neiud rahvariide peakatete lehvivate paeltega ja mustades kuubedes ning kübarais noormehed.

Ei, võimatu on mitte tantsida.

„Palume lesgingkat!“ hüüab David Kuprišvili.

Gruusia rahvatantsud on temperamentsed. Kaks noort grusiinlast lendavad sõjakas mägitantsus nii, et nende jalad ei näi maad puudutavat. Mustade bešmettide ääred lehvivad, karvased papaahad on toredasti viltu.

„Assa!“ hüüavad eestlased ja plaksutavad taktis käsi.

„Assa!“ kostub sõjahüüd tantsijailt, ja nad haaravad tupest kinžallid. Tantsus käib tõeline võitlus: kinžallid kord

Lõbusad jooksupolka helid kutsuvad kõiki tantsima

ristuvad, kord tõusevad surmavaks hoobiks, jalad aga liiguvad osavalt muusika kiires tempos. Grusiinlased tantsivad tõelise inspiratsiooniga, nende silmad põlevad ja liigutused muutuvad üha kiiremaks. Muusika viimse akordiga tarduvad tantsijad sõjakas poosis peakohale tõstetud kinžallidega.

Kolhoosnikud ja külalised avaldavad tantsijaile tuliselts kiitust.

„Läki mere äärde!“ teeb keegi ettepaneku. Noored lähevad lõbusa trobikonnaga teed mööda mere äärde. Varsti aga kostus meile noorte ja tugevate häälte koori poolt alustatud laul.

„Suur ja lai on maa, mis on mu kodu,

Rikas loodusvaradest ta pind.

Sellist maad maailmas teist ei leidu,

Kus nii vabalt hingata võib rind...“

Hakkab hämarduma. Ent keegi ei taha koju minna. Eemal aga, Musta mere kohal, kõlab kolhoosnike rõõmus laul õnnelikust ja jõukast elust, vabast loovast tööst, rahvaste stalinlikust sõprusest ja kolhoosinimeste ilusast tulevikust.

KOLHOOSI TULEVIK

Stalini-nimelise kolhoosi majapidamine on jõukas ja kultuurne majapidamine. Salme kolhoosnikud elavad kultuuriselt ja jõukalt. Ent Stalini-nimeline kolhoos pole veel kaugetki kõiki kolhoosikorra paremusi oma töös ära kasutanud. Lähemas tulevikus muutub kolhoosinimeste elu veelgi jõukamaks ja kultuursemaks. Ja kolhoosnikud hoolitsevad selle tuleviku lähendamise eest.

Kolhoosi puukoolidesse on istutatud 80 000 mandariini- ja apelsinipuu istikut, peale selle 15 500 mitmesuguste euroopa kultuuride, õuna-, pirni-, ploomi- ja muude puude istikut. Kõik need on tulevased puuviljaaiad, apelsini- ja mandariinipuude istandused. Stalini-nimelises kolhoosis suureneb aegade, tsitruspuude ja viinamarjaistanduste pindala tunduvalt. See pindala laiendamine suurendab tunduvalt kolhoosi tulusid ning võimaldab jagada kolhoosnikuile tööpäevade eest rohkem raha ja puuvilju.

Tunduvalt muudab kolhoosnike elu uus elektri jaam. Kolhoosnikud kavatsesid elektrienergiat hoopis laialdasemalt ära kasutada. Nad unistavad niisutusseadmest, mis annaks põldudele ja juurviljaaedadele kunstlikku vihma. See pole nii keeruline. Suur niisutusseadis monteeritakse jõe äärde. Elektrimootor paneb pumba tööle, ja siit jookseb vesi mööda torusid põldudele. Torus olevaist aukudest hakkab vesi põldude kohal piserdama nagu pulverisaatorist. See on unistus, kuid ta on kolhoosis teostatav.

Kolhoosnikud mõtleavad tõsiselt oma raadiosõlmele, elektri keevitusaparaadile, mis seatakse üles kolhoosi mehaanikatöökotta ja mis kiirendab tublisti masinate remonti, elekterlüpsimasinaile karilas ja helifilmiaparaadile. Elektrienergia on kolhoosil olemas, ja see päev pole kaugel, mil need kolhoosnike plaanid teostuvad.

Lähemal kahel-kolmel aastal muretseb kolhoos suure hulga põllutöomasinaid ja -riistu. Peamiste tööprotsesside mehhaniseerimine kergendab kolhoosnikute vaeva, suurendab tööproduktiivsust ja suurendab kolhoosi tulusid.

Noh, kus aga kasvab jõukus, kasvavad ka inimeste kultuurinõuded. Kolhoosi esimehe kabinetis asub seinal raami sees kultuurhoone projekt. Kultuurhoone ehitatakse Salmesse. Ka staadioni projekt on juba olemas. Needki on plaanid kõige lähemaks tulevikuks. Ehitatakse oma agroomialaboratoorium, milles hakkavad alatiselt töötama agrotehniline ja zootehniline ring.

Kolhoos edeneb. Kolhoosnikud vaatavad julgesti ja kindlasti oma tulevikku, oma homsesse päeva.

EESTI NSV TALUPOEGADE KIRJAD
STALINI-NIMELISE KOLHOOSI
KOHTA

KOLHOOSIKORD KINDLUSTAB JÕUKA JA KULTUURSE ELU

ALIIDE UIBU

Raudna valla Tohvre küla talupidaja

ENSV talupoegade 42-liikmelise delegatsiooni, mis külastas Stalini-nimelist eestlaste kolhoosi Kaukaasias, ringreis kestis üle 3 nädala. Sõidul sinna külastasime Nõukogude Liidu ilusamaid linnu ja tutvusime vaatamisväärsustega Leningradis, Moskvas ja Musta mere äärseis kauneis linnades. Läbisõidul paljudest suurtest linnadest, nagu Orjol, Kursk, Harkov, Rostov jne. oli igal pool märgata sõjahaa-vade kiiret parandamist. Purustusi linnades ei olnud peaaegu märgata, varem olid kadunud. Siit selgus mulle, et nii kiire taastamine ja otsustav ülesehitamine on võimalik ainult meie sotsialistlikus ühiskonnas. Ootasin pikisilmi päralejõudmist Salme külla, sest seal ootas mind midagi uut ja ennenähtamatut.

31. oktoobri õhtul viis autobus meid Sotšist Salme külla. Meie vastuvõtt oli südamluk, hoolitseti igati meie kui reisilt tulnud kalliste külaliste eest. Ööbima paigutati meid väikeste gruppidenä kolhoosnikute kodudesse. Meie grupp ööbis Anna Almeni kodus mõnisada meetrit kolhoosi peahoonest eemal.

Kõikjal paistis mulle silma, millise hoolega suhtuvad kolhoosnikud tööle. See jättis meisse kõigisse sügava mulje. See ei olnud ekspluateeritava inimese suhtumine tööle, vaid nõukogude kodaniku aus ja teadlik suhtumine, kes teab, et ta töötab kolhoosipõllul mitte ainult iseenda, vaid kogu kolhoosi heaks, kogu oma suure kodumää hüvanguks. Ja see teadmine annab nõukogude inimestele jõudu ning

on aluseks teadlikule töödistsipliinile. Kõiges selles veendusin seal täielikult.

Asjaolu, et tööviljakus kasvab seal iga aastaga, tuleb panna teadlikkuse arvele. Nii tõusis 1946. a. kolhoosi sissetulek 4 470 000 rublale. Kolhoos on saavutanud igal ajal täielikult sõjaeelse taseme, olles paljudel aladel selle juba kaugelt ületanud. Enne sõda saadi maisi umbes 12 tsentnerit hektaarilt, möödunud aastal aga korjasid üksikud lülid juba 70 tsentnerit hektaarilt. See on tubli töö ja nõukogude eesrindliku agrotehnika rakendamise tulemus. Seoses tulude kasvamisega suureneb kolhoosi põhifond, samuti tõusevad kolhoosnikute isiklikud tulud. 1946. a. eraldati kolhoosi eelarves ainuüksi vanadele invaliididele 29 000 rublani ulatuv summa. Ligi 3,5 miljonit rubla sissetulekust jagati kolhoosnikute vahel tööpäevade alusel. Ikka rohkem ja rohkem summasid paigutab kolhoos uute ühiskondlike hoonete püstitamiseks. 1948. a. laieneb elektrijaam, valmib uus moodne autogaraaž, saun ja ehitatakse raadiosõlm. Üha rohkem muretseb kolhoos juurde uusi häid põllutööriistu ja tehnilisi vahendeid. Iga aastaga suureneb külvi-pind kindla plaani kohaselt. Ja ühine töö tasub rikkalikult. Peale töö jääb ka küllalt aega enesetäiendamiseks.

Enne Oktoobripühi võis klubi õues ja sisemuses näha vilgast askeldust. Sillutati õue ja korrastati klubi sisemust. Kuigi klubi saal pole mõõtmeilt eriti suur, on ta eeskujuks paljudele meie Eesti NSV rahvamajadele. Üks seintest on kaetud maalidega Gruusia poedi Rustaveli poemi „Kangelane tiigrinahas“ teemal. Teisel seinal näeme Lydia Koidula portreed ning Tallinna ja muid vaateid Eestist. Oktoobripühadel esinesid isetegevusringid kolhoosnikuile ja külalistele sisuka kavaga. Ka tööpäevade õhtuil on klubi keskuseks ja kogunemispaijaks, kuhu tulevad mehed ja naised juttu puhuma, malet mängima, lehte lugema, raadiot kuulama ja tantsugi keerutama. Klubi on kolhoosi süda, mille tuiked annavad uut hoogu edasiseks tööks.

Hoolimata tihedast vihmast valdab rõõmus pühapäevane meeoleolu kõiki Nõukogude Eesti talupoegi, kes 8. novembril sõidavad autodel oma ajutistest ööbimispaikadest Salme külla. Kolhoosi klubis on juba hulgaliselt nägusalt ja püha-

päevalikult rietatud kolhoosnikuid. Mõlemapoolseid eelmistel päevadel sõlmitud tutvusi kinnitatakse autolt maharonimisel otsekohe sõbralike tugevate käepigistustega. Lühikese vestluse järel jaguneb külaliste rühm väikesteks gruppideks ja hargneb sõbralike salmelaste juhatusel laiali eemal paistvate majade suunas. Tee tõuseb mäkke. Mõõdume maisipõllust. Mais on kolhoosis tulusamaid põllukultuure. Siin on tööd varakevadest hilissügiseni. Ja kuigi põhjalasile tundub see imelikuna, on siingi hilissügis, ehkki esimestel saabumispäevadel kõrvetas päike veel nii nagu Eestis augustis. Olemegi kohal. Eemalt mandariinipõõsaste vahelt paistab väike nägus elamu. Nii nagu elamu on kena väljastpoolt, on ta mugav ja kodune ka seestpoolt. Piinlik puhtus. Lumivalgeks küüritud põrand, mis on omane kõikjal kolhoosnikute kodudes, jätab esimesest pilgust meeldiva mulje.

„Kus on isa?“ küsib perenaine väikeselt Leoniidilt. Poisikese vastusest selgub, et isa on läinud natukeseks ajaks „alla“, s. t. kolhoosi peahoone suunas, tulevat aga varsti tagasi.

Ja ennäe, seal astubki piisku riideilt raputades ja jalgu kopsides majja peremees ise.

„No tere, tere,“ raputab ta mehiselt kätt. „Kuulsin juba all, et olevat külalisi tulnud.“

Vaevu istunud laua ümber, kui tuuakse lauale Kaukaasia vein, pähkleid ja puuvilja. Hargneb sõbralik kodune vestlus, mille kestel rullub järk-järgult lahti kolhoosi elu 10 aasta kestel.

See oli 1932. a. kui Rudolf Tšernjagin tuli koos naisega Põhja-Kaukaasiast. Sealne hingemaalapil elamine tähendas ainult virelemist ja see oli põhjalikult tüüdanud noore töötahelise mehe. Kord, kui teda külastasid tuttavad Salmest ja jutustasid, et neil olevat loodud kolhoos, otsustas mees otsekohe sellega liituda. Nii saigi Rudolf Tšernjaginit kolhoosnik. Algas oli raske, sest kolhoos elas üle alles esimesi sünnivalusid. Kolhoosi oli koondunud ainult 25% praegustest kolhoosnikuist. Sotsialistlik maaharimisviis oli alles uudne ning nii mõnigi suhtus sellesse umbusklikult. Juba kohe, esimesest päevast tuli käed kõvasti külge lüüa.

„Algul töötasin künnimehena. 1938. a. hakkasin töötama kolhoosi hobusetallis. Praegu on meil kolhoosis 73 hobust, 20 tööhärga ja 6 pühvli. Tööhärgi ja pühvleid me enne sõda ei kasutanud. Sõjaajal aga selgus, et nad siinsel mägisel maastikul on sageli hobusest vastupidavamad ja vähenõudlikumad. Seetõttu suureneb nende hulk nüüd iga aastaga,“ selgitab ta.

Tema naine räägib maisikasvatamisest. „Oh, tema teenib kolhoosis minust veel rohkem,“ naerab teinepool. „Mineval aastal tuli üksnes rahas 40 rubla päev. Jah, peab ütleva, töö ise õpetab end armastama,“ kinnitab Rudolf edasi. „Näe, kolhoosis oleme tublisti tööd teinud, ei saa salata. Ehitasime ise endale maja. Nüüd on korralik kodu ja peavari. Tööst ja rahmeldamisest jääb aga aega ka muuks. Kaks korda nädalas võtan pasuna õlale ja lähen klubisse harjutusele.“

Vesteldes töötasust selgub, et nad on sellega rahul. „Oma tööga olen ehitanud endale maja ning puudust pole meil millestki,“ ütleb peremees. 1946. a. teenis perekond 1300 tööpäeva eest 41 000 rubla, pealeselle 1000 kg teravilja, 100 liitrit veini, 40 kg musti ploome, 20 kg mett jne. Et Tšernjagini perekond elab jõukalt ja et neil ei ole tööpoolest millestki puudu, selgub ka siis, kui meid palutakse lauda istuda: see otse ägab igasuguste toitude all.

Kolhoosi karjamajandus sammub pidevalt tõusuteed. Kolhoosi kari koosneb 35 lüpsilehmast, 25 mullikast, 15 vasikast. Siingi on saavutatud ja ületatud sõjaeelne tase. Karja seisukord on väga hea, sest karjale antakse jõutoiduks kolhoosis hulgaliselt valmistatud silo. Silo valmistatakse peamiselt maisivartest, mis traktorite jõul peenendatakse ja pressitakse silohoidlaisesse. Sigade seisukord pole sugugi halvem karjast. Sigalas nägime 10 puhtatõulist sugumist, 5 sugukulti, 30 nuumsiga ja 40 pörsast. Samuti tutvume kolhoosi eeskujuliku ja nõuetekohaselt sisustatud ruumika valge kanalaga, kus vilkalt siblib mitmesajapealine kanapere.

Hariduse omandamise eest on igakülgset hoolitsetud. Nii on pisimudilased lastesõimes, kus neile antakse esimesi õpetusi. Väga kasulik on lastesõim emadele. Sellal, kui

nende väikesed lapsed kindla järelevalve ja hoolitsuse all õpivad ja mängivad, võivad emad muretult ja rahulikult töötada kolhoosi põldudel ja aedades. Säärane olukord on võimalik ainult kolhoosis töötavale naisele, meie üksik-taludes on enade vaba töötamine vaid unistus. Lasteaeda-dest viib mudilaste tee nende kooliealisteks saamisel kolhoosi 8-klassilisse mittetäielikku keskkooli. Palju energilisi noori suundub siit edasi õppima linnadesse kutse- ja kesk-koolidesse ning kõrge-naisse koolidesse. Nii õpib mitu Salme küla noort isegi ENSV Riiklikus Tartu Ülikoolis. Omades kõrgeid teadmisi ja oskusi suunduvad noored tagasi kolhoosi, kus rakendavad oma teadmised tegelikul töö.

Oskuslike ja teadlike juhtide ja tööliste ning agrotehni-liste võtete maksimaalse kasutamise tagajärjel on Stalini-nimeline eestlaste kolhoos saavutanud miljonär-kolhoosi austava nimetuse. Kõigile kolhoosnikuile on tagatud tasuta ja kättesaadav arstiabi. Nii näeme kolhoosis eeskujulikult sisustatud arstiabipunkti, haiglat ja oma ambulatooriumi.

On juba hämarik, kui lahkume sõbraliku kolhoosniku kodust. Tuleb kiirustada, et jõuda veel päevavalgel tagasi kolhoosi peahoone juurde, kus ootab meid auto. Siin lõu-nas saabub ju öö ruttu. Niipea, kui päike loojub, mattuvad mäed ja orud tihedalt pimedusse. Veel viimased käepigis-tused ja astume jällegi mäest alla, peahoone juurde.

Tiheda vihmavalangu all puhkekodusse tagasi sõites märkame, et Must meri pimeduses on tõepoolest must. Mürisedes murravad lained randa. Meil kõigil on tuju hea. Laul kaigub rõõmsalt läbi pimeduse, kõigil on palju häid muljeid ja mälestusi ning rikkalikke tähelepanekuid kolhoosi elust.

Oma külaskäigu tagajärjel olen kõigest nähtust, kuuldust ja jutuajamistest ammutatud teadmiste tõttu täiesti teadlik, millised suured ja kaaluvad eelised on kolhoosil meie üksik-majapidamistega võrreldes. Nii vaba, rõõmsa ja jõuka elu saavutame ainult sotsialistliku ühiskonna tubli töötava liik-mena — kolhoosnikuna. Tublid Eesti töötavad talupojad, mida varem astume kolhoosidesse, seda kiiremini jõuame oma kõrge eesmärgini — jõukale muretule tulevikule.

MINU JÄRELDUS

JOHANNES KADAK

talupidaja Lihula vallast, Läänemaalt

31. oktoobri 1947. a. õhtul jõudsime pärast pikka huvitava sõitu läbi NSV Liidu paljude oblastite ja linnade Sotši. Siinne maastik ja taimestik pani päris imestama. Palmid, mida meil kasvatatakse pottides ja on kidurad, kasvavad siin lopsakalt vabas looduses. Sügava mulje jättis sõit Sotšist Salme külla Stalini-nimelisse eesti kolhoosi mööda looklevat teed, mida ilustasid kõikjal mägedes vilkuvad sanatooriumide, puhkekodude ja kolhoosnike elamute tuled. Ainult üks tund kulus vilunud autobusejuhtidel 45 kilomeetri katmiseks meile nii hädaohtlikuna näival teel. Ja siis peatusime salmelaste toreda klubihoone ees, kus parajasti toimus isetegevusettekannete harjutamine kolhoosi naispere ja noorsoo poolt Oktoobrirevolutsiooni 30. aastapäeva pidulikuks tähistamiseks. Meeldiv oli kuulata puhast ja selget eesti keelt nii kaugel meie maast. On ju salmelased üks osake eesti rahvast, kes kergemate ja paremate elamisvõimaluste otsimisel jäid lõpuks peatuma siia Musta mere kaldale. Nende paremate elutingimuste kättevõitmiseks ei piisanud siingi ainult töömurdmisest seni, kui nõukogude võim kaotas inimese ekspluateerimise inimese poolt.

Oõbisin esimesel ööl ühe kolhoosniku juures. Rikkalikult kaetud laua taga istudes kõneles see kolhoosnik mulle kõigest sellest ning vastas mu küsimustele praeguse elu kohta. See üksik naine koos oma vana isaga teenis aasta jooksul 24 000 rubla rahas, pealeselle veel poolteist tonni teravilja,

kümneid kilogramme kuivatatud ploome ja palju muid produkte.

Ta rääkis sellest, kuidas siin on korraldatud töö. On palju mitmesuguseid tööalasid, mis kõik on jaotatud kindlaisesse kategooriasse. On töö raskem või nõuab suuremat oskust, annab selle töö ühe normi täitmine ka rohkem tööpäevi. Tasu saab kolhoosnik tehtud tööpäevade eest üldise sissetuleku alusel. Nii oli möödunud aasta üldtulu üle 4 miljoni rubla, millest 75% jaotati tehtud tööpäevade peale. Nagu me kuulsime, leidub kolhoosis terve rida selliseid eesrindlasi, kes aasta kestes pidevalt norme ületades teevad 500 kuni 700 tööpäeva. Hea saagi kasvatamise eest antakse veel lisatasusid. Meie perenaine rääkis ka sellest, kui palju kergem ja lõbusam on ühine töö brigaadide ja lülide viisi. „Elu on hoopis kergem ja muresid vähem. Olen üksikmajapidamisega küllalt vaeva ja rähklemist tunda saanud, et nüüd hinnata seda elu, mille on toonud meile ühiskondlik majapidamine. Kunagi ei vahetaks ma praegust elu endisega. Ei taha isegi mõelda sellele,“ kõneles meile lahke perenaine.

Järgmisel päeval kogunesime kõik klubi juurde ja asusime kolhoosi esimehe sm. Severiniga eesotsas ringkäigule, et oma silmaga näha ja tundma õppida kolhoosi mitmekesiseid majandusharusid. Peab ütleva, et Stalini-nimeline kolhoos kannab õigusega miljonär-kolhoosi nime. Sm. Severini seletuse järgi kõigub kolhoosnikute perekondade tulu 24 000—52 000 rublani pluss naturaaltasu. Näiteks teenis mesinik sm. Joosing koos kahe perekonnaliikmega 52 000 rubla, 2 tonni vilja, 275 kg mett, seepi, liha, veini ja muid produkte. Pealeselle premeeriti teda eeskujuliku töö eest veel 100 kg meega.

Hea töökorraldus ja jõukus paistavad kõikjal silma. Hobuste ja tööhärgade tallid, loomafarm, sigala — kõik on täiesti korras ja üha kinnitas neid seletusi, mida andis meile sm. Severin. Rasked oluuskud neid sõnu, kui ma mitte ise poleks tutvunud kõigi nende põldude, istanduste, farmide, tööriistade ja masinate olukorraga. Mägise maapinna tõttu ei saa traktorit künniks palju kasutada, seepärast on kolhoos muretsenud vaid ühe traktori. Küll aga

kulub marjaks ära auto. Praegu on kolhoosil 3 veo- ja 2 kergesõiduauto ning veoautode arvu kavatsetakse veelgi suurendada.

Kolhoosil on algkool ja samas läheduses asub ka keskkool. Kibedal tööajal võivad emad oma lapsed anda korraldada lastesõime. Eriti hoogsalt areneb klubi töö, seal korraldatakse pidevalt isetegevuse-, teatri- ja kinoetendusi. Siin on esinenud ka Eesti NSV kunstnike kontsertidega. Eestis korraldatavatele 13. üldlaulupeole lubasid salmelased sõita juba rohkearvulisemalt, võrreldes eelmisest laulupeost osavõtnute arvuga.

Külastasin kolhoosnik Bachmanni tema majas. Erilist imestust äratas tubade sisustus, kus ei puudunud pehme polsterdatud mööbel, klaver ja maalid seintel. Mind võeti lahkesti vastu, kaua vestlesin sm. Bachmanni ja tema abikaasaga. Kogu kõnelusest jäi mulle mulje, et need inimesed iialgi ei vahetaks praegust kolhoosielu endise üksikmajapidamisele rajatud elu vastu, sest kunagi olid nemadki sunnitud oma üksikmajapidamisega kurja vaeva nägema. Otstarbekohase tööjaotuse tõttu on nüüd tööpäev ka kõige kibedamal tööajal hoopis lühem ja sissetulek märksa rikkalikum. See nähtub kõigest. Rahvas käib hästi riides, noored ostavad endale mootorrattaid, korraldatakse sageli ühiseid teatrisse sõite Sotši linna jne.

Käisin veel holhoosnik Jürgensi pool. „Võtke, jooge Kaukaasia kalja,“ pakkus ta meile kavala näoga kanget viinamarjaveini. Seda on siin igas majas, sest peale töötasu näol saadava veini ja viina kasvatavad kolhoosnikud viinamarju ka oma isiklikes aedades.

„Arvasin minagi omal ajal, kui siin majapidamiste ühine mine oli alles algjärgus, et sellest ei tule midagi välja, et elu kolhoosis läheb rappa. Alguses oli raskusi ja arusaamatusi meilgi, aga need olid ajutised. Nüüd oleme miljonärid, nüüd töötame hästi ja elame paremini kui kunagi varem,“ seletas mulle sm. Jürgens.

Ja selles oli võimatu kahelda, jälgides terve 8 päeva kestes elu ja tööd kolhoosis.

Peale Salme küla eestlastest kolhoosnikute külastasin mitmel korral ja mitmes kohas ümberkaudseid gruusia kol-

hoose ja leidsin, et grusiinlased elavad samuti jõukalt. Nendega juteldes selgus, et nemadki peavad elu kolhoosis paremaks üksikmajapidamisega võrreldes. Kuna viibisin seal oktoobripühade ajal, siis võisin näha, kuidas sealne rahvas pühitses selle suure sündmuse aastapäeva. Kõikjal liikus hästi riietatud rõõmsaid inimesi. Käidi üksteist küllastamas või rutati etendustele. Selle rõõmu, mida võis märgata nii noorte kui vanade silmis ja millega sooviti üksteisele häid pühi, — selle rõõmu tõi inimestele nõukogude võim, kolhoosikord.

Sain ekskursioonist kõigiti hea mulje ja tehes pärast seda reisi järeldusi jääb vaid soovida, et ka meie maarahvas kiiremini ühineks. Minu hüüdlauseks on — kõik töötavad talupidajad kolhoosidesse!

KÜLLALDASELT AEGA PUHKUSEKS JA ENDAARENDAmiseks

HELMi TUIsk

taluperenaine Koigi vallast, Järvamaalt

Kiire on olnud Stalini-nimelise kolhoosi arenemine. Kollektiivsele suurmajapidamisele panid Salme küla talupojad aluse 1930. aastal. Siis avaldasid organiseeritavasse kolhoosi astumiseks soovi 30 individuaal-maaharijat. Kolhoosi alusvaraks said nende tööloomad ja põllutööriistad. Kolhoosi astumisel oli 18 perekonda lehmata. Neile võimaldas kolhoos rahalist abi lehmade ostmiseks. Algas kolhoosi kiire tõus jõukusele, mida üksikmajapidamistes ei suudeta saavutada paljude kümnete aastate jooksul.

Nüüd on kolhoosis juba 210 perekonda. Igal kolhoosniku perekonnal on oma maja ja 0,25—1 hektaar isiklikku õuemaad, millist kasutab oma äranägemise järele, kasvatades seal aedvilja või midagi muud isiklikuks tarviduseks vajalikku. Enamikul kolhoosnikuist on oma isiklikuks kasutamiseks rajatud viljapuuaiad ning väikesed mesilad. Lehmi on igal kolhoosnikul kuni kaks, sigu samapalju. Pealeselle kasvatab iga kolhoosnik kodulinde.

Kolhoosnikute ühisomanduseks on ilus tõukari, selles 35 lehma ja 25 mullikat. Kolhoosi suures sigalas näeb hästi toidetud emiseid pörsastega. Kasvatatakse ainult inglise tõugu sigu. Iga aasta saavad kolhoosnikud osta kolhoosist pörsaid, makstes 25 rubla kilogrammist. Kolhoosnikute igaaastane pörsaste vajadus ulatub kuni 200-le pörsale. Kolhoosi veojõu moodustavad hobused (40), tööhärjad (20) ja pühvlid (6). Enne sõda tehti kõik töö peamiselt hobustega.

Sõjapäevil avastati, et siinseil mägistel maadel on härgade kasutamine parem; nad on märksa vastupidavamad hobuseist. Tulevikus minnakse üle tööhärgade laialdasemale kasutamisele.

Karja eest hoolitsetakse kolhoosis hästi. Kõik loomad on hästi toidetud — rammusad ja puhtad. Kord ja puhtus valitseb ka lautades ja tallides. Erilist hoolt kantakse seal noorloomade sündimisel. Poegimisel olev emaloom paigutatakse eriruumi, mis on tugevasti valgendatud ja puhas. Talviseks toortoiduks valmistatakse suurel määral silo maisilehtedest ja -vartest.

Suurimaks sissetulekuallikaks kolhoosile on puuviljad. Kasvatatakse ploome, mandariine ja sidruneid. Nii on ploomide all 100 hektaari, kus kasvab 130 000 puud. Ainuüksi ploomidest saab kolhoos iga aasta ümmarguselt üks miljon rubla sissetulekut. Kolhoosil on ka suur tubakaistandus, mis on teiseks tulusamaks tööalaks ning annab aastas kolhoosile kuni 800 000 rubla sissetulekut. Vastavalt vajadusele kasvatatakse teravilja: rukist, nisu ja maisi. Mais annab siin kaks lõikust, ka saaki annab mais rohkem kui teised teraviljad.

Erilist huvi tundsin kolhoosi suurmesila vastu. Valgeks värvitud tarud, asetatud korralikult ritta on otsekui väikesed nukumajakesed ning jätavad väga meeldiva mulje. Mesila eest hoolitseb mesinik sm. Joosing oma abikaasaga. Leian ta tema väikeses nägusas majakeses, mis asub mesilast kolme kilomeetri kaugusel kõrgel mäeveerul mandariinipõõsaste vahel. Joosingul on kolm poega, kellest üks töötab autojuhina Tallinnas, teine jätkab õpinguid ülikooli arstiteaduskonnas ja kolmas elab kodus, abistades vanaid.

Elavas vestluses kuulen kolhoosi mesinikult, et praegusele suurmesilale pandi alus 1933. aastal. Siis oli vaid kolm mesilasperet. Sellest on aastate jooksul siginenud 255 peret. 40 mesilasperet on ära müüdud. Praegu on kolhoosi mesilas 215 peret. Keskmine meesaak taru kohta oli 1947. aastal 26 kg mett. Pärnade õitsemise ajal viiakse mesipuud 20 kilomeetri kaugusele Gagri mägedesse, mis tundub tõstab meesaaki.

Mida suuremaks kasvab kolhoosis mesilasperede arv, seda suuremaks kujuneb mesiniku töötasu. Sellest tingituna suhtutakse töösse suure hoole ja armastusega. Iga 100 pere kohta arvestatakse tööd 35 tööpäeva kuus. Möödunud aastane töötasu tõusis sm. Joosingu perekonnal 52 000 rublani rahas. Pealeselle sai ta 375 kg mett ning veel ettenähtud määral suhkrut, veini, ploome ja vilja. Oma maja juures on Joosingul isiklikuks kasutamiseks 20 perega mesila, millest ta saab suurt tulu, nagu oma viljapuuaiastki. Hea ja jõukas elu paistab Joosingu juures silma igal sammul. Ja seda märkame me mitte ainult Joosingu, vaid iga kolhoosniku juures. Millestki ei tunta puudust. Teades ja tundes, et ainult kolhoosikord seda võimaldab, suhtub iga kolhoosnik tööle ja tema kätte usaldatud tööriistadele ning loomadele ausalt ja hoolsalt ning hoiab ühiskondlikku vara heaperemeheliku hoolitsusega.

Stalini-nimelises kolhoosis elatakse mitte ainult jõukat, vaid ka kultuurset elu. Kolhoosi klubi juures töötavad mitmed isetegevusringid. On oma laulukoor, puhkpilliorkester, näitering ja spordiring. Kolhoosil on oma 8-klassiline kool. Suvel töötab lasteaed, kuhu emad tööle minnes võivad muretult jätta oma mudilased tubli kasvataja hoolde. On oma haigla ja elektrijaam.

Ja aega, seda jätkub ka kolhoosis saadavaist hüvedest ning kultuurilistest üritustest osavõtuks. Kuidagi ei saa kõrvutada meie tööd rühmavat talunais kolhoosi naisega. Harva leiab meie talunaine aega kultuuriliseks meelelahutuseks. Salme külas näeb iga naist tegelemas pärast tööd kultuuriliste üritustega. Kes käib laulukooris, kes õpib näidendit või tegeleb millegi muu teda huvitavaga. Töös ettenähtud normid on igale saavutatavad ja aega jätkub küllaldaselt nii puhkuseks kui ka oma vaimsete huvide rahuldamiseks. Naise elust kollektiivses suurmajapidamises ei oska meie talunaine unistadagi.

AUS TÖÖ KINDLUSTAB JÕUKA ELU

J. NÕMMIK

ekskursionist osavõtja, talunaine Koigi vallast, Järvamaalt

Saabusime Salme külas asuva Stalini-nimelise kolhoosi peahoone ette päris hilisel õhtutunnil. Sellest hoolimata võis märgata elavat tegevust avaras klubihoones, mis kaunikujuliselt ehitatud kerge tiibhoonena liitub kolhoosi kahekorruselise kontori külge. Klubiruumes harjutas parajasti laulukoor meile kõigile tuttavaid laule. Oli ju suurte pühade eelne askeldamine ja tegevus kõikjal hoos.

Ekskursiooni saabumine, nagu selgus, oli salmelastele pikseks selgest taevast, kuna saadetud telegramm ei jõudnud varem kohale. Sellepärast oli ka kolhoosi juhtkonnal tubli tükk tööd, et meid kõiki (kokku oli meid üle neljakümne inimese) öömajale paigutada. Veel praegu pean mõtlema sellele kiirusele, millega meie öömaja küsimus lahendati. Mina oma kaaslastega ööbisin kolhoosnik Tombergi juures. Meid oli kõige suurem grupp, keda paigutati esimeseks ööks ühte perekonda, kokku seitse inimest; kuid hoolimata sellest ja hilisest tunnist kaeti kohe laud. Esma-kordselt elus maitsesin kodus valmistatud viinamarjaveini ja otse puuotsast võetud Kaukaasia puuvilju.

Samal ajal hargnes külaliste ja lahke pererahva vahel mõnus vestlus. Meie küsimustele vastates jutustas majaperemees oma elust ja tööst. Selgus, et ta on kolhoosi puusepp, ta töötab hästi ja vastavalt sellele on ta teenistuski hea. Perenaine Leena töötab kolhoosi ambulatooriumis. Seda võib juba märgata esimesel pilgul: nagis ripuvad värskelt triigitud ambulatooriumi kitlid ja põlled, mis on

tema käes pesta olnud. Peale hästi tasuva töö saavad nad päris tublisti sissetulekut isiklikust maast, mis 0,65 hektaari suuruse puuviljaaiana piirab nende nägusat maja. Siin kasvatavad nad ploomi-, mandariini- ja furmapuid. Kodukaunistuseks on istutatud maja ümber ilusaid palme. Neil ei puudu ka oma lüpsilehm ja vähemad koduloomad. Jõukus paistab silma otsekohe tupp sisenedes, mis on puhas ja maitseka mööbliga sisustatud.

Sõjajärgse rahvamajanduse taastamise ajajärgul on Salme küla kolhoosnikud teinud palju tublit tööd. Kolhoosil on isegi meie tori tõugu sugutäkkud. Eeskujulikus karjas on 35 väga hea piimaanniga lüpsilehma, pealeselle rohkel arvul noorloomi ja vasikaid. Karjalaudaks on hästi korrastatud puhaslaut. Lüpsikarja toidu rikastamiseks valmistakse küllaldaselt hulgal silosööta, mille valmistamiseks parajasti hekseldati maisivarsi. Sigu on kolhoosil üle 40, neist 12 suguemist. Sigu nuumatakse siin peamiselt kolhoosi oma tarbeks, kuna porsaid on võimaldatud osta kolhoosi liikmeil 25 rbl. kilo.

Nende päevade jooksul, kui ma viibisin salmelaste keskel, nägin, et töö on kolhoosis hästi organiseeritud, ja täpne tööjaotus kõigil aladel kindlustab edu. Iga töötaja saab väärilise tasu kolhoosi üldisest sissetulekust. See tasu on seda suurem, mida rohkem on töötaja norme täitnud. Töönormid on aga välja töötatud õiglaselt ja jõukohaselt, vastavalt töö raskusele või keerukusele.

Töökas on kolhoosipere, keda juhib heaperemehelikult täpne ja aus juhtkond. Selliselt ühisel jõul sammuvad Stalini-nimelise kolhoosi liikmed pidevalt majandusliku ja kultuurilise tõusu teed.

KULTUURNE ELU

G. KURVITS

põllumajandusliku artelli „Üõit“ liige Põlva vallast Üõrumaal

Hilisel õhtutunnil saabusime meie, Eesti talupoegade delegatsioon, omnibusel Stalini-nimelise kolhoosi peahoone ette Salme külla. Heledasti valgustatud klubiruumis oli parajasti laulukoori harjutus. Hoogsalt kõlas õhtupimeduses meile vastu kangakudumislaul. See tekitas meis koduse tunde. Ja hiljem, Oktoobripühade puhul, kui külastasime kolhoosi talupoegi nende kodudes, tutvusime sügavamini sealse kultuurieluga. Vesteldes oma külalislahke võõrustajaga kolhoosnik sm. Maasikuga selgus, et ta on 13-liikmelise puhkpilliorkestri juht. Nende orkester on väga aktiivne ja ümbruskonnas laialt tuntud, kus ta sageli annab kontserte.

Laulukoor, mis võttis meid esimesel hetkel vastu, on 45-liikmeline. Ta on tuntud ka meil Eestis, sest laulukoor käis Tallinnas 12. üldlaulupeol. Praegu käivad harjutused selleks, et osa võtta järgnevast 13. üldlaulupeost. Kolhoosnikute kultuurihuvidest annab tunnistust kirjanduse rohkus: raamatuid, ajakirju, ajalehti leidub igas kodus. Kirjanduse hulgas on ka palju eestikeelset lugemisvara, mis on tellitud Eesti NSV-st.

Kõrgesti arenenud kultuurielu siinses kolhoosis on arusaadav, kui tutvuda kolhoosi talupoegade jõuka eluga. Nagu näiteks kolhoosnik sm. Maasik. Ta on endale ehitanud elumaja ja kõrvalhooned. Tubades valitseb haruldane puhtus ja kord, on pehme mööbel ja raadio. Perekond

omab mootorratta. Kolhoosnikute rikkusest annab tunnistust ka nende külalislahkus: veini, puuvilja ja muid toite pakuti meile ülikülluses. Kõigest sellest võib järeldada, et Stalini-nimeline kolhoos on eeskujulikus korras ning kolhoosipere töötab üksmeelselt. Kõik nad on rahul oma töö ja eluga.

VEENDUSIN KOLLEKTIIVSE SUURMAJA- PIDAMISE PAREMUSTES

ARTUR NOVIK

põllumajandusliku artelli „Oktoobri Üõit“ liige Ualgamaalt

Tõin kaasa unustamatuid muljeid külaskäigult Stalini-nimelises eesti kolhoosis. Minu huvi kõige sealse vastu oli eriti põhjendatud, sest võtsin külaskäigust osa Valgamaa esimese kolhoosi asutaja liikmena. Et viibisin esmakordselt väljaspool Eesti NSV piire, siis nägin reisi kestel niipalju uut ja omapärast, et ajuti kippus külaskäigu eesmärk üldmuljete varju kaduma.

Viibisin kaks päeva ühe kolhoosniku juures, kes selle aja kestel tutvustas mind Stalini-nimelise kolhoosi ja kolhoosnikute eluga. Sel kolhoosnikul oli isiklikuks kasutamiseks aiamaa, lehm, mullikas, nuumsiga, 6 kana ja 20 mesilasperet. Kolhoosniku perekonnast oli kolhoositöödel 3 liiget ja iga liikme kohta tuli kõigega kokku sissetulekut aastas 30 000 rubla, s. o. 90 000 rubla perekonnale. Isiklik majapidamine oma korra ja puhtusega jättis mulle väga kauni mälestuse ühe eesrindliku kolhoosniku elamisvõimalustest.

Kuulsime sellelt kolhoosnikult, et kollektiivse suurmajapidamise rajamisel jäi igale kolhoosnikule üks hektaar aiamaad. Edasine elu aga näitas, et nii suur aiamaa nõuab küllalt palju tööjõudu ja sellega käivad kaasas ka suuremad kohustused, mis muutsid nii suure aiamaa isiklikuks kasutamiseks võtmise otstarbetuks. Sellepärast hakkasid kolhoosnikud võtma endale isiklikuks kasutamiseks ainult 0,25 ha maad. Hea harimise juures saadakse sellelt maa-

lapilt kaks lõikust ning küllaldaselt aedvilja ühe perekonna vajaduste rahuldamiseks ja ka turustamiseks. Ning kõige tähtsamaks sealjuures on, et jääb rohkem aega üle kolhoosipõldudel töötamiseks, mis ikkagi on ja jääb peamiseks sissetulekuallikaks igale kolhoosi perele.

Kaheksa päeva jooksul, mis me viibisime Stalini-nimelises kolhoosis, vestlesin ma paljude kolhoosnikutega nii selles kui ka naaberkolhoosides, ja kõik nad olid oma elujärgjega rahul. Täie innuga töötati kolhoosi edasise majandusliku tugevdamise eest. Käsil oli Stalini-nimelises kolhoosis kanali kaevamine ja tammi ehitamine ühe mägiõõre ääres. Plaani järgi saadakse sel teel vajalikku veejõudu oma elektrijaamale. Teise suurema tööna oli käsil uudismaa harimine 16 ha ulatuses, millele rajatakse mandariiniistandus.

Tutvusime ka kõigi kolhoosi peamiste tootmisharudega. Hobusekasvatuses kindlustavad häid järglasi kolm tori ja üks inglise tõugu sugutäkk. Piimafarmis jättis eriti meeldiva mulje hoolitsemine noorte vasikate eest. Karjale vajalikku talvist toorsööta — silo — valmistatakse mehhaaniseeritult traktori jõul isepuhujaga varustatud hekslimasina abil. Jälgisime ka maisi ning sojaõa koristamistöid. Sojaõa on kergesti riknev kaunvili ja tema kuivatamine nõuab erilist hoolt. Suures puukoolis oli tuhandeid poogitud mandariiniistikuid. Nendega varustati parajasti naaberkolhoosi ja neid jätkub ka 16 ha suuruse uue mandariiniistanduse rajamiseks oma kolhoosis. Esimesed mandariiniistandused asutati 14 aastat tagasi. Põuast hoolimata saadi möödunud aastal rahuldavat saaki. Kolhoosi uhkuseks on mustaploomiistandus.

Meeldiv lõhn haaras meid tubakakuivatises, kus viimsed täiskasvanud lehed raamidil tuules kuivades levitasid aromaatsset sigaritubaka lõhna. Tubakakuivatises olid raamid seatud üles nii, et neid oli võimalik ilma muutuse korral kergesti ja kiiresti tõmmata katuse alla.

Terava kontrastina torkas silma kapsapõld, kus nägime sügisest hoolimata vaevalt peolaiuste lehtedega kapsaistikuid. Selgus, et see oli teisekülvi kapsas, mis on maha tehtud augustikuus ja jääb talveks põllule kasvama, andes

kevadel varakult värsket peakapsast. See põld jääb edasikasvavaist juurikaist kohe seemnepõlluks.

Riknemisohtu sattunud puuviljade ja viinamarjade kadudeta ära kasutamiseks on kolhoosil viinavabrik viie katlaga, kus turustamiseks ja veiniks kõlbmatud puuviljad töödeldakse põletatud viinaks.

Kõikjal, kus ma kolhoosi põldudel ja osakondades liikusin, kas üksinda või koos teistega brigadiiri juhtimisel, koh-tasin tööd armastavaid ja oskuslikult töötavaid kolhoosnikuid, milles selgesti väljendus kollektiivse töö aastaid kest-nud kasvatuslik mõju. Tutvunud igakülgset kolhoosi ma-jandamisega, jõudsin veendumusele, et siin on kasutatud ära kõik üksiktöötajate individuaalsed erioskused ja huvid, mis võimaldab saavutada igal tootmisalal kõrgeid tagajärgi ja tagab pideva majandusliku tõusu.

Taas koju jõudnud, olin veendunud kollektiivse suurma-japidamise paremuses, võrreldes individuaal-väikemaja-pidamisega, ja see andis uut indu tööks meie äsja asutatud põllumajanduslikus artellis.

REIS, MIDA ON VÕIMATU UNUSTADA

JUHAN SOOM

*Viktor Kingissepa nimelise põllumajandusliku artelli liige
Saaremaalt*

Esimese öö Salme külas veetsin koos teise Saaremaa talupoja sm. Mihkel Lepikuga kolhoosnik Rudolf Tšernjagini majas. Meid võeti vastu nagu kauaoodatud külalisi, ehkki oli juba hiline öötund ja päevane väga kiire töö pärast pikka aega takistuseks olnud vihmaperioodi oli pererahva ära väsitanud.

Kõrge mäe kallakul asuv Tšernjaginite maja, tugev nii seest- kui väljastpoolt krohvitud maja, on üks vanemaid hooneid kolhoosis. Majas on 4 piinlikult puhast ja hästi sisustatud tuba, köök ja veranda. Ümber maja ja kõrvalhoonete kasvab mandariinipuid, furmi, loorbereid ja palju muid taimi. Pärast sõbralikku vestlust juhatas majapere mees meid reisiväsimust puhkama.

Hommikune ärkamine kujunes meile suureks ja meelde jäävaks sündmuseks. Esmakordselt avanes meile Musta mere kalda kaunis loodus päikese valguses. Mägede lumised tipud, tumedad metsad, orud, põllud, viljapuuaiad, tsitrususte igihaljad istandused, — kõike korraga vaadates võttis silmad päris kirjuks. Peremees seletas meie küsimustele vastates, et viljapuude all on kolhoosil praegu kuni 100 ha, kusjuures musti ploome on kuni 130 000 puud. Umbes niisama palju maad võtavad endi alla tsitrusviljad. Ule 200 ha viljapuude all — see on isegi sealseis oludes võrdlemisi suur arv. Tegelikult saabki kolhoos oma peasissetuleku mustadest ploomidest. Peeaegu miljon rubla saab kolhoos iga aasta ka kõrgväärtusliku tubaka eest. Maisi, nisu, kartu-

leid jne. kasvatatakse mägiseil raskesti haritavail põldudel, kuid oskuslikult on ära kasutatud ka viljapuuaiad, kus viljapuude vahel kasvatatakse maisi, sojauba jms. Iga maalapp on rakendatud inimese teenistusse viimse võimaluseni.

Esimesel päeval kolisime kolhoosist mõne kilomeetri kaugusel asuvasse Leselidze asulasse Baumanni-nimelisse puhkekodusse, mis asus otse Musta mere rannal. Siin oli meile korraldatud mugav elamine ja hea toitlustamine. Samuti võisime siin näha, kuidas elavad grusiinlased, armeenlased jt. mägirahvad, kes on sotsialistlikul maal ühinenud suureks tööks.

Järgneval päeval algas põhjalik tutvumine kolhoosi majapidamisega, kus meile andsid seletusi kolhoosi juhtkond ja farmide juhatajad. Ringkäik kolhoosis andis mulle täiesti selge pildi ja endine segane ettekujutus kolhoosist kadus täiesti. Töö on jaotatud nii, et iga töölüli (üks osa brigadist) töötab oma kindlal alal ning võitleb selle eest, et saada rohkem saaki. Sel viisil käib töö täie hooga istandustes, aedades, loomafarmides, sigalas, mesilas jne. Võib otsekohe näha, et inimesed siin teavad, kui suure tähtsusega on töönormide täitmine. Et iga kolhoosi töötaja aga oma töönorme tublisti ületab, see ongi selle kolhoosi teinud miljonär-kolhoosiks.

Suure Isamaasõja päevil, kui palju noori mehi läks rindele ja kui suurem osa hobustest tuli anda sõjaliste eesmärkide täitmiseks, ei langenud kolhoosis saaduste tootmine, vaid vastuoksa: see suurenes tunduvalt. Naised, alaealised ja raugad pingutasid kogu jõudu, et täita tööülesandeid ja asendada rindele läinud mehi. Hobuste asemel hakati edukalt kasutama pühvleid ja härgi. Uhise püsiva töö ja oskusliku juhtimisega saavutati iga sõja-aastaga suuremaid töövõite. Pärast sõda on kolhoosi sissetulekud veelgi tõusnud.

Mulle meeldis eriti kolhoosi hobufarm, mida juhatab Aleksander Aarmann. Hobused, arvult 73, on kõik hästi toidetud, eriti toredad on tori tõugu sugutäkkud. Peale hobuste on siin veel 20 tööhärga ja 6 pühvlit. Loomafarmi juhataja A. Tanvel andis meile põhjaliku seletuse kolhoosi karjamajandusest. 60-päist karja peetakse suurem osa aastast ülal mägedes. Seal valmistatakse kõiki turustamisele minevaid karja-

saadusi. Ainult lühikese talveperioodi kestes on kari kodus. Hoolimata sellest võis näha kõikjal lehma rohuaeades viljapuude all rohtu söömas. Need olid kolhoosnike isiklikud loomad, keda suuremas enamikus peetakse kodude juures.

Kolhoosil on suur mesila — 215 puud, kusjuures iga pere annab keskmiselt 26 kg mett aastas. Mesilastega on siin raskusi ja hoolt küllalt, sest suvisel perioodil, kui viljapuud on õitsenud, tuleb pered toimetada kaugele mägedesse, seal parajasti õitsevate taimede lähedusse. Hiljem tuleb aga nad uuesti tagasi tuua.

Agronoom Vambola Jänes vastutab otseselt aiandusala eest, mis on ka tähtsaim ala. Tema seletustest hakkad alles taipama, kui palju tööd ja hoolt nõuavad viljapuud ja viinamarjaväädid, et need annaksid korralikult saaki. Pookimistöole ja ümberistutamisele ongi rakendatud kolhoosi paremad ja suuremate teadmistega töötajad.

Ühiselt töötades on saavutused paremad ja inimeste elu kergem. Sageli korraldavad kolhoosnikud väljasõite ümberkaudseisse linnadesse ja kaunimaisse kohtadesse. Mõne kümne kilomeetri kaugusel asubki üks selliseid kauneid kohti — park-sovhoos „Južnõje Kulturõ“, kus on esindatud kõigi maailmajagude taimi ja mida loetakse üheks parimaks pargiks Musta mere rannikul.

Seda huvitavat ja väga õpetlikku reisi ei unusta ma kunagi ning soovin, et ka teistel meie talupidajatel avaneks võimalus kord sinna vaatama ja õppima sõita.

SISUKORD

Eessõna	6
Kaugest minevikust	7
Kolhoosi tekkimine	10
Kaks dokumenti	13
Visadusest ja püsivusest	16
Üks parimaist	19
Katsumuste aastad	24
Kui lahingukära oli vaibunud	32
Kolhoosi peremehed	36
Kolhoosi esimees	45
Kolhoosi majapidamise plaanist	49
Sotsialistliku töö kangelane	52
Kõrgel mägedes	60
Töö, puhkus, haridus	68
Uus elu	76
Sõprus	83
Kuldne sügis	90
Külalised Nõukogude Eestist	98
Töö- ja küllusepüha	108
Kolhoosi tulevik	116

EESTI NSV TALUPOEGADE KIRJAD STALINI-NIMELISE KOLHOOSI KOHTA

Kolhoosikord kindlustab jõuka ja kultuurse elu — <i>Aliide Uibu</i>	121
Minu järelendus — <i>Johannes Kadak</i>	126
Küllaldaselt aega puhkuseks ja endaarendamiseks — <i>Helmi Tuisk</i>	130
Aus töö kindlustab jõuka elu — <i>J. Nõmmik</i>	133
Kultuurne elu — <i>G. Kurvits</i>	135
Veendusin kollektiivse suurmajapidamise paremuses — <i>Artur Novik</i>	137
Reis, mida on võimatu unustada — <i>Juhan Soom</i>	140

Kaanejoonise valmistanud V. P a r i s

Vastutav toimetaja J. Kanter
Tehniline toimetaja E. Ridala

Эстонский колхоз у Черного моря
На эстонском языке.

Ladumisele antud 3. III 1948. Trükkimisele antud 24. III 1948. Paber 56×79 cm ¹/₁₆. Trükiarv 10 200. Trükitähti trükipoognas 36 192. Trükipoognaid 9. Arvutuspoognaid 7,39. MB-03473. Tellimise nr. 472. Trükikoda „Ühiselu“, Tallinn, Pikk tn. 40/42.

